

Muonamies Eetu Karenius kelkkoineen Seeterin rannassa noin vuonna 1910. Sauna paloi kesällä 1923. Lahjoittaja: Knut Söderström.

Ilmavalokuva vuodelta 1960. Lahjoittanut Lahja Hedman Somero-Seuran kuvakilpaan 1984. Edessä vasemmalla Someron kunnalliskoti, entinen Härkälän kartano. Sillan takana ensin Rautelanjärvi, sitten Saarentaanjärvi saarineen. Valokuva: Tmi Karhumäki 1960-luku.

Suuri ihmisjoukko ja kaksi lentokonetta Kirkkojärven jäällä vuonna 1928. Lahjoittaja: Tyyne Suutela.

VPK:n talo vanhan sillan kupeessa vasemmalla. Taaempaan Svenssonin talon pääty sekä ulkorakennuksia. Kuva: Otto Aukio. Lahjoittaja: Lahja Aukio.

Härkälän salmen yli kulki lautta, jotta Paimionjoen yli pääsi myös hevosella ja kärryillä, kuvausvuosi 1925. Kärryillä Suoma Jokinen, lauttavaijeria vetämässä maanviljelijä Lauri A. Sariola. Kuvaaja: Kalle Suutela. Lahjoittaja: Tyyne Suutela.

→ Hovirinnan kosken perkausta 1918, punakaartilaisten paettua ja räjäyttäen mennessään sillan. Pakkotoissa oli kapinaan osallistuneiden ja vangittujen omaisia. Lahjoittaja: Aina Leppä.

Hovirinnan koski vuonna 1908. Henkilöt oikealta: Wald Sagulin ja rouva Edith Sagulin, maisteri ja rouva Frosterus ja pehtoori Axelsson.

Paimionjoen tulvaa vuonna 1977. Vanhan sillan kaieteella istuu Kaija Horila. Lahjoittaja: Tapio Horila.

Rautelan koskisilta kesällä 1920. Kuvaaja: Kalle Suutela. Lahjoittaja: Tyyne Suutela.

Sillanpään saha lounaasta 1921. Kuva: Ävikin arkistot.

Sedimenttitutkimukset tuomassa tietoa Someron muinaisuudesta

Monta luonnontilaa jääkaudesta alkaen - Paimionjoki, vai sittenkin Someronjoki

Someron vesiensuojeluyhdistys ry käynnisti Paimionjoen ja Oinasjärven sedimenttitutkimukset Pitkäläjärvellä ja Ävikinjärvellä maaliskuussa 2009 yhteistyössä Helsingin yliopiston maantieteen laitoksen kanssa jään läpi suoritetuilla näytekairauksilla, jotka ulottuivat kahden metrin syvyyteen pohjasedimenttiin. Sedimenttitutkimusten keskeisenä tavoitteena on saada tutkimustietoa ihmisen toiminnan vaikutuksesta Paimionjoella ja Oinasjärvessä. EU:n vesipuit-edirektiivin (2000/60/EY) mukaisen vesistöjen ”hyvän tilan” tavoitteiden asettaminen puolestaan vaatii tietoa luonnontilaisen veden mukana kulkevasta savihiukkasmäärästä ja fosforikuormituksesta. Ongelmana on kuitenkin ollut vähäinen tietopohja siitä, miten ihmisen toimet ja luonnonolojen muutokset ovat aikojen kuluessa muuttaneet Paimionjoen luonnontilaa.

Maantieteen professori näytteitä kairaamassa

Sedimenttitutkimusta suunniteltaessa oli alkuperäisenä tarkoituksena, että geologian laitos ottaisi sedimenttinäytteet Paimionjoesta. Pian kuitenkin selvisi, että geologit eivät suostuisi näytteiden

ottamiseen ”virtaavasta vedestä”.

Seuraavaksi otettiin yhteyttä Helsingin yliopiston maantieteen laitokselle. Vantaanjoen muinaista uomaa Helsingin Mätäjossa tutkineet professori Matti Tikkanen ja yliopistonlehtori Olli Ruthin ot-

tivat haasteen vastaan.

Jo silminnähden onnistuneet ja hyvälaatuiset näytteet kairattiin maaliskuun jäiden läpi. Venäläisellä suokairalla tehtyä näytteenottoa oli avustamassa vesiensuojeluyhdistyksen työryhmä puheenjohtaja Erik Haggrén

yhdessä varapuheenjohtaja Arto Aallon ja Totti Nuoritalon kanssa. Tilaisuutta oli seuraamassa myös Somero-lehden toimittaja Sauli Kaipainen.

Jatkuu sivulla 46.

Sauli Kaipainen

Ävikinjärven sedimenttinäyte 2-2,5 metrin syvyydeltä pohjasta lukien. Pötkön vasemmassa päässä näkyy 248 senttimetrin syvyydeltä löytynyt pieni oksanpala.

Paimionjoki ennen ja nyt

aa, nykyisyyttä ja tulevaisuutta. Joen vesistöaluetta tehtiin tutuksi sanoin ja kuvin. listystä: Someron Kulttuuri, Somero-Seura, Someron Kamerakerho ja Someron vesiensuojeluyhdistys. ässä on esillä niistä pieni otos.

onna 1910. Kuvaaja: Björn Eklund.

onna 1964. Lahjoittaja: Anna-Mari

Hirsjärven kartanon rantaa Seeteristä käsin. Vasemmalla riibi, taustalla kartanon päätyynä muita rakennuksia. Kuvaaja: Knut Söderström.

Hovirinnan silta Pitkäläjärvellä. Lahjoittaja: Ritva Nuoritalo.

Pikkupappila noin vuonna 1910. Rilloilla on siltaa ylittämässä ruustinna Karanen ja keskipukilla pappilan pitkäaikainen kuski, Fredrik Kataja. Tarkkana ihmisenä hän ensin ajoi kylän läpi, poikkesi liikkeisiin ja tarkasti hinnat. Takaisin tullessaan hän teki ostokset sieltä, mistä edullisimmin sai. Vasemmalla rannalla Laineen nahkuriverstaan rakennuksia. Jaatilanjoen vesi oli täysin juomakelpoista vielä sotien jälkeenkin.

Ja keskellä virtaa joki -

Kiuruun talossa syyskuussa järjestetty Paimionjoki-näyttely toi esille vesistön historiaa. Näyttely oli osa Paimionjokiyhdistys ry:n koordinoimaa näyttelysarjaa, jonka järjestäjinä oli neljä yhdistystä. Kuvia näyttelyssä oli paljon, ja

Rautela ja Rautelan ylikoski. Jokiomaata ylittämässä Rainer (vas.) ja Margareta Lindegren sekä Yrjö Suutela. Kuvausvuosi 1917. Lahjoittaja: Tyyne Suutela.

Viikin silta Hirsjärven oella noin vuorokauden 1917.

Paimion Hyrsynokka, kuvausvuosi 1909. Kuvaaja: Knut Söderström.

Rautelan koskea kuvaparissa vuodelta 1957. Lahjoittaja: Maija Pärssinen.

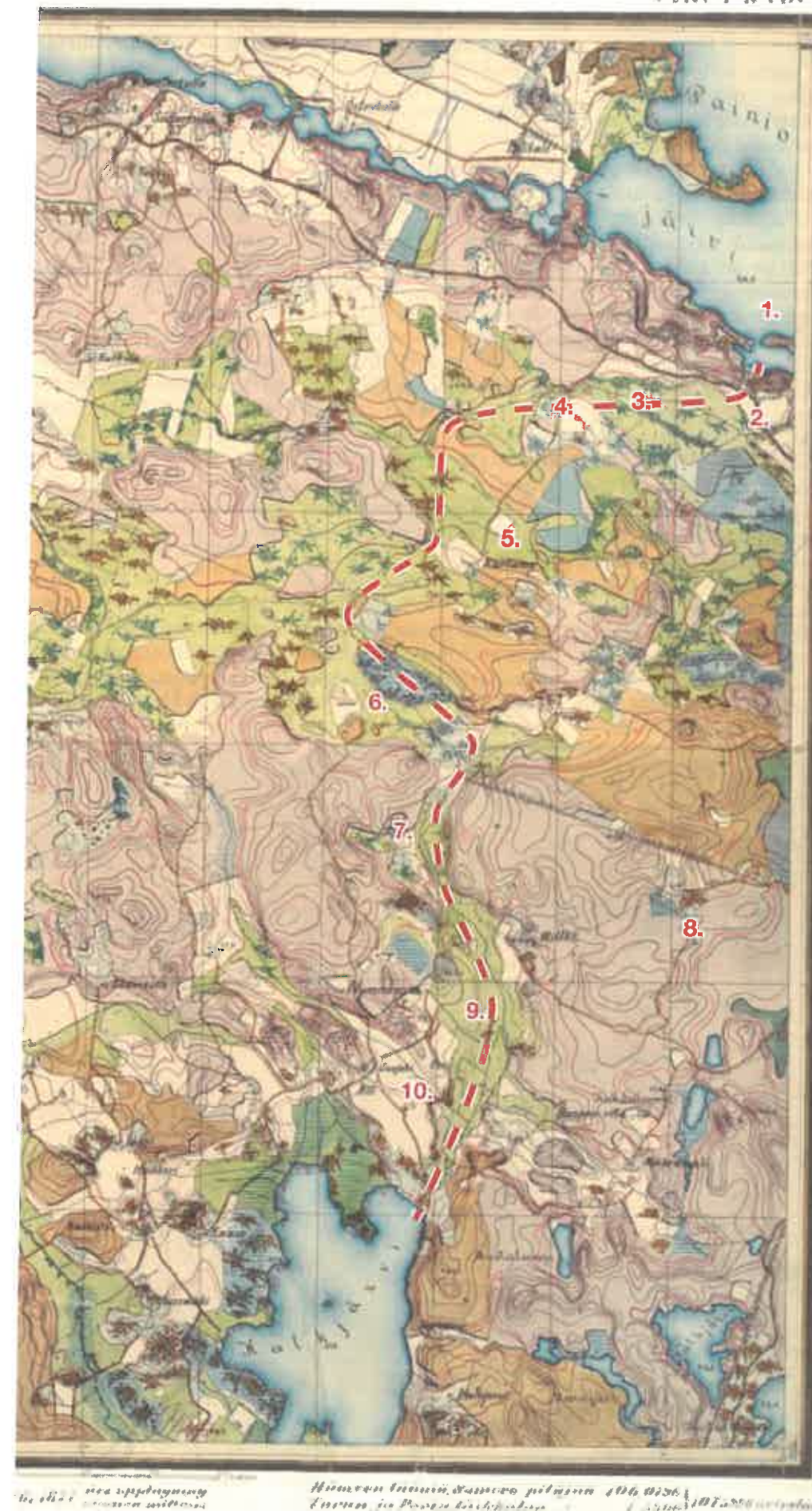

Tukkeja sahalaitoksen alapuolella sekä Lammin kylän taloja ajalta, jolloin vanhan lisäksi myös uusi silta on valmistunut. Aulis Juvenon osallistui kuvallaan valokuvakilpailuun 1960.

Edla Ruohonen mattopyykillä vuorokauden 1917.

Karttapaikat muinaisen "Vihreän joen" reitillä
1.) Paimio,
2.) Hossinoja,
3.) Naaransuo,
4.) Jokelan talo,
5.) Karttamo (senaatin kartassa Karttamo-nimellä),
6.) Säippäänsuo (vedenjakaja tälläkin hetkellä, vesi virtaa ojissa länteen ja itään pois suolta),
7.) Suonpää,
8.) Pomminsuu,
9.) Murrossuo,
10.) Suojoki,
11) Murrosjoki (kutsuttu myös nimellä Murrosoja).

Rööri- ja antennihommii

Takataloj Jukka oli levoton miäs. Tohkas ja kuuttoili erestakasin kaupan, putki-varastatoj ja Lennun konttoorin välillä kynä lirpeellä korvalemien päällä. Hyppäs kannäas ja kaasutti pihalt, niät takakummit riiskutti näkyviin simmost santaa, ettei ollu ennen päivävallo nähny. Tuli kohta takasii ja rupes paperihommiin. Ei Jukka juur turhaan riahunu. Lennu koitti hillitä pikkasen miähen vauhtii ja sanos piänemmäki löhkötyksen piisaavan. Valmistkin hänel kumminkiiin tuli.

Röörihommii rupes olemaan melkeen yhtä paljo, kun oli sähkötöitäkin. Tyämiähii tartti ottaat putkihommiin lissää. Ei Ville yksin kerinny joka paikkaan, vaikka se paino urakoi hiki pääsä. Se ehrotti muu kaverikes ja Aalto suastus, enkä määkän pistäny hanttiin. Ompisin uutta, oli vaihtelu, näki ja kuuli monen näköst. Keikat oli toisinas värikkäi. Kauppias-Uunon keikkaa ihmeteltiin monta kertaa perästäkin, mimmonen laitoksest mahto lopultas tulla.

Uunon täysinäisen puarin tiäsi ja itte Uunon tunsii varmaan melkeen kaikki somerolaiset. Palvelu pelasse mukkaan, kummalt kyljelt pariskunta oli sattunu herräämään. Rauha hissutti hakemaan hyllyst tavaroj ja otti rahat vastaan. Uuno istuut jämitti suvet talvet ruskja pomppa niskas. Talvisin pellimuurin viäres lykkäämäs pesään pahvilooran kappali seiverran, et puaris oli päiväisin juur ja juur lämpysen puala. Mut aamust siäl välillä oli muutama aste pakkastkin. Kerran tuli Lautelan poikii Uunon

kauppaan ja seisosivat piänen aikaa vartoomas vuoroos. Sit ne kattos toisiitas ja sano, et mennäas ulos lämmittelemään.

Siin vaihees tuli kiiru hommata öljykamiina nurkkaan, kun öljymaalit vaihtus lateksimaaleiks, eikä ne kestäny yhtään pakast. Iso kasa piloil jäätynei purkkei täytys raahata kaatopaikal, ja sen jälkeen

Uuno joutus kuuntelemaan muutaman päivän Rauhan ripityst.

Kerran hajin pulttei ja mutterei. Niit oli millon milläkin hyllyl. Mut Uuno äkkäs pian, misä niit on, ja oli kans. Puariin tuli yksi isäntä Korvenkulmalt, määkin tunsin sen hyvin, kun olin ollu Soinin kaverina yäkunnis sähköstämäs sen uutta pihattoo.

- Onks sul punamultaa, isäntä kysy.

- Meinaaks sää maalarin viäres lykkäämäs pesään pahvilooran kappali seiverran, et puaris oli päiväisin juur ja juur lämpysen puala. Mut aamust siäl välillä oli muutama aste pakkastkin. Kerran tuli Lautelan poikii Uunon

- Eikun paikkaisin pahempysen puala. Mut aamust siäl välillä oli muutama aste pakkastkin. Kerran tuli Lautelan poikii Uunon

- Juu, ei sit ol. Ev viit-

ti muutaman kilon tähren ruveta tahrimaan paikkoi, Uuno mutisi.

- Jassoo. Täytyy vissiin lähteet Osuuskauppaan, Kujanpään Villej jutuil, vaikka aika paljon tyyrempi kauppa se on. Ei sun tarte mun tähren kässiis tahi riit. Hyväst.

- Hmm...

Roikotin putkenosaloo-
raa Villen peräs Ali-Akus-

järvelt melkeen ain kylmä viuka ja tuisku. Ne on pikaviitei. Teen myähemmin jonkunlaisen kopin niittein ympäril, selitti, kun vissiin huomas meitin naamoist, et mei oltiin vallan pöllämystynei. Otiti sen vanhan vilttihatun päästäs ja raapasi niskaas.

- Juu juu. Tiättyst se on mukavempi, ettei tarte salin nurkas istuut pytyl, Ville tokasi.

- Kattotaas saman tiän tuvan puola, jos tällättäis tiskipöyrän päällä kans raana. Tulis helpotust Rauhan vetenkantoon. Mää olen kaivanu huaneen alla ojat valmiiks putkii ja viämärei vasten, ettei tarte kun kairata lävet permontolankuusiin, Uuno jutteli tuppaan mennessäs.

Vaikka putki- ja öljypolt-

timovehkeist tianas hyvin, lisääntys kulukkin. Tarvittiin uus varastorakennus, kunnei alikertaan mahtunu kun juur ja juur sähkötavarat. Pykäys tuli tyyriiksi ja Aallon täytys tehri lissää velkaa.

Lennu pärmäntäs Jukal, et kattoisit paremmin, kummosii miähii otat hommiin, ettes tommosii huithapelei. Puhisi, et on täsä muutonkin tarpeeks harmei. Onneks televisioist tuli paljon parempi myytävä, kun kukkaan olis osannu eres arvata. Niitten myyminen paikkas ison joukon tappioi ja tais pelastaa koko Aallon putiikin. Lennu renas ehtokauret kaupoi pitkin pitäjää ihmistein kiusana, känä täys televisioi, ja Oskari kiärteli mopon kans etukätteen kattomas, mihen kannattais mennä telkkarei tarjoomaan. Ei Aalto kauaa saanu yksin huseerata. Aika äkkiin Somerol ilmestys kaikkensorttisi

- Et pytty ja vehkeet tähän salin nurkkaan? Ville ihmetteli.

Aateltiin Rauhan kans, et kun tota ikkääkin tullee, olis talvisin mukavampi isustuskella lämpymäs. Ulkokuusiin käy Kirkko-

Siksihän Luoja sun syntä soit
et onnestas nauttia riemuita voit

Sun elosi kevättä
On sydämesi lämmin ja hel-
lä
Oi ettei maailma
Wois konsanaan sit tabraella
Oi kylvääköön kevät päiväy-
nen

Sun tiellesi ruusuja vainen
Ett kulkisit onnea poimien
Polulla hyven ja mainen

Kyllä vastuksemme voittaa
Lempi väsymätön työ
Kyllä aamu kerran koittaa
Vaikka synkkä viel on yö

Jospa taidon jospa kunnian
Sä toivot voittavasi
Jos tahdot tunnon puhtahan
Säilyttää rinnassasi niin
aina ahkeroi

Kun katse sulaa katsesen
ja silmä silmään jää
Niin lempi yhtyy lempehen
ja kaksi yhdistää
Sun katsantos mun lumooa
(..loppu puuttuu..)

Hilja Uusitalo on uskal-
tanut kirjoittaa toivotuk-
seensa koko nimensä seu-
raavien säkeiden myötä:
"Jos surut sulle sattuu ja
murhe suo lyö, niin muista,
että haihtuu pilvinenkin
yö. Unhottaa en suo voi,
voitko sä niin luulla, en-
nen järvet Suomenmaan
jäättyä kesäkuulla."

Ett minne till Naima

Mielenkiintoisen muisto-
värssyn on kirjoittanut ni-
mikirjaimet K.A.N. ruot-
sin kielellä 30.3.1900. Sekä ruotsinkielisessä et-
tä suomennoksessa voi olla
joitakin väärintulkintojani. Parista sanasta en ole saa-
nut selvää.

"Ett minne till Naima.
Mä Du förnöja ...leven
här, tills du en man Dig
finna, som lycka åt ditt
hjärta har. Du säkert ho-
nom ... som hellre en
blommor åt Dig plockar,

och hjärtat Ditt lockar."
Oma käännokseni:
Muisto Naimalle. Nauti
tämä elämästä kunnes löy-
dät miehen, joka tuo sy-
dämeesi onnen. Sinä var-
maan sydämesi hälle suot,
joka mieluummin kukkia
sinulle poimii ja sinun sy-
dämesi sinulta houkutte-
lee."

Erilainen nimipäivä-
vehdys tuntemattomalta:

"Elles tiedä, mitä sun tehdä
kaikk taidoll' ajatella sopi
Niin pysy ain toivos para-
han
ja seiso lujan alul.
Kun tulella koetellaan kul-
ta ei kuiten' pala.
Niin ei käy kärsimys ala.
Maailman vaivoi koetus se
voi
meit kantaman totuutta
todell',
Kärsivällisyydes, tyytyväi-
syytes
(..... tekstiä puuttuu..)

Ain Herran tahtoo seuraa:
kuin ahkerast ain tääll' te-
kee tain
sitä ei pois heitä Herra.
Kärsimys vaivas, on man-
naa taivaast',
jonk Jumal' on tavaroins
kätken;
tai herkku totta, taidan,
ja muuttaa murheen kaiken,
joka aika hetken.
Jos tulee pääll' joku asia
tääll'
kun myötäs tuskan tuopi
(... lopputeksti puuttuu)

Kirjoittajan lopputerveh-
dys: "Onnea nimipäivä-
nä Naimalle, ole kärsivä
ja siviä."

Ruusuisten onnentoivo-
tusten jälkeen marras-
kuussa 1900 Naima sol-
mi avioliiton. Sen jälkeen
ei enää onnentoivotuksia
lähetetty eikä ehkä nimi-
päiviä juhlistu. Alkoi ar-
ki, joka ei ollut ruusuista.
Silloin tarvittiin ystäviä ja
toivoa paremmasta huo-
misesta.

Naima Emilia Kuuselan elämäkerta:

Mummuni Naima Emi-
lia Himmelloos syntyi
10.5.1878 Someron Lau-
telan kylässä Rähän rust-
hollin tyttärenä. Hän oli
perheen kahdeksas lap-
si. Hänen jälkeensä syn-
tyi vielä kaksi lasta. Van-
hemmat olivat muuttaneet
Somerolle vuonna 1861
Perniöstä. Mummu kuoli
kotonani Someron Jaati-
lassa 19.10.1953. Hän eli
lähes koko ikänsä Some-
rolla. Ennen avioitumis-
taan hän oli jonkin aikaa

Kiikalan pappilassa piikana. Siellä hän kävi myös
rippikoulun 1893. Vanhemmat menettivät rus-
thollitilan 1886, minkä jälkeen he elivät mäkitu-
palaisina Lautelan Pannukakkumäellä.

Naima Emilia avioitui 1900 Terttilän Piek-
kalan jyvärengin Elias Kaarlenpoika Mandellin
kanssa. Elias oli tullut Somerolle Perttelin Haa-
lin kartanon Korpan torpasta. Mandell-nimi
muutettiin 1906 suurten nimenmuutosten yh-
teydessä Ahti-nimeksi. Perhe sai asuttavakseen
suullisesti 1908 tehdyn sopimuksen perusteel-
la Terttilän Juntin tilalta Kuuselan torpan. Per-
heeseen syntyi ensin viisi poikaa ja sitten kak-
si tytärtä vuosina 1901–1913. Sen ajan vitsaus
eli keuhkotauti koitui perheelle kohtalokkaaksi.
Perheen isä ja kolme lasta kuolivat 1912–1913.
Myöhemmin kuoli myös perheen vanhin poika
Paavo 1925 ja Sulo 1948. Eloön jäivät vain isäni
Reino ja häntä pari vuotta vanhempi veli Voit-
to. Mummuni jatkoi puolison kuoleman jälkeen
torpparina ilmeisesti lasten ja sukulaisten avus-
tamana. Lisätienestää hän sai ompelutöillä. Tor-
pasta maksettiin omistajalle 200 markkaa vuo-
dessa.

Mummu avioitui uudelleen 1918 leskeksi jää-
neen suutari Kustaa Haggin kanssa. Heille syn-
tyi saman vuonna poika Vilho. Kustaalla oli oma
suutarintupa eikä hän osallistunut torpanpitoon.
Nimi Hagg muutettiin myöhemmin torpan mu-
kaan nimeksi Kuusela.

Mummu oli tarmokas ja toimielias nainen.
Hän halusi lunastaa torpan itselleen heti, kun
laki torppien lunastuksesta tuli voimaan. Lu-
nastushinta 6000 markkaa maksettiin 300 mar-
kan korkojen kera 27.7.1921, ja siitä kirjoitettu
kuitti on edelleen tallella. Kuitissa on maksun-
saajan puumerkki ja kahden todistajan allekirjoit-
ukset. Lohkotila oli yksin mummun nimissä ja
puolisolla oli vain asumisoikeus tilalla. Aikanaan
tila siirtyi mummun nuorimmalle pojalle Vilho
Kuuselalle.

Muistovärssyjä ja onnitteluja Naimalle

Serkkuni Armi löysi 2000-luvun alussa kotinsa ullakolta vanhoja papereita, joita ajan hammas ja vähän muutkin hampaat olivat nakertaneet. Joukossa oli irtolehtisinä mummuleni Naima Emilia Kuuselalle 1800-luvun lopulla kirjoitettuja onnitteluja ja muistovärssyjä. Mummunni asui kyseisessä talossa kuolemaansa saakka 1953. Joillakin sivuilla on jäljistä päätellen ollut kiiltokuviaakin, mutta ne lienevät päätyneet uusiokäyttöön. Omat muistovärssyni liittyivät kansakoulun alaluokille eli noin kymmenvuotiaiden kepeiltä tuntuviin kirjoitelmiin, esimerkiksi: "Kolme sanaa sinulle, ole ystävä minulle." Mummun värssyt olivat aikuisten toisilleen kirjoittamia.

Lemmenohjeita

"Lemmi, lemmi nättiä poikaa niin kauvan kun olet nuori
Ennen kuin (?murheet) tulee vastaan

Suo sydämmihin sulouden saattajaksi
suo itseäs rauhan, riemun nauttijaksi,
Suo toivon kullaks kelpo kosisjalle,
suo lemmeks tosi lempivälle."

Lopputoivotuksena "Lemmi Naima nuorena, sydän jäähtyy vanhana".

Muistoja Ruurala

Useita muistovärssyjä on kirjoittanut henkilö, joka käytti allekirjoituksessa nimiä Ruura, Auruura ja Auruura Aaltonen tai vain A..... A.....n. Hänen kirjoittamia muistoja ovat seuraavat:
"Oo sä ruusu kankahalla.
Wieno kukka tarhasa.
Muista joskus ystäväsi
Waik olen kaukana."

"Muisto, Ruusun kukka sinisilmä kasvaa yksin kedolla, sinä Naima saat sen otta, jos vain muistat minua".

"Niin kuin järven laineet kieriä, niin täällä päivät wieriä, kuihtuupi ajat Nuoruuten kuin kerran kaunis Kukkanen".

"Mä tahdon luonasi olla Sun ainaisena kumppaninas. Kun on murhetta ja huoliasulla, että ne yhdessä kannettais".

"Jos Ruusun minälöydän, sen laitan Sinulle ja pyyntöni olis nöyrä, tee sama minulle."

Tunnistaako joku lukija kyseisen Auruuran? Olisin kiitollinen tiedosta.

Tuntemattomia kirjoittajia

Jotkut kirjoittajat ovat käyttäneet puumerkkien ja nimikirjainten taakse, joten heitä ei enää voine tunnistaa. Esimerkiksi helmikuussa 1898 kirjoittaa tuntematon henkilö:
"Minä olen nuori poikainen ihana;
impi neittonen Älä unhoi-

ta sä minua minään.
Ainaa lemmin Sinua".
Toivoo Eräs.

Onkohan samainen ihailija kirjoittanut 22.10.1899:
"Muisto. Onni olkoon osanasi elämäsi retkillä, kaunis poika rinnallasi viikkimises hetkellä.*
Toivoo eräs Reisu Poika. Toinen salaperäinen kirjoittelija runoilee:
"Sä ollos mahtava ja kulje mainen teitä,
woita sydämiä, waan älä sorra heitä.
Onni sinulle olkoon, emäntä sinusta tulkoon ennen kuin täytät viisikolmatta.
Käsi tähän kirjoittel, muttei ei se tiedä kelle, sydän sitte ilmoitteli, että Naimalle."

Jotkut onnen toivottajat ovat käyttäneet puumerkkiä tai nimensä alkukirjaimia. BWL kirjoitti isänmaallisen muiston:
"Muistovärssy. Yks kukka armas kallis on, se omi isänmaa. Ah Naima et oo onneton, jos sitä rakastat."

Nimimerkki AK kirjoitti joulukuussa 1900:
"Jos joskus tyynnä iltana Sä istut yksinä ja kulu-neita aikoja mietit mielesäs muista silloin sitä joka kaipaa sinua. AK."

Ehkä allekirjoittaja MJ eli mää on ollut tuttu Naimalle, mutta jälkipolville tuntematon. Mää kirjoittaa:
"Ain elon kenttä sulle vi-

hannoikoon ja hedelmiä kantakohon myös, ja ilta-kello suloisesti soikoon, kun päätät vihdoon pitkän päivätyös. Waella elosi onnella ja älä sinä murhetta kana, kun nuoruuten ruusut on poskillasi, niin älä niiden kuihtua anna. Surut huolet poistukoot pois et ilo ja rauha Naimallae jäis. Toivo ystäväsi M....a J....a. Hiip hiip ja hurra toivon mää."

Olgalta on seuraavanlainen toivotus: "Pieni muisto Naimalle, kun yrttitarhassa kuljet ja kukkasias kastelet, niin muista silloin minua vaik oisin kuinka kaukana."

Vuonna 1898 lähetyn kortin toivotus: "Toivon, että Naima aina onnen osan ansaittis ettei mikään murhe maailman paina Naiman sydäntä."

Onnentoivotus Naimalle 1900: "Jos surut sulle sattuis tai murhe suo lyö, niin muista että haihtuu pois se pilvinenkin yö."
Naima sai varsin pitkän onnentoivotuksen nimipäivänään 1900. Kirjoittajan nimi ja tekstin loppuosa on kadonnut:
Edessä on nimipäivä uusi
Taasen viettääks minun ki suo
Lausua sulle uudet onnen toivotukset

Pois on jo lapsuus, saatu ikä immen
Nyt onnea nauttios puh-taan lemmen

koijarei voitonkiilto silmis. Muutama meni melkeen saman tiän konkursiin, kun ei televisiokauppa sentään mikkään kultakavos ollut. Ammattitaitoo tarvittiin antennihommis ja telkkareittein korjaamis-es. Vehkeis oli paljon lastentautei, putkii meni ja renklas ne muutonki.

Lennul tuli laakist kaks kärväst. Ei tarvinnu kuurella ehtosin Saimin protokotuksii, ja kauppa tuotti hyvi. Saimikin ymmärsi pittää suus kiine. Sanottii Saimin olleen ehtosin synkän näkönen ja motkottavan johtajan reisuist.

Mää ja Janne pistettiin antennei pystyyn taloi-siin, mihin Aalto oli myyny telkkarin. Tauno opetti, kuija vehje viritettään paikkaas ja kuija pikkuvi-koi korjattiin paikan päälä. Esimerkiks jos kuva meni ympäri, mikä putki täytys vaihtaat. Samal television sisäkalut tuli meitil tu-tuiks. Antennii suunnates toinen kiipes katol käänte-lemmään antenniharavaa toisen neuvon mukkaan, nii et kuva olis mahrol-lisimman hyvin kohral-las. Ei ain hääppöst saatu, jos talon ja lähetysaseman välis oli korkjoi mäkki, taikka matka oli liian pit-kä. Muitakin harmei oli, kun katot oli talvel lumi-sii ja suvel satteest liuk-kai. Henki oli monta ker-taa vaaras, kun purottiin katolt. Luut sentään säily-s ehjinä ihmeen kaupat.

Kirsi Härme

Pimeään iltaan piirteyy

Pimeään iltaan piirteyy ruutuikkunan valo.

Kamarissa äiti solmii ryijylangan toisensa jälkeen.

Elämä kulkee lankojen mukana:

ryijyyyn solmittu rukous, hiljainen pyyntö,

kaikki pelot ja sydämen huoli.

Ulkona sodan pimeä peitto.

Vihdoin kuvion jo valmistuessa,

langoissa kiitollisuus ja palkittu odotus.

Kamarin seinällä ryijy hengittää punaisen mökin elämää.

Lasten syntymät, pitkät ja abberat työn vuodet.

Ryijyn alla iltaisin lepo ja läheisyys.

Lähtemiset ja paluut, erot ja ikävät.

Pienet kädet silittämässä mamman solmimia lankoja,

ihmettelemässä sen kukkia ja kodin tuoksua.

Ryijy seinällä siunaa kaikki vaiheet.

Kantaa langoissaan siihen solmitut rukoukset.

Pimeään iltaan piirteyy ruutuikkunan valo.

Kamarissa väsyneet asukkaat. Elämään, elämästä väsyneet,

Katseet vielä löytävät ryijyn turvan.

Käsi silittää lybyen nukan.

Kun tuuli pysähtyy pibakoiavuun

ja tähdet syttyvät sen yllä,

ryijy jää yksin ja mökki hiljenee.

Rukoukset lujasti solmittu, meidän sieluibimme sidottu.

Pimeään iltaan piirteyy uuden ikkunan valo.

Ryijy hengittää seuraavan polven elämää.

Ympärillä uudet vaiheet:

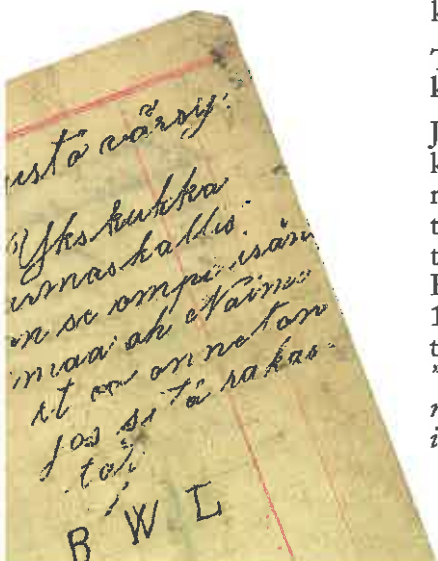
isoiksi kasvaneet kädet ja kiireiset askeleet.

Toisinaan, kun sydän on huolesta täysi,

minä silitän ryijyä hiljaa.

Yhä se siunaa minut,

tuo sydämeen punaisen mökin, kamarin ja lapsuuden, rakkauden langoista solmitun.

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

M - RUOKAMARKET SOMERO

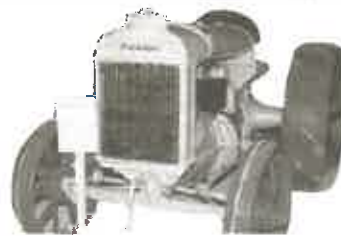
risto.kilpinen@m-ketju.fi
Joensuuntie 32, Puhelin 748 9868

Hyvää Joulua
ja Onnekasta
Vuotta 2014!

Mäkilän Traktorimuseo

Käriläntie 10, Somero
p. (02) 7481 137

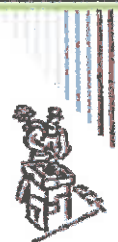

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

KANKAAT
KANGASKAUPPA RIITTA
OMPELUTARVIKKEET
p. 748 5272, OMPELIMO Joensuuntie 40

Petri Fonsell, puh. 0500 294 625

Hyvää Joulua ja
Menestyksestä Uutta Vuotta

PIIRINUOHOJA

Pertti "Pietu" Mikkonen
Helsingintie 398, 31400 SOMERO
Puhelin: 0400 823 139. Puh/Fax (02) 7488 359
pertti.mikkonen@wippies.fi

Iloista Joulua!

postituspalvelu
navakka ky
www.postituspalvelunavakka.fi

Tervetuloa palvelemaan
Rautia K-maatalouteen Somerolla

Meiltä kaikille pukinkonttiin jotakin!

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

www.rautia.fi/SOMERO

www.k-maatalous.fi/SOMERO

Somero – p. (02) 779 300
AVOINNA ma-to 8–17, pe 8–18 la 9–14

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta
**Maanrakennus
Markku Malin**

Puh. 0400 123 800

nani olleesta tuotannosta: ohjelmistoista, saduis-
ta ja runoista. Hän kääntää vanhan kansanrunon hauskaasti ylösalaisin: *Eihän se satu saunaan mennyt. / Eikä sillä laukkaa olutkaan. / Meille se pyyhälsi kontin kanssa / ja kontti oli riimejä pullollaan.*

Ahokainen viihdyttää lukijoitaan ilman opetusta Kuutamolla-runossaan: – Kissimirri, kissimirri, / missä olit illalla? // – Olin Mia Misun kanssa / Sinisellä sillalla. // – Kissimirri, kissimirri, / miellyttäväkös maisemiin? // – Totta toki! Miisun kera illan kuuta katseltiin. Ahokainen peräänkuuluttaa elämäniloa runossaan *Tosijuttu*: – Nauru vasta / onkin tarttuvaa. / Kohta kadun / joka kulkijaa / hahbahhaa / naurattaa. // Tää on totta. / Uskoa voit sen: / Lotta kylvi / ilon siemenen.

Ahokainen viivähtää ohjelmistoteksteissään joulutunnelmissa; alakanakoulunopettaja kirjoitti kätevästi itse joulujuhlaesitykset koulun juhliin. Jouluisia tunnelmointia löytyy *Pieni salaisuus* -runosta: *Älä sulje oveasi joulutontulta! / Tontulla on tuomisina paljon iloa. // Anna tontun sytyttää se pieni kynttilä! / Silloin siitä joka soppeen hehkuu lämpöä. // Kuuntele, kun joulutonttu korvaan kuiskuttaa! / Sitä pientä salaisuutta kertoo ei saa.*

Ester Ahokaisen tuotannossa kuuluu opettajan ääni. Hänen aatemaa-ilmansa kiinnittyy vahvasti omaan aikaansa. Sen lisäksi, että Ahokainen on ollut

tuottelias kirjailija, hän on ollut myös opettajan työn rohkea uudistaja. Hän vaikutti yhteiskunnassa merkittävästi kirjoittamalla. Useamman lehden toimitusneuvostoissa vaikuttaessaan hän tuli tunnetuksi kirjailijana eri puolilla maata. Ahokainen ansaitsee tulla huomioon otetuksi lastenkirjailijana monipuolisen tuotantonsa, erityisesti lyriikkansa vuoksi.

Ester Ahokainen on osa

somerolaista kulttuurihistoriaa. Pro gradu -työni mukaan hänen runonsa kestävät aikaa luontoaiheiden, sujuvan riittelyn sekä hänen kirjoittamisen tarkoituksensa kanssa. Ahokaisen tarkoituksena oli tehdä virkistäviä ja iloisia kirjoja, mikä on yhä lastenkirjojen keskeinen pyrkimys. Ihminenä kasvamisen peruskysymykset eivät ole aikojen kuluessa muuttuneet. Kirjailija-opettaja Ahokaisen lyriikka on jäänyt elämään.

Lähteet:
Fonsell, Arja: *Pedagoginen näkökulma kansakoulunopettaja ja lastenkirjailija Ester Ahokaisen tuotannossa. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. 2012.*

Koski, Mervi: *Kotimaisia lastenlyyrikoita. 2003.*
Lange, Kaisa: *Ahokainen Ester. Teoksessa V. Blinnikka & K. Väijärvi (toim.) Suomalaisia lasten- ja nuortenkirjailijoita IV. 1987.*

Kuvat:
Ester Ahokaisen perhearkisto.

KIMALAN KYLÄHAMMASLÄÄKÄRI OY

Joensuuntie 31, Somero. Palvelemme ma-pe 9-17, la 9-13.
Tiedustelut ja ajanvaraus 02-748 3727.
Myös kiireelliset tapaukset.

*Hyvää Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle!*
**Kosmetologinen Hoitola
Ritva Heino Ky**

Joensuuntie 28, 31400 Somero
(02) 748 6588, 050 355 5182

*Rauhallista Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta 2014!*

Kotinisä T. Vikman
Päivöläntie 6, 32100 Ypäjä - www.kotinisä.fi

*Hyvää Joulua ja
Työntäyteistä Uutta Vuotta*

**KULTTELAN
KOUKKU**

Jari Grönholm
Hämeen Härkätie 212
31400 Somero
+358 (0)50 43 44 555
gronholm@hotmail.com

- Traktorivaraosat
- Kulutusosat
- Voiteluaineet • Työkalut
- Hydrauliikka

*Toivotamme asiakkaillemme
Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

**KONE-
K MANSNER OY**

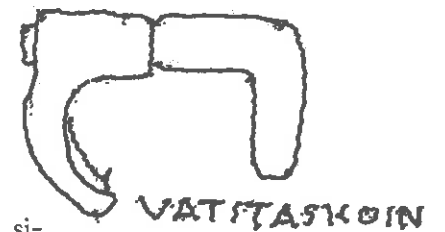
Ohratie 3, 31400 Somero
p. (02) 7482 111, 0500 933 159, fax. (02) 7482 113

*Hyvää Joulua ja
Onnea Vuodelle 2014!*

Koivun yrtit
PUH. 040 503 5176

Hyvää Joulua!

Telsolla koverrettiin entisaikaan puuesineitä

Hiljainen kylätie. Tätä minä ajelin silloin kauan sitten. Nyt on ruvennut kiinnostamaan pieni punainen mökki kaukana pellon takana. Mökin päätyyn on kiinnitetty monenmoista työkalua. Pihalla joku vanha mies työntää kottikärkyä. Voisinko poiketa, kun omistajakin on paikalla?

Taloon ei ole tietä. Vain polku pellon ojan reunalla. Lähempänä huomaa, että rakennus onkin sauna. Muita rakennuksia ei ole. Vanha kivijalka kertoo, että tässä on tupa sijainnut.

Mies on kipannut kuormansa ja lapioiden nyt kompostimultaa marjapensaalle. Tervehdin – ei vastusta. Jään katselemaan saunan päätyyn kiinnitettyjä esineitä. Siinä on harava, viikate, pari sirppiä, iso ja pieni kuokka, koukkari, turvepiilu ja rautaiset kakkulat. Vielä huomaa nurkkakiven reunalla ruosteisen rautasineen. Otan sen käteeni. Mikähän se on?

”Ei se ole myytävänä” sanoo mies melkein kiukuisesti. ”En osta mitään. Haluaisin vain tietää, mikä se on ja mitä sillä teh-

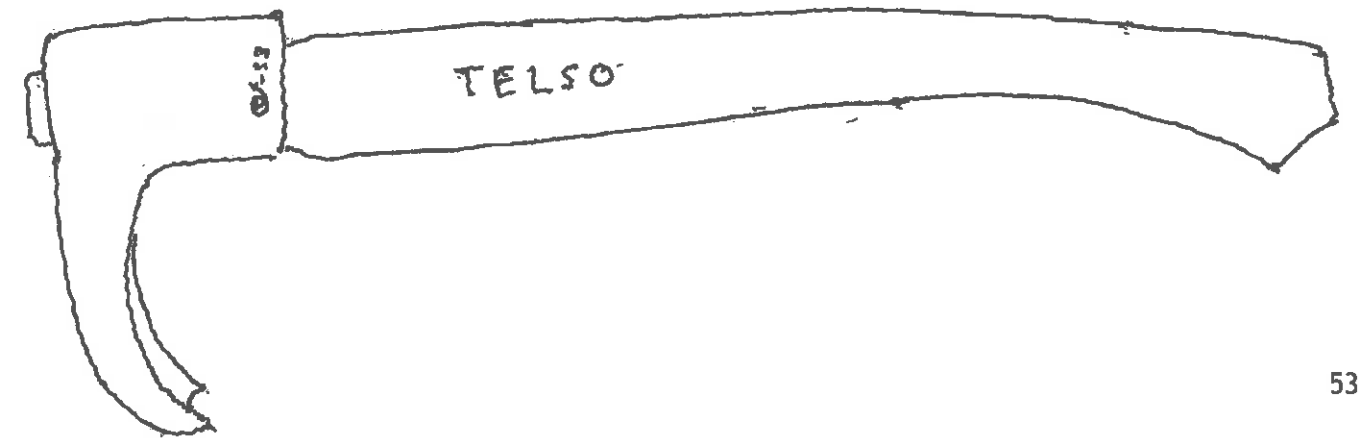
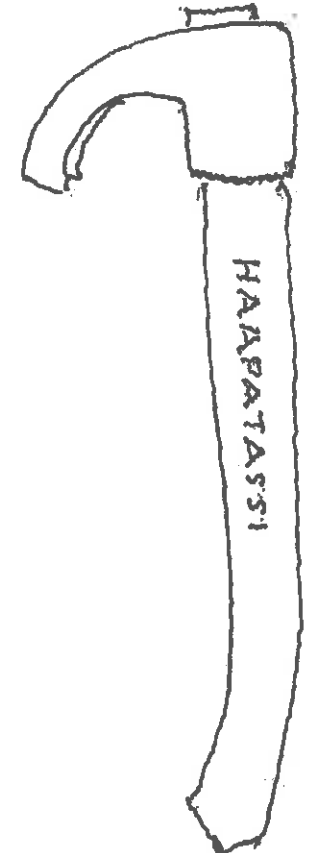
dään.” ”Isoisä sillä teki sikakaukaloa. Siinä sen varsi katkesi ja uutta ei ole tarvinnut enää tehdä.”

Huomaan etten ole ter-
vetullut, laitan esineen takaisin kivelle ja lähdän pois. Menisinkö kirjastoon tietoa etsimään?

”Vuorela ja Sirelius käsikirjaston puolelta”, sanoo virkailija. Mutta kun ei ole hakusanaa, täytyy selata koko kirjat. Ja löytyyhän se. TELSO. Nykykielellä voisi keksiä nimeksi kourukirves. Sillä tehtiin haapioita, kaukaloita ja puuvateja. Piirrän mallit ja nimet vihkooni.

Eri telsomallit eroavat toisistaan varren pituuden ja muodon ja teräkulman suhteen. Puuastiat, joita niillä koverrettiin, eivät olleet pitkäikäisiä. Piti tehdä puhdetyönä uusia.

Vuodet kuluvat. Ajan taas samaa tietä. Missä on punainen sauna? Sitä ei ole enää. Vain kasa mustuneita hirrenpätkiä. Entä työkalut seinältä ja telso? No, kierrätykseen tietenkin, siis metallinkeräykseen. Palanen historiaa oli poistunut keskuudestamme.

Piirroksia: Olavi Virtanen

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta RAUTA- ja PELTINELIÖ Oy Om. SIVIRANTA Puh. 748 5929, 0400 848 398	Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta! Rengasliike Maatila Korpi Helsingintie 1274, Hirsjärvi. P. 0500-705 312
Hyvää Joulua ja Onnea Uudelle Vuodelle! Rengasmarket Somero puh. (02) 748 6390	Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta! Salaojatyö KARI GRÖNHOLM (02) 748 3 183, 050 599 1555
Sementtivalimo Matti Kultanen Puh. (02) 748 8511, mob. 0400 452 217 Email: svalimo.kuitanen@gmail.com	Somerikkuna Oy Seppo Mäkitäio Metallitie 5, 31400 Somero • Puh. (02) 7487 242 Auto 0400 114 824 • Fax (02) 7488 474 • mail@somerikkuna.net
Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta! SOMER Kirja Joensuuntie 30, p. 748 5098	paikallislehti SOMERO
RAKENNUSPALVELU Markku Reunanen 040 545 5374 	<i>Parhaan Joulun!</i> Vanhatie 13, 31400 Somero • Puh. (02) 748 8117, 040 585 0600 rantatupa@gmail.com • www.rantatupa.fi <i>Joulumuistoja pienessä paketissa</i> KELLO JA KIHLA AITTA Joensuuntie 16. – Somero

"Ihmisenä kasvamisen peruskysymykset eivät ole aikojen kuluessa muuttuneet."

ovi / Masa Majavan Onnelaan.

Ahokaisen tuotannossa luonto liittyy monesti isänmaallisuuteen: *Pieni sävelmä* / – *Mustarastas, mistä kerrot* / *kirkkain huihusävelin?* / *Oman maasi suviöistä* / *pienen laulun sävelsin*. Toisaalta urheilun tärkeä merkitys kirjailijalle selittyy isänmaallisuuden kautta. Hän on kirjoittanut kirjan *Metsänväen kesäkirjat*, jossa metsän eläimet kisaavat eri lajeissa. Ahokainen oli penkkiurheilija, jolle suomalaisten menestyminen oli tärkeää.

Ystävät auttavat toisiaan

Ystävyys ja auttaminen ovat teemoina mukana Ahokaisen koko tutkimus- ja tuotannossa. Sadussa *Käpysoppi* metsän eläimet auttavat toisiaan. Hädässä ystävä tunnetaan – sananparren mukaan oravaperhe antaa pakkasella sijaa tintiperheen nuorimmaiselle. Metsän eläimet auttavat toisiaan hyväksi malliksi lapsille kirjassa *Herttasia satuja* (1980). Ystävyys ja auttamisen teemat laajenevat Ahokaisen tuotannossa 1980-luvulla kansainvälisiksi. Rauha kansojen välillä nousee tärkeäksi kysymykseksi: – *Kyyhky, valkosiipi*, / *hyvän mielen luot*. / *Kerro, joko tänään* / *rauhaviestin tuot?*

Sadussaan *Hymyhaltija*

Ester Ahokainen vastavalmistuneena alakansakoulunopettajana vuonna 1930.

Ahokainen kysyy, kannattaako vanhaa hylätä. Satu kertoo kyläkoulun vanhasta kirjakaapista, jossa on taikaa. Kun kaappi kannetaan ullakolle, luokassa alkaa kaikki mennä huonosti. Kaappi palautetaan luokkaan ja Hymyhaltija palauttaa oppimisen ilon koululaisille. Vanhaan kannattaa suhtautua arvostaen, Ahokainen opastaa kirjassaan *Kulkukannukset ja muita satuja* (1956).

Ahokainen pohtii kiirettä *Miksi varjo* – runos- saan: – *Tuota suren, kun*

ei teille / *kellon aika riittää*. / *Liian myöhään tajuat- te* / *mitä seuraa siitä*. Kiireen hän katsoo nykyajan tunnusmerkiksi *Tonttujen mietteet* – runosarjassa kirjassaan *Saderatsut* (1982).

Kansakoulunopettajat oli valjastettu Suomen jälle- rakennustyössä raittiuden puolestapuhujiksi. Viinan kiroja Ahokainen vertaa hirmulokin seitteihin kirjan *Syksytä keväeseen*. Ohjelmistoa koulujuhlisiin (1946) sisältä- mässä vuoropuhelussa *Ke- vään kansa*: *Pojat*: *Hirmu- lukki seiteillänsä* / *kablein*

sitoo kansaa, maata. / *Tytöt: Meillä on usko horjumaan*: / *kerran kirppoo lukin ansa*. / *Pojat: Kerran raukkee pahan valta*. / *Kasvaa uusi, raitis kansa*. Uskonnollisuus ja raittius näkyvät kirjailijan varhaistuotannossa, erityisesti ohjelmistoteksteis- sä.

Opettavaisuutta ja huumoria

Opettajan kasvatuksel- linen ääni kuuluu var- haisimmissa ohjelmis- toteoksissa osin raskaan paatoksellisenä. Opetuk- set ovat helposti löydettä- vissä. Niitä ei koeteta pei- tellä. Sormea heristellen kirjailija varoittaa viinan kiroista sen ajan opettajil- le annetun tehtävän mu- kaisesti: *Alkoholi, veli mus- ta*, / *paljon tuottaa kirousta*. / *Voimia siis tahdon koit- ta* / *kunnes voin sen pedon voittaa*.

Saduissa ja runois- sa opettavaisuus on pu- ettu keveämpään malliin. Opetus voi olla yhä hel- posti löydettävissä, mutta se voi käydä esiin esimer- kiksi eläinten välityksellä, kuten *Etana*-runossa: *Kii- re-sanaa tunne en*. / *Askel- tani barkitsen*, / *olen aina viimeinen*, / *bättyt ei hop- pu*. / *Kilpailevat vauhdilla* – / *seuraa lyhyt loppu*.

Huumoria löytyy Aho- kaisen kaikista tutkittava-

Jatkuu sivulla 33.

Ester Ahokainen, monipuolinen kirjailija

Arja Fonsell on tutkinut Ester Ahokaisen laajaa tuotantoa.

Ester Ahokainen (1907–1989) oli somerolainen lasten- ja nuortenkirjailija ja kansakoulunopettaja, joka opetti Hirsjärven koulussa vuosina 1948–1970. Ahokaisen kirjailijanura sai alkusysäyksen Suistamon alakansakouluopettajaseminaarissa 1930-luvun taitteessa. Hän kirjoitti aluksi lehtiin, ja häneltä julkaistiin pieniä kuvitettuja vihkosia. Vihkosissa oli legendoja ja kertomuksia ennen ensimmäisen, aikuisille suunnatun runokokoelman *Heräämisiä* ilmestymistä vuonna 1945.

Tämän jälkeen Ahokainen siirtyi lasten- ja nuortenkirjallisuuden pariin. Hän ehti uransa aikana julkaista kolmisenkymmentä runo-, satu-, nuorten- ja ohjelmistokirjaa. Hänen runonsa ovat olleet 1950-luvulta lähtien osa aapisten ohjelmistoa. Ahokainen kirjoitti myös koko ajan lehtiin ja toimi nuortenkulttuurin saralla muun muassa *Opettajain Lehden*, *Nuorten Päivän* ja *Pyrkijän* toimitusneuvostossa. Vuonna 1978 Ahokaiselle myönnettiin taiteilijaeläke.

Ahokaisen varhaisemmasta tuotannosta juhlaohjelmistotekstit ovat herttaisia ja opettavaisia. Kirjailija yhdisti eri kirjallisuudenlajeja keskenään. Ohjelmistotekstit si-

sälvät runoja ja runoissa on suorasaanaista tekstiä. Myös sadut sisältävät runoutta ja runoissa kirjailija kertoo sadun. Osa runoista on sävelletty lauluiksi. Ohjelmistotekstejä sisältäviä kirjoja ovat *Syksystä kevääseen* (1946), *Me juhlimme. Ohjelmistoa lasten juhliin* (1947), *Oman juhlan ohjelmaa* (1963) ja *Joukolla juhlimaan. Lasten ohjelmistoa* (1970).

Luonto inspiroi

Runous on Ahokaisen tuotannossa kestänyt parhaiten ajan kulumisen. Hänen lyriikkaansa on edelleen käytössä lasten runoantologioissa, laulun sanoituksissa ja jo mainituissa aapisissa. Runoteos *Kissankäpälä ja muita lastenrunoja* (1978) sisältää kirjailijasta tehdyn gradu-tutkielman mukaan runsaasti luonnon-tietoa, joka on tyypillistä syntä pedagogista ainesta Ahokaisen repertuaarisissa. Ahokainen piti luontoa tärkeänä inspiroijanaan. Kirjasta löytyy monia kasveja ja niiden ulkonäköä kuvaavia runoja, kuten *Kullero // Kukkapaaloja-si / tuuli keinuttaa. / Lähelläsi kuuluu / puron solinaa. / Raikas ilo on / kultapal- leron*. Toisaalta kirjailija kuvailee eri vuodenaikoja useissa runoissaan. *Avainpiilo* -nimisessä runossa kirjailija jää odottamaan

Opettaja-kirjailija Ester Ahokainen-Savikurki tärkeimman harrastuksensa, kirjoittamisen parissa Hirsjärven koulun kodissaan vuonna 1966.

seuraavaa kesää: *Kesä tekee lähtöään, / kerran vielä kääntää pään / viipyy mietteisään.* —

Elämänarvoista tulevat tärkeinä esille koti ja vanhemmat sekä hyvä käytös. Vanhempien kunnioittaminen tulee erityisesti esiin äitienpäivä-juhliin kirjoitetuissa näytelmissä ja runoissa. Äidit toivotetaan tervetulleiksi juhlaan, jossa lapset esiintyvät lausuen kuorossa: *On toukokuu, tää päivä herttainen / on kaunis juhlapäivä äitien. / Nyt huolet heittäpiilo / nimisessä runossa kirjailija jää odottamaan*

taakka arkinen. / Te, äidit, juhlassamme vieraina / oi, olkaa kaikki tervetulleita!

Hyvään käytökseen Ahokaisen teksteissä kuuluvat kohteliaisuus, kiittäminen, "kiltteys" ja epäitsekkäisyys. Kiltteyteen kuului myös aherrus läksyjen parissa: *Olemmehan me olleet kilttejä. Kesällä ahersimme talkootöissä, syksyllä poimimme marjoja ja nyt hyörimme läksyjen kimpussa.* Ahokainen painottaa työn ja ahkeruuden merkitystä esimerkiksi runossaan *Majava*: — *Melu, häly ei tänne sovi, / ei laiskurit laiskakaan. / On niiltä suljettu*

Leirimuistoja 1950-luvun alusta

Heljä Reponen muistelee tyttökerhon hauskoja ja jännittäviä päiviä Hovimäen leirintäalueella.

Keltainen Someron Linjan linja-auto kaartaa kapeaa hiekkatietä Hovimäen leirialuetta kohti. Auto pysähtyy mäen päälle. Joukko hämmäntyneitä ja samalla uteliaan innokkaita tyttökerholaisia purkautuu auton sisuksista vähät matkatavarat sylissään. Leirinohjaajan saattelena alamme astella leiripaikkaa kohti polkua myöten alas jyrkkää rinnettä.

Alhaalla kimaltelee järvi auringonsäteiden leikkiessä sen pinnalla. Leirialueen vasemmalla reunalla kohoaa pieni rakennelma, joka toimii keittokatoksena ja jonka suojiin on rakennettu muutama kömpelö pöytä penkkeineen. Seinät ovat avoimet; ne on kalettu vain puoleenväliin, yläosa avoin. Siellä tarjotaan aamutee ja vaihtelevasti keittoa tai perunoita ja ruskeaa kastiketta. Itsellä pitää olla mukana leivälle sivelevä voi. Voipurkit sijoitetaan viereen rannan tuntumassa olevan

Lepohetki pelin lomassa. Taustalla kotini joka on nyt purettu uuden rakennuksen tieltä – siis historiaa sekin. "Flikat" vasemmalta: Helvi Laakso, Raili ja Heljä Jokinen sekä Tuula Nieminen.

luonnonlähteen reunuksille viileään veteen. Viikon loppupuolella voi jo vähän eltaantua ennen kuin se loppuu. Vaatimaton oli sen aikainen ruokapuoli, mutta ei se leirin tunnelmaa haitannut.

Järjestäydytään telttakuntiin ja aletaan pystyttää isoja teltoja, joihin mahtuu toistakymmentä tyttöä. Pienten kommellusten jälkeen teltat saadaan pystyyn. Lopuksi haemme metsästä kuusenhavuja pehmikkeeksi teltan poh-

jalle. Varataan makuupaidat ja pidän visusti kiinni parhaasta ystävästäni. Vieraat tytöt ujostuttavat. Makuupusseja ei vielä silloin ollut, vaan kietouduimme viltteihin ja äidin ompelemaan flanellipyyjamaan. Kesäyöt ovat lämpimiä, nuori veri on kuumaa ja ystävän kylki luovuttaa lämpöä.

Reippailua ja jännitystä

Päivät kuluvat iloisten pallopielien, uinnin ja kilpailujen merkeissä. Iltaisin vietetään nuotioiltaa reippaita lauluja ja tuttuja virsiä laulellen; oltiinhan seurakunnan leirillä. Myös Jumalan sanaa selitettiin. Ilta päättyy sanoihin "hyvää yötä, Jeesus myötä, kiitos tästä päivästä", minkä toivotamme toisillemme käsi kädessä ristikkäin.

Sen jälkeen leiriin laskeutuu hiljaisuus, joka

"Iltahämärissä kerrotut kummitusjutut saavat aikaan melkein pä hysteriaa, mutta se taittuu nopeasti nauruksi."

on näennäistä: teltan sisällä käy sipinä ja supina. Tutustuttuamme puheet muuttuvat rennommiksi. Pari tyttöä on hurjia kertomaan kummitusjuttuja ja muuta jännittävää. Se aiheuttaa melkein pä hysteriaa; teltan katto monine laskoksineen tuulen sitä pullistellessa illan hämytyessä muuttuu oudon näköiseksi ja selkäpiitä karmivaksi... Kummituksia, onko niitä? Pelon sokaisemina painaudutaan ystävän kanssa viereen ja vedetään viltti silmien peitoksi. Vähitellen tilanne raukeaa ja muuttuu vapautuneeksi nauruksi.

Joinain iltoina vakoiimme nuoria kerhonjohtajia ja nuorisotyön tekijää, jotka istuvat pitkälle yöhön hiipuvan nuotion ympärillä, ja yritämme salaa kuunnella heidän juttujaan.

Vessakäynnit ovat luku sinänsä: puuseetä ei ole, vaan tarpeet hoidetaan riu'ulla ja on varottava, ettei kupsahda alla olevaan kuoppaan. Kärpäset ovat mieltäneet paikkaan; leirin loputtua kuoppa peitetään multakerroksella. Viikko vierähtää nopeasti. Haikkeat hyvästi ja paluu arkeen seuraavat, sillä heinätyöt ja muut maatalan askareet odottavat.

Somero-Seuran internet-sivut ovat osoitteessa

www.somero-seura.net

Taideaineita pohjavedessä

Lapsuudesta...

Kesäteatterilla on harjoitukset. On kuuma kesä. Minä ja kaverini vakoilemme esityksen valmistelua ja ihailemme huumorintajuisia näyttelijöitä, joilla tuntuu olevan koko ajan hauskaa keskenään. Opimme vakoiluretkilämme kappaleen vuoro-sanat ulkoa. Kotiin ehdittyämme toistelemme niitä ja hauskuutamme kotiväkeä hassuimmilla vuoro sanoilla ja matkimme näyttelijöiden liikkeitä, ilmeitä ja eleitä. Yksi näyttelijöistä käy kerran kotipihallamme soittamassa kitaraa.

Kuuntelen paljon musiikkia ja äänikirjoja. Meidän olohuoneessamme on kasetteja, joiden kansipereissa on kuvia resuisesta silmälasipäisestä laulajasta, jolla on hiukan kummallinen, ujo, pelokaskin katse. Laulaja laulaa laivoista, joista syntyy eläviä mielikuvia kun kuuntelen laulua suljetuin silmin, suuret mustat kuulokkeet korvilla. Valkoiset laivat seilaavat jostakin ja lähtevät taas jonnekin. Vanhemmat ovat kertoneet, että laulaja on Somerolta kotoisin – ihan läheltä. Isä onertonut pelanneensa korttiakin sen kanssa.

Illalla TV:stä tulee Pikkuakakonen. Siellä seikkailevat Rölli, Pelle Hermann ja Nalle Luppakorva. Toisinaan siellä esiintyy myös Kissa ja Jänis. Kissa soittaa hanuria ja Jänis laulaa. Jäniksellä on tosi hassu ääni. Isä sanoo, että mamma on ai-

koinaan hoitanut tuota jänisasussa laulavaa miestä, silloin kun jänismies oli vielä ihan pieni poika. Hassun äänen synty tarinaa en oikein usko. On outoa ajatella, että Jänis on somerolainen niin kuin minäkin.

Äiti lukee iltaisin kirjaa, jolla on erikoinen nimi, Porvarin morsian. Tiedän mitä tarkoittaa morsian, porvaria en. Olisiko pappi? Kirja on Somerniemellä asuvan tädin kirjoittama. Oliko Somerniemi se paikka, jossa asuu Joulupukkin? Ei kai... se taisi olla Rovaniemi. Äidin kanssa käydään muutaman viikon välein kirjastossa. Lainaan Viisikkoja ja Sos-kirjoja. Kirjaston setä on tosi viisaan ja kiltin oloinen mies. Kun päästään ulos kirjastosta, äiti sanoo, että kirjastonhoitaja on oikea runoilija, joka kirjoittaa luontorunoja. Setä on saanut palkintojakin runoista. Meidän kirjastossa on töissä julkisuuden henkilö. Uskomatonta...

Somerolla toimii musiikkiteatteri, jonka esitykseen musiikinopettaja pyytää minua laulamaan. Suostun. Lava on iso. Se täyttää koko urheilusalin. Esityksen yleisössä on satoja ihmisiä. Pelottaa. Kaikki menee kuitenkin ihan hyvin, enkä kuolekaan, vaikka niin pelkäsin. Minua pyydetään laulamaan muihinkin musiikkiteatterin esityksiin ja usein niissä viimeisenä lauletaan laulu, joka kertoo jostakin Satumaa-ilmasta.

Ihmiset ovat kovin totisia ja surullisen oloisia kun se laulu lauletaan.

Meillä on kotona rummut, piano ja kitara. Yritän saada niistä ääniä. Koulussa meidän luokka saa uuden opettajan. Uusi opettaja soittaa kitaraa bändissä ja alan ottaa kitaratunteja häneltä. Alan saada kitaralla musiikin kaltaisia ääniä aikaiseksi. Uuden open bändi tekee omia lauluja. Isäkin on tehnyt lauluja somerolaisista kun siltä on laulua pyydetty. Osaisinkohan minäkin...

...vuoteen 2013

Vuonna 2013 taide - musiikki, kuvataide, kirjallisuus, teatteri - on edelleen vahvasti läsnä Somerolla. Vanhojen suurnimien rinnalle Somerolla kasvaa uusia tekijöitä, jotka ovat kenties saaneet innostuksensa taiteen tekemiseen ympäröivästä rikkaasta kulttuuritarjonnasta. Somerniemien musiikkiteatterin nuoret, taitavat näyttelijät taas saattavat toimia esimerkkinä uusille näyttelämisestä kiinnostuneille, nuoremman polven uudet somerolaiset musiikin tekijät, kuten Henrik Illikainen, sytyttää kipinän laulujen tekemiseen ja tanssilavoilla tai Somero Soikoon -tapahtumassa nähdyt musiikkitähdet innostaa esiintymään. Taiteen tekeminen vaatii toki lisäksi luovuutta, omapäisyyttä tinkimätöntä harjoitusta, päämäärätietoista itsensä kehittämistä ja en-

nen kaikkea valtavan määrän työtä.

Somerolta on noussut useita, suuria valtakunnallisesti merkittäviä taiteilijoita. Monosen Satumaa ja Baddingin Paratiisi ovat

Vaihte Esakalliolla viime kesänä. Juba

tarukoukset, kirkossakäynnin, radiokirkon kuuntelun, Raamatun luvun sekä virrenveisuun, veisuun varsinkin aina kun "kaukappäppä" oli kylässä. Hän oli hyvä laulaja niin kuin äitikin.

Pyhäkoulun opettajaksi

Tuntuu luonnolliselta, että äiti jo varhain liittyi kylämme pyhäkoulun opettajienjoukkoon. Kurjenojan Hilma ja Sintosen mummo saivat nuoremman kanssaopettajan. Pyhäkoulu me pojat kävimme niin pienestä kuin pystyttiin, lähes rippikouluikästä asti. Koulupaikka kiersi talosta taloon, ja lapsia oli paljon. Pyhäkoulu pidettiin vain kesäaikaan. Laulettiin "pikku lintu riemuissaan", luettiin Raamatun kertomuksia, rukoiltiin, leikittiin ja nautittiin pienestä tarjoilusta.

Pyhäkouluille pidettiin myös koko pitäjän kattavia leirejä sekä juhlia. Suuri seurakunnan yhteinen pyhäkoulujuhla pidettiin 1947. Muistan, miten äiti asetteli meitä poikiaan eturiviin tummissa vaatteissamme niin, että näkyisimme. Ja näymme me vieläkin, ihan Someron historiassa. Komea joukkokuva seurakuntatalon edessä kertoo siitä suuresta vapaaehtoistyöstä, mitä silloin seurakunnassa lasten eteen tehtiin.

Kivirannan pihalla äidin pyhäkoululaisia.

Uusia muutoksia

Äidin vuosikymmenen mittainen työ koululalla päättyi pikkusiskomme Merjan syntymään. Vaikka isoäitimme asui vielä tykö-nämme, hän ei enää olisi jaksanut hoitaa lapsia. Ikää oli yli 80 vuotta. Äidille riitti työtä omasta tytöstään, ja siinä samalla hoitui aika ajoin joku naapurinkin tenava.

Niin sitä elettiin ja sovittiin tulemaan toimeen varsin pienessä Kivirannan mökissä. Isän remonteista huolimatta mökissä ei ollut hurraamista. Siinä oli kamari ja tupu; vajaa 40 neliötä. Huusi oli pihan perällä ja kantovesi tuli järvestä. Sähkö sentään oli, uusi sauna ja pikkuinen isoäidin asuttama saunakamari. Niihin tiloihin mahduttiin: äiti, isä, minä 17 vuotta, veljeni 14 vuotta ja vastasyntynyt sis-komme.

Merkittävä juhlapäivä itselleni ja myös vanhemmilleni oli keväällä 1960. Kiviranta oli saanut ylioppilaan, koko kylän ensimmäisen. Niin harvinaista herkkua se silloin oli. Vastaa jälkeenpäin olen todella ymmärtänyt sen kaiken ponnistelun ja uhrautumisen, mikä vanhemmilläni on vaadittu. Mitään ei saanut ilmaiseksi. Tiukkaa on täytynyt olla.

Kuusikymmenluvun alkua toi muutosta Kiviran-

nan elämään. Pojat lähtivät kotoa. Äiti, isä ja koulunsa aloittava Merja jäivät kolmestaan, kun Kivirannan mamma-kin kuoli. Kului muutama vuosi, ja äidistä tuli uusi Kivirannan mamma. Kivirannasta kuitenkin luovuttiin, ja uusi vuosikymmen alkoi Joensuussa, Pikkupappilan asunnossa.

Someron saha oli lopetettu ja isä siirtynyt seurakunnan tehtäviin. Siitä hyvästä saatiin asunto ja äidillekin rakennuksessa olevan kerhotilan siivousta. Se oli loistoasunto, vaikkei se papeille enää kelvannutkaan. Tilaa riitti. Asunnossa oli keskuslämmitys, lämmin vesi, sisä- vessa, suihku, sauna pihan perällä ja valmiiksi pilkotut saunapuut suojassa. Kaikki tämä oli ainutlaatuista Katrin ja Laurin elämässä!

Lämpimät muistot

Kovin montaa vuotta ei elämä Pikkupappilassa kuitenkaan jatkunut. Äidin alkava sairaus teki ajan-kohtaiseksi muuton pienen omaan yksioon, Kivirannan myynnillä ostettuun. Viimeiset ajat isä oli äidin omaishoitaja, vaikkei silloin sellaista nimitystä tunnuttakaan. Hän hoiti äitiä samalla, kun vastasi seurakunnan suntion tehtävistä.

Tuskin me lapset silloin ymmärsimme, miten kovilla isä ja äiti olivat ja miten paljon enemmän olisimme voineet olla apuna. Vanhempamme kuuluivat

Kivirannan pihalla äidin lapset.

siihen sukupolveen, joka oli joutunut ja tottunut tulemaan toimeen omillaan, ei pyytämään apua. He kuuluivat sosiaaliluokkaan, joka oli syntynyt palvelemaan ja passaamaan muita niin erilaisissa työtehtävissä kuin lastensa auttajina ja tukijoinakin.

Äidin pitkäaikainen sairaus johti aivan liian varhaiseen kuolemaan 62-vuotiaana. Hän nukkui rauhallisesti pois vajaa tunti sen jälkeen, kun viimeisen kerran olin puhunut hänen kanssaan Turun sairaalassa. Hänellä oli melkein hymy kasvoillaan, niin kuin isä jälkeenpäin oli todennut.

Sellainen oli äiti, kylämyllärin suuren perheen tytär, työläisnainen ja pyhäkoulunopettaja, mutta ennen kaikkea perheenäiti, joka jätti meille lapsilleen rakkaat, lämpimät muistot ja kestävät eväät elämämme poluille.

Juhlavia hetkiä vuodelle 2014
toivottaa Hovilan kartano
www.hovilankartano.fi

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Jukka Hakala

puh. 0400 227 028

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!*

Kaihdin-Lehtonen Oy

puh. 748 5814

**Rakennuspeltityöt
Sadevesijärjestelmät
Katto remontit**

Kahimet Ky

Rypsiä 4, 31400 Somero
p. 040 514 4239

*Hyvää Joulua ja
Menestyksestä Uutta Vuotta 2014*

KMS Palvelu Oy

0400-533 416

*Hyvää Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle!*

Jätekuljetus Järvinen Ky

Juha 040-505 3915

Jari 0400-536 721

Puh. 02-748 8279

*Hyvää Joulua ja
Onnea Vuodelle 2014!*

KONEURAKOINTI MIKKOLA

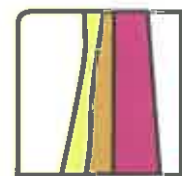
0500 970 610

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

kaikille somerolaisille
toivottaa

**Jussin
Baari**

puh. 748 5443 Joensuuntie 33

Jaatimet

www.jaatimet.fi

Jaatilantie 77, 31400 Somero • puh. 020 7401 111

- ThermoFin®-tuotteet
- teräsovet ja -ikkunat
- lasiseinät
- palo-ovet E30-EI120

"Olohuoneessamme on kasetteja, joiden kansipapereissa on kuvia resuisesta silmälasipäisestä laulajasta, jolla on hiukan kummallinen, ujo, pelokaskin katse."

vuodesta toiseen elävän musiikin esitetyimpien laulujen top 10 -listalla. En näkisi mitään estettä sille, että listalle nousisi vielä jokin päivä muitakin somerolaisten laulunteki-

jöiden lauluja. Valokuvajamme ovat huippuluokan tekijöitä ja kirjoittajia löytyy joka lähtöön. Listaa voisi jatkaa lähes loputtomiin. Täältä pesee! Kuten todeta saattaa,

perinteet taiteen tekemiseen jatkuvat. Olkaamme ylpeitä taiteen tekijöistämme ja nauttikaamme jatkossakin puhtaasta somerolaisesta pohjavedestä, johon on aikojen saatossa

lorahtanut aimo annos taideaineita.

Sauli Kaipainen

Ruohonen, Arri Priimägi, Kari Luoto, Tuukka Lyly ja Pekka Mäkelä.

Somerolla on kuhinaa ja kulttuuria

Somero on kulttuurikaupunki. Baddingin ja Monosen lisäksi meiltä löytyy paljon ruohonjuuritason arjen sankareita, jotka työmyyrän ahkeruudella ja kulttuurikärpäsen pistäminä vaalivat ja ylläpitävät kaupunkimme perinteitä ja kulttuurielämää. Somerolta löytyy tekijöitä niin sanataiteen, teatterin, musiikin, tanssin, kuvataiteen, valokuvan, kotiseutukulttuurin kuin käsitöiden ja monen muunkin saralta. Kaikki nämä paikalliset toimijat pitävät somerolaisen taiteen ja kulttuurin kipinää yllä – ja se näkyy ja kuuluu!

Somerolla on paljon hienoja vuotuisia perinteitä, jotka vuosi toisensa jälkeen keräävät niin paljasjalkaiset paikalliset kuin uteliaat ulkopaiikkakuntalaisetkin yhteen. Suviheinäviikot, Seiväskarnevaalit, Somero Soikoon, Ol Hollil, Katutanssit, Savi palaa, Ruokava-messut, Kulttuuripäivä ja monet muut vuotuiset tapahtumat luovat hengästyttävän määrän kuhinaa ja kulttuuria kaupunkiimme – ja vieläpä ympäri vuoden! Vaikka suurin osa mainitsemistani tapahtumista sijoittuu ajankohdaltaan keskelle Suomen suvea, löytyy kesäkaupunkina tunnetulta Somerolta lääkettä kulttuurinälkää sairastaville muulloinkin:

vaihtuvat taidenäyttelyt, musiikkikonsertit, talviriehat, joulukadun avajaiset ja muut tilaisuudet kokoavat väen yhteen myös sydäntalven tuiskuisissa.

Somerolla riittää nähtävää ja koettavaa, sillä Hämeen Härkätien varteen ja sen lähialueelle mahtuu monenmoista. Vanhajan tuntuun ja somerolaiseen kulttuurihistoriaan pääsee käsiksi Torppamuseon, Savenvalajamuseon, Pitäjän makasiinien ja muiden historiallisten nähtävyyksien ja kulttuuri-kohteiden kautta. Uudem-paa ja tuoreempaa taiteen ja kulttuurin tuulahdusta taas pääsee kokemaan esimerkiksi Someron Kivimeijerin huikeassa monitaiteellisessa ilmapiiris-

sä ja lukuisissa paikallisten ja vierailevien taiteilijoiden kätten töitä esittelevissä taidenäyttelyissä ympäri kaupunkia.

Somerolla on paljon ihania kartanoita, joista osa pitää oviaan auki monenmoisten yleisötilaisuuksien sekä yksityisten juhlien ja kokousten järjestämiselle. Lisäksi täältä löytyy ne omat legendariset kapakat ja kahvilat, joissa saa ensikäden tuntua siitä miten paikalliset kohtaavat kahvikupin äärelä ja viettävät yöelämää. Ja tietenkään ei pidä unohtaa Rauli Baddingin Somerjoen perheen aikoinaan perustamaa kioskia, joka nykyään tunnetaan Paratiisi-kioskina. Viisikymmentä vuotta sitten se oli

suosittu lähiseudun nuorisoon kohtaamispaikka, jonne kurvattiin mopolla ostamaan vadelmalimpparia ja ykkösolutta. Nykyään se toimii kesäisin Baddingin muistokohteena taiteilijan faneille ympäri maan.

Musiikki on ollut ja on yhä Somerolla vahvaa. Siihen pääsee osalliseksi lukuisissa konserteissa, ihanien paikallisten kuorojemme esityksissä ja tietysti tansseissa! Somerolaiset tanssilavat ovat maankuuluja ja niille, joiden rytmiä jalka vipattaa, on tarjolla humpppaa ja huveja ympäri vuoden. Sekä paikalliset kokoonpanot että ykkösrytmi iskelmäärtistit ovat täällä tuttu näky. Rankempaa menoa kaipaavat taas voivat ilahtua siitä tiedosta, että rockmusiikki elää Somerolla yhä vahvasti ja keikoille ja festareille löytyy täältä aina aikansa ja paikkansa.

Kesäteatterin välittömään ja läsnäolollaan valloittavaan maailmaan Somerolla pääsee sukeltaamaan jopa kahden ahkeran ja asialle omistautuneen harrastajateatteriryhmän mukana. Voin taata, että Someron Tupanäyttämö ja Somerniemen musiikkiteatteri tarjoavat kävijälleen kesäteatterin kaikki herkut: aurinkoa, sadetta, iloa, naurua, aitoutta ja meille somerolaisille niin tärkeää yhteisöllistä henkeä.

puulaatikon päällä ämpä-rissä. Öljyvalo, savusauna, auraamaton tie talvella – eikä se kahden naisen yhteinen kyäkkihommakaan mitään herkkua ollut.

Isäni työpaikka vaihtui Knaapilta Someron sahal-le. Äiti teki patkätöitä läheisissä maataloissa. Palkan saamisen laita oli niin ja näin. Jatkuva kinua-mista, jotta edes osan olisi välillä saanut. Muistan, miten äiti kerrankin suutuksissaan repi ikkunan pielessä olleen muistilistansa. Siinä meni kymmenien päivien palkkasaatavat läheiseltä maatalolta, jonka isäntä oli kaikkein kitsaimpia maksajia. Sel-laista oli silloin palkkaturva ja naisen työn arvostus.

Pitkäaikaisin, kymmen-

tipilkkumit, tiskaa! Siivoa luokat, eteiset, raput, opettajien portaat, ulkokuusi-sit, sauna! Luo lumet, lämmitä valtavat pystyuunit! Onneksi oppilaat sentään kantoivat puut.

Talvisaikaan piti lämmittää myös sunnuntaisin. Isäni pyhäiltäpäivä meini ”kunnan talkoissa”. Isää tarvittiin myös säännöllisesti perjantai-iltana. Poikien käsitöiden alkaessa klo 12 pojat olivat itse kantaneet pulpetit alaluokasta eteiseen. Käsitöiden päättyessä äiti siivosi luokan ja jäi odottamaan sahatöistä kotiutuvan isän apua. Yhdessä he nostelivat pulpetit takaisin luokkaan. Pitihän luokan olla aamulla tiptopkunnossa. Olisi ollut kohtuutonta,

Mylläri Niilo Paju ja Amanda Paju kesällä 1911. Lapset kuvassa ovat Lauri (vas.), Yrjö, Stefan ja Johannes.

miaan.

Ei ihme, että koulussa välillä priiskui ja räiskyi. Räiskyi myös hyvin isompien oppilaiden luokassa, eikä keittolakaan osattomaksi jäänyt. Äitini oli luonteeltaan äkki-

yksikään opettaja suostui si kaitsemaan, ei pystyisi kään.

Noihin vuosiin sattui äitimme ja koko perheelleemme kohdalle raskaita menetyksiä. Äidin vanhemmat kuolivat, ensin

”Vanhempamme kuuluivat siihen sukupolveen, joka oli joutunut ja tottunut tulemaan toimeen omillaan, ei pyytämään apua.”

kunta vuotta kestävä työpaikka löytyi äidille Saa-rentaan koulusta parin vuoden jälkeen. Hän oli keittäjä, siivoaja, lämmit-täjä, talonmies, kaikkien passaaja, opettajienkin. Siinä oli työ ja työmäärä, jota ei yksikään tänä päivänä tekisi eikä saisikaan tehdä.

Parhaimmillaan tai pahimmillaan koulussa oli yli 70 oppilasta. Keitä, laita, kuori soppaperunat, jaa ruoka, täytä opettajien ko-

että isot pojat olisivat aamulla nostelleet pulpetteja, ainakin opettajien mielestä.

Ei voi välttyä ajatukselta, että vaikeaa oli opettajillakin keskenään. Tä-laistakaan asiaa he eivät osanneet sopia, eivät myöskään yhteisiä lomapäiviä. Silloiset kuukausilomat piti sopia erikseen. Olisipa muuten äitinikin saanut vapaapäivän tai olisi ehtinyt paremmalla ajalla tehdä lukuisia hom-

näiden eikä koulun johtajaopettaja Tähtinenkään kovin tähtinen ollut. Aikuisten keskeiset kah-naukset heijastuivat myös minuun. Neljännellä luokalla tuntui, kuin en olisi mitenkään osannut olla opettajan tahdon mukaan. Olipa hän käynyt oikein johtokunnan kanssa keskustelua minun luokalle jättämisestäni. Onneksi tukea ei tullut. Vanhempani laittoivat poikansa oppikouluun lähikouluun ”sopeutumattomana”.

Isovanhempien poismeno

Äidin työ jatkui vielä vuosia. Oliko helpompaa, kun olin poissa? Työpäinetta saattoivat helpottaa muutkin tekijät, niin äidillä kuin opettajillakin. Oppilasmäärä pieneni, viressä toiminut lastenkoti lopetettiin. Muutamat oppilaat oli siirretty naapurikouluun. Ei ollut helppoa silloin opettajillakaan. Tänään sellaisia laumoja ei

”kaukanmamma” ja neljä vuotta myöhemmin ”kaukanpappa”. Näin me lapset heitä nimitimme – toinen mamma kun asui kotonamme ja toinen pappi oli kuollut, niin etten edes muista häntä.

”Kaukanmammala” oli kadonnut. Se oli ollut minulle maailman paras paikka. Kahdeksan kilometrin matka sinne usein pyöräiltiin, talvisin käveltiin tai mentiin potkukeloilla. Kaukaisen mamman lämmihenkinen tunnelma on jäänyt pysyvästi mieleen. Parasta oli, kun yksinään sai jäädä muutamaksi päiväksi sinne, mamman ja papan luokse.

Tuosta lapsuudenkodista äiti sai perinnöksi uskonnollisen vakaumuksen. Uskonto oli vahvasti läsnä myös minun lapsuuskodisani. Äitini ja isäni halusivat siirtää uskonnon arvot myös omille lapsilleen: il-

Jatkuu sivulla 29.

Manu Kärki

Ollilan kansakoulun oppilaita 1920-luvulla.

Äiti, työläisnainen ja pyhäkoulunopettaja

Reijo Siltasaari muistelee lämpimästi ahkeraa äitiään.

Helmikuun pakkasilla 7.2.1916 syntyi Ollilan mettäkylällä Niilo Pajun mökkiin seitsemäs lapsi. Pakkasen paukkeesta ei ollut sen parempaa tietoa. Keskellä talvea kun kuitenkin oltiin, lieene silloisen käytännön mukaan mökistä vain toinen tupa ollut käytössä. Toinen, leivintupa, oli vain kesäkäyttöön tarkoitettu.

Ahtautta olisi piisannut kahteenkin huoneeseen. Vanhin lapsista, Lauri, oli vasta yhdeksänvuotias, kun äitini syntyi. Perhe oli tässä vaiheessa yhdeksänhenkinen. Myöhemmin vuosina isoäitini Amanda Paju synnytti vielä kuusi lasta lisää, yhteensä kolmetoista, viisi tyttöä ja kahdeksan poikaa.

Niilo-isä oli kylämylläri. Hänen asuinpaikkaansaakin kutsuttiin Mylläriksi. En tiedä, oliko mökki oma vai kylän talojen rakentama ja omistama. Ainakin mökki sijaitsi kylän talojen yhteismaalla niin kuin 1840-luvulla rakennettu myllykin. Vastineeksi asumisestaan mylläri jauhoi talollisten viljan syksyllä ja

keväällä, kun pienessä jorikahassessa riitti vettä.

Suuri oli myllärin perhe. Niukka leipä saatiin talvisista metsätöistä ja etenkin kesäisistä muurauksista. Muuraaminen olikin isoisäni erikoisosaamista. Jokin elikkokin oli. Kummasti puhtia riitti vielä uudenkin mökin rakentamiseen joskus 1920-luvulla, vai nousiko hirsimökki talollisten talokkoon?

Lapsuudestaan äiti ei paljoonkaan kertonut, vaikka olisi varmaan kertonutkin, jos silloin alle neljäkymppisenä olisin ymmärtänyt kysellä. Hän kertoi sentään, miten kovasti he odottivat koulukäisiä veljiä kotiin. Pikku-siskot saivat silloin lainaksi poikien jalkineita ja pääsivät vuorollaan ulos, talvelakin.

Lasten oli pakostakin kasvatettava toisiaan auttaviksi. Miten heidän äitinsä olisi muuten jaksanut pihattotyöt ja muut? Lasten iken perusteella on ainakin yhdeksän lasta ollut samanaikaisesti kotona. Uskovainen ja lämminhenkinen koti antoi kestävä eväät elämälle.

Muonamieshuushollissa

Ansioon lähdettiin arvattavasti kohta kansakoulun jälkeen. Rippikouluiän lähestyessä äiti muutti pitäjän keskusta, Joensuuun. Hän pääsi sisäpiikiksi Pauli ja Sirkka Kilpelän kauppaan. Sieltä

käsin hän kävi rippikoulunkin. Kilpelän jälkeen suunnaksi tuli Rautelan kylä. Sisätyöt vaihtuivat niin navettahommiin kuin peltotöihin.

1930-luvun ”kierrolaiselämässä” hän törmäsi tulevaan mieheensä, Lauriin. Yhdessä he kiertelivät niin Vikstedt, Suutelat kuin Mäkinimetkin. Siinä riitti maaseudun mökkeläisten nuorille työtä, kortteeria, seuraa ja varmaan joskus hauskanpitoakin.

Kihlat ostettiin elokuussa 1938. Kilpelän salissa otettiin Katrasta ja hänen Lauristaan arvokkaan oloinen valokuva. Kilpelä oli ollut hyvä palveluspaikka, sillä Katrin yhteys sinne säilyi vielä vuosien jälkeenkin.

Jossakin vaiheessa he saivat yhteisen muonamiesasunnon Knaapin sahapöytästä. Tuli syksy 1939. Talvisota kutsui Lauria 13.9. Seurasi nopea vihkiminen ilman sen kummempia häitä tai vihkikuvia. Katri Pajusta tuli Siltasaari. Kaikesta päätellen nuo kohtalokkaat hetket ovat mahdollistaneet minun elämäni alun.

Isäni palasi talvisodasta eheänä, onneksi. Hän oli tukena äidilleni, kun esikoinen syntyi 30.6.1940, sotien välillä. Vuoden päivät he saivat nauttia perheonnestaan, kunnes sotiminen vaati taas omansa.

Vähän on äiti kertonut noista sota-ajoista. Vielä vähemmän itselläni on muistikuvia. Olinhan vasta nelivuotias, kun isä palasi. Muistan jonkun sa-

Äiti ja minä kaksivuotiaana vuonna 1942.

massa pytingissä asuneen ”vanhamantan” hoitamas-
sa itseäni. Äiti oli arvan-
kin talon töissä. Muistan
hämmästyneenä veljeni Kalevin
syntymän joulun alla 1942.

Isän kotiuduttua alkoi tasainen muonamieshuushollin elämä. Se oli vaatimatonta mutta tavallaan turvallista. Perustarpeet olivat tarjolla. Isällä oli vakinaainen työ, äidillä oli työtä maatalon tarpeiden mukaan. Oli tupa ja kamari, sähkövalo, polttopuut, maitotinki, perunavaot pelon päisteessä, yhteissauna lauantaisin.

Työtä koulussa

Elämä muuttui täysin, kun vappuna 1946 perhe muutti isäni vanhempien rakentamaan Kivirantaan leskeksi jääneen isoäitini tueksi. Kaikki muonamiesasunnon mukavuudet poistuivat. Mökki oli ahdas ja surkeassa kunnossa. Rotat kaivautuivat sisälle. Vesi jäätty talvella tuvan

Someron kulttuuri-
tapahtumiin pääset käsiksi
Someron Kulttuuri ry:n
verkkosivujen tapahtumakalenterista:
www.someronkulttuuri.fi

Paikalliseen kulttuuri-
elämään pääsee tutustu-
maan myös aivan Some-
ron keskustassa sijaitsevan
Kiuruun puiston sydämes-
sä sijaitsevan Kiuruun tilan
kautta. Historiallista tilaa
ylläpitää Someron Kult-
tuuri ry, ja siellä järjestet-
tään vuoden mittaa monen-
laisia yleisötilaisuuksia,
kursseja ja taidenäyttelyitä.
Taloa ympäröivää puistoa
on tänä kesänä kunnos-
tettu perinteitä kunnioit-
tavaksi koko kaupungin
kulttuuripuistoksi. Kuk-
kaansa puhkeavan Kii-
ruun puiston tunnelmaan
pääsee tutustumaan esi-

merkiksi jo perinteeksi
muodostuneen ja ympäri
kaupunkia leviävän joka-
keväisen Someron Kult-
tuuripäivän yhteydessä.

Somero on vierailun ar-
voinen kulttuurikaupunki
keskellä Suomen suurten
ruuhkakaupunkien muo-
dostamaa maantieteellistä
kolmiota, mutta kuitenkin
sopivasti omassa rauhas-
saan täällä maalla meidän
landella. Badding lauloi
jo 1980-luvulla, että bussi
Somerolle ei voi ajaa ojaan
- ja niin se on tänäkin päi-
vänä!

Someron KULTTUURI

Eeva Murtomäki

Mannu Käki

Työn lisäksi talkoissakin käytiin.

Tilipalvelut – Isännöinti
Kiinteistönvälitys

Someron Asunto-keskus Oy

Hyvää Joulua ja Onnea alkavalle vuodelle

SOMERON KONEVUOKRAAMO
Metallitie 6, 31400 Somero, puh. (02) 748 7388, 050 534 1721

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta!

- POPPANAKUTEITA
- MATONKUTEITA
- MATTOJA
- KUTOMATARVIKKEITA
- NEULELANKOJA YM.
- KANKAITA
- LOIMIA LUOTUINA

SOMERON LANKA Ky
Ohratie (Ohikulkutien varressa) puh. 748 6816

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta!

PELLAVAKESKUS

Joensuuntie 49, P. (02) 748 7433
www.pellavakeskus.fi

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta!

SOMERON APTEEKKI

Joensuuntie 36, 31400 Somero, puh. 02-748 5678
www.someronapteekki.fi

Rauhallista Joulua

Olet tervetullut SVENSSONIN eri tilaisuuksiin

Svensson
Lähimmäispalvelukeskus

Vanhatie 20 - Someron seurakunnan diakoniatyön kannatusyhdistys ry

Joulurauhaa

Someron Kukkakeskus ja Hautaustoimisto Kauppi

Joensuuntie 25, puh. (02) 7485 385, 0500 743 024
www.kukkakeskuskauppi.com
Ma-pe 8.30–17, la 8–15, su 9–13

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta!

Someron Lämpö Oy

Someron Vesihuolto Oy

Joensuuntie 49 31400 Somero
puh. 02-779 1347

SOMERON PUUTAVARA KY

toivottaa asiakkailleen

Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta

SOMERON AUTOPALVELU

Erkki Mentula

HENKILÖ- ja PAKETTIAUTOJEN HUOLLOT JA KORJAUKSET

Viljatie 4, Somero
puh. (02) 748 5077

ta käsityönopettaja. Kylä isämme kuitenkin kannusti meitä ammatinvalinnoissamme. Hän ei itse vaikeitten olosuhteiden vuoksi ollut saanut käydä kouluja, vaikka haluja ja varmasti lahjojakin olisi ollut. Siitä hän oli joskus vähän katkerakin.

Kaikkien kiireitten keskellä isällämme oli monenlaisia harrastuksia. Hän lauloi mieskuorossa ja näytteli Härkälän nuorisoseuran esityksissä. Pelimannimusiointi oli hänelle rakas harrastus ja esiintymisiäkin oli Kaustisia myöten. Paljasjalkaisena somerolaisena kotiseututyö oli hänelle tärkeää. Isämme oli hyvin isänmaallinen ja sotainvalidina hän arvosti suuresti sotiemme sankareita. Isälle mieleinen harrastus oli myös metsästys. Erä metsällä, luonnossa koiran kanssa kulkiessaan hän pystyi purkamaan työpainetta. Hän oli toimelias ja kekseliäs mies. Fysiikan lait oli hänen lempiaiheensa. Niiden tuntemuksessa hän testasi väyvänsäkin.

Kun isämme luopui valokuvaamostaan, hän vaihtoi työpajansa takaisin puusepänerästä. Isä aloitti uudestaan, uusilla koneilla hänelle rakkaat puutyöt ja täytti siten toimeentuloaan tyhjiön. Hän perusti työpajansa Leporinteen rantasaunan pukuhuoneeseen ja rupeesi valmistamaan huonekaluja ja myyntiin asti, liikemies kun oli. Verstaassa valmistui monenlaisia kauniita puuesineitä. Luovuus pääsi taas kukoistamaan. Sairaus vei kuitenkin vähitellen häneltä voimat ja työskentely loppui. Vuonna 1986 kesällä isämme elämäliekki sammui 73:n vuoden ikäisenä.

Me muistamme isämme persoonana, joka tunnettiin kautta Someron. Hänestä jäi paikkakunnalle elämään monia kaskuja ja hauskoja sutkauksia. Lyhyehkönä miehenä hän itse esittäytyessään kertoi olevansa ”syntynyt ja jonkun verran kasvanut Somerolla Härkälän kylässä”. Kaikella lämmöllä isämme muistaen

Eeva ja Riitta

Helsingin olympialaisissa.

Porvoossa.

Otto Aukion liiketalo ja asunto n 2 Kassatien varrella.

Isämme valokuvaaja Otto Aukio

Riitta Kalliolla on valoisia muistoja valokuvaajaisästään.

Isämme syntymästä tuli tänä vuonna 4.4. kuuluneeksi sata vuotta. Huhtikuussa pystytimme valokuvanäyttelyn hänen muistokseen Someron kirjaston valoisassa galleriasa. Kootessamme sisareni Eevan kanssa materiaalia kotikuva-arkistoistamme mieleemme palautui monenlaisia muistoja lapsuudesta ja nuoruusajoiltamme.

Isämme oli voimakastahtoinen, määrätietoinen mies. Me tyttäret kasvoimme hyvässä ohjannassa ja kurissa, eikä vastaansanomien tullut kysymykseen. Oikeudenmukainen isä kyllä oli ja varmaan tarkoitti kaikessa meidän parastamme. Hän oli kiireinen mies. Työ vei suurimman osan hänen ajastaan. Yrittäjänä pärjääminen vaati pitkiä työpäiviä, eikä lomanviettoon juurikaan jäänyt aikaa. Joskus sentään hän maltoi hellittää toistiaan.

Teimme mielenkiin-

toisia sukulaisvierailuja eri puolille Suomea. Kävimme kaupunkiasioilla Turussa ja joskus Helsingissäkin. Esimerkiksi Linnanmäellä vierailimme kesällä 1952, kun se oli aivan uusi. Samalla reissulla pistäydyimme Helsingin olympialaisten karsintakisoissa. Automatkoilla oli aina hauskaa. Silloin lauloimme ja aika kului rattoisasti. Oma auto meillä olikin koko minun muistini ajan.

Musiikki oli perhettä yhdistävä tekijä. Olimme kaikki musikaalisia ja lauloimme perhekvartettina moniäänisesti omaksi iloksemme. Eevalla oli pianonsoittotaito, joten säestäjäksi oli omasta takaa. Isä itse soitti usein viulua. Isämme oli huumorimies, joten hauskaa meillä riitti ja perhe-elämä oli varsin värikästä. Perhetuttavia oli paljon ja Lahja-äiti oli innokas järjestämään mukavia vieraskutsuja. Pit-

kästyään emme ehtineet ja viihdyimme kotona niin hyvin, ettei Joensuun raitilla vetelehtiminen juurikaan vetänyt puoleensa.

Monessa mukana

Isämme toimi ennen sotia puuseppänä, mutta sodan aiheuttamat vammat pakottivat hänet vaihtamaan kevyempään ammattiin. Jo nuorena valokuvausta har-

pään kautta kokeilemalla. Eipä ollut noihin aikoihin ammattikouluja tuolle alalle. Varsinainen liiketoiminta alkoi 1946 ja sitä kesti noin 20 vuotta. Vuonna 1966 Kassatiellä oleva liike lopetettiin, mutta hän jatkoi sitä vielä kotioiloissa Leporinteessä kymmenisen vuotta.

Työaika oli tuolloin tuntematon käsite yrit-

”Persoonallinen valokuvaaja Otto Aukio tunnettiin kautta Someron.”

rastaneena miehenä valokuvaajan ammatti oli ollut hänelle varmaan aika helppo valinta.

Paikkakunnalla ei ollut liikaa tuon alan ammattilaisia, joten töitä riitti. Hän koulutettiin ammattiinsa kokeneemmilta ammatinharjoittajilta neuvoja kyselyllä ja itse kanta-

tajällä. Lauantai-iltoihin olivat hääkuvaukset ja sunnuntaiaamuisin hautauskuvaukset. Näitä tapahtumia oli lähes viikoittain, joten viikonloppuvapaitakaan ei juuri ollut. Kaikki me perheenjäsenet jouduimme työskentelemään isän apuna. Hän itse oli päivät liikkeessään. Iltatyönä hän valmisti ateljeekuvat. Äiti kehitti ja kopioi asiakkaiden kamerakuvat päivätyönä. Me tyttäret autoimme miten parhaiten ehdimme koulunkäynnin ja opiskelujen ohessa vapaa-aikoina.

Varsinkin kesäajat olivat kiireisiä ja asiakkaat halusivat saada kuvansa mahdollisimman nopeasti. Isämme toivoi saavansa meistä tyttäristä liiketoimensa jatkajia. Hänen olisi ollut silloin helpompaa keventää työtaakkaansa vähitellen. Isämme harras toive ei koskaan toteutunut. Me koulutauduimme ihan muille aloille. Eevasta tuli muusikko ja minus-

Perhekuva 1950-luvulta.

Mitä jos Kiiruun talossa kummittelee?

Olen viettänyt jo useita päiviä Kiiruun talossa. Välillä ympärilläni on täysi hulina, välillä taas olen aivan yksin. Olen aina ollut aamuvirkku, joten pääsääntöisesti olen aina se, joka saapuu ensimmäisenä paikalle. Saan avata lukot, sammuttaa hälytykset ja laittaa valot päälle. Aamun hämärässä ja vastaavasti iltpäivällä syksyn pimetessä olen alkanut miettiä: mitä jos kiertäessäni yksin taloa huoneesta toiseen, minua katseltaisiin? Mitä jos avaussani pariovia talon eteisessä kuulisin etäisen narahduksen? Mitä jos Kiiruun talossa kummittelee?

Ajatus Kiiruun talon kummituksesta tuntui täysin järkevältä ja perustellulta, sillä tila on satoja vuosia vanha. Aikaisimmat merkinnät siitä sijaitsevat peräti 1500-luvulle, jolloin tilan isäntänä toimi Tuomas Sipinpoika. Hänen jälkeensä Kiiruun on kuulunut Ruotsi-Suomen kruunulle. Kun kruununtilojen lunastus talonpojille sallittiin vuonna 1723, on Kiiruun tilaa isännöinyt nimismiehet ja kauppiat. Tilan isäntinä ovat saapastelleet nimismiehet Axel Fredrik Dittmar ja Carl August Grönlund sekä turkulainen kauppias G.A. Löfgren, joka perusti tilalle viinanpolttimon. Kun viinanhöyryt laskeutuivat tilalla, Kyron Höyrysahti aloitti siellä toimintansa. Myös Someron Säästöpankki ja Osuuskauppa ovat toimineet siellä aikansa. Some-

ron Yhteiskoulun rehtori, Joel Adiel Vilkki, hankki tilan omistukseensa vuonna 1932. Hänen aikanaan talossa on järjestetty yhteiskoulun opetusta.

Nähdäkseni on erittäin todennäköistä, että joku näistä aikaisemmista isännistä, heidän puolisoistaan tai lapsistaan, kummittelee talossa. Asiaa pitää siis tutkia.

Päivä 1: Saavun Kiiruun talolle kello 7.59. Avaan talon pohjoispäädyn oven ja hiippailen varovasti sisään. On hämärää. Vedän syvään henkeä, nappaan valot päälle ja katsahdan nopeasti keittiöön. Ei kummitusta. Huomaan kuitenkin, että joku on jättänyt tiskipöydälle kahvimukin. Kenties kummitus on keittänyt yöllä kahvia? Vai olinko se sittenkin minä itse eilen? Koska empiirinen havaintoni on kyseenalaistettavissa, päätän luopua näennäisestä todistusaineistostani.

Päivä 2: Istun työhuoneessani kello 16.07. Talon on tyhjä - muut lähtivät jo ajat sitten. Olen täysin keskittynyt kirjoittamaan työsähköpostia, kunnes äkkiä havahdun: eteisessä kuuluu hurinaa. Ihokarvani nousevat pystyyn. Hiivin työhuoneeni ovelelle ja vilkaisen käytävälle. Se on tyhjä. Etenen varovasti kohti keittiön viereistä ulko-ovea. Ei ketään. Sitten tajuan, että hurina kuuluu eteisessä sijaitsevasta hököttimestä, jossa lukee ”taajuusmuunnin”. Epäilyttävää, mutta ei vielä riittävä todiste kummituksen olemassa olosta.

Päivä 3: Olen edelleen vakuuttunut, että Kiiruun talossa kummittelee ja todistusaineisto löytyy jostain. Päätän edetä tutkimuksissani uudelle tasolle: siis päälle kiipeän talon ullakolle. On kylmä. Nousen ylös talon eteläpäädyssä olevan torniosan kautta. Tornissa on kuulemma Vilkin aikana järjestetty opetusta. Entisaikojen luokahuoneen ilmapii-ri tuntuu iholla. Mieleeni nousee lapsuudenmuistot Pajulan koulumuseon vierailusta oman ala-asteen luokkani kanssa. Onkohan täällä näyttänyt silloin samalta? Tyhjä ja kouriintuntuvan aavemainen ullakko halkaisee koko talon.

Lattialaudat nistisevät jalkojeni alla. Joka puolella on pölyä. Tuuli humisee kattoa vasten. Kävelen pahaa enteilevän ullakon läpi talon toiseen pätyyn. Siellä on muutama sokkelomainen huone. Sitte se löytyy: erään huoneen nurkassa lojuu tyhjä hetekä! Kiiruun kummitus selvästi nukkuu täällä!

Päivä 4: Turvatakseni todistusaineiston aukottomuuden, teen vielä yhden testin. Poistun Kiiruun talosta kello 16.01. Ennen lähtöäni jätän lasillisen

mehua keittiön pöydälle.

Päivä 5: Saavun Kiiruun talolle kello 09.28 ja kävelen suorinta tietä keittiöön. Mehulasi on edelleen täynnä keittiön pöydällä.

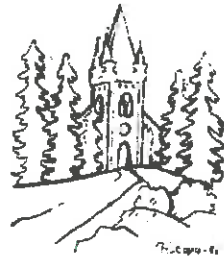
Sauli Kaipainen

Rauhallista Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta!

Someron taksiasema

Puh. (02) 748 900

Kohdataan
jouluna
kirkossa

Someron Seurakunta

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!
Someron TasoPesu

Joensuuntie 49 Puh. (02) 748 6878

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!
**Someron Tilintarkastus
ja Yrityspalvelu Ky**

Jaatilantie 79, 7488 270

Hyvää Joulua!

Someron Varaosa Ky

Tehdastie 5, 31400 Somero
puh (02) 748 6818

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

**Sähkö-, LVI- ja
kodinkonetekniikan myynti
Someron
Sähkö ja Kone Oy**

Jukolantie 2, p. 748 5888

-
- Sähköasennukset/urakoinnit
- Kylmälaitehuollot/asennukset
- Antennityöt

**Someron
Huoltomestarit Oy**

KARI LAINE 0400 533 865

Somero
Joulumieltä joka kotiin

ajan niukkuuden synnyttämän tavan mukaisesti. Jalkaa poltti ja kirveli tuskallisesti villasukkan kastuttua. Melko vikkelaasti Kalle onnistui saamaan kengän ja sukan pois jalasta. Kenkä ja pahasti punoittava jalka höyrysivät rinnakkain lumihangessa. Kuivuttuaan kenkä sai uuden muodon. Kovin vaikea sitä oli enää käyttää. Kalle kertoo sen tulleen kippurakarkiseksi kuin lapikas.

Eräs koulun kuusijuhla jäi pysyvästi Kallen mieleen, liekö ollut ensimmäinen. Kuvaelmien ja laulujen jälkeen koitti hetki, jolloin oppilaille jaettiin joululahjapussi. Mikä lie aiheuttanut sekaannuksen, mutta Kalle jäi kokonaan ilman pussia. Hän katseli hyvin murheissaan ympärillään vallinnutta saamisen riemua ja onnellisina kynttilöiden valossa loistavia koulutovereidensa kasvoja ja kirkkaina tuikkivia silmiä. Opettaja onnistui melko nopeasti korjaamaan tilannetta loihtimalla jostakin suuren, punaisena hehkuvan jouluomenan, ja ojensi sen Kallelle.

Yhtenä talvena Kökkön talon Reino-poika ja Kalle edustivat Someron koulupiirin hiihtokilpailuissa Pitkäjärven koulua. Reimon isä antoi pojille rekiyydin kirkonkylälle, jonka maastossa hiihtokilpailu käytiin. Pojat menestyivät kilpailussa ja ansaitsivat koulunsa seinälle Pekka Halosen talviaiheisen maalauksen. Pekka Halosen taide nykyisellä rahallisella arvolla mitattuna tuolloin, 1920-luvulla, lähes kaikkien kansakoulujen, pienimpiä ja syrjäisimpiäkään unohtamatta, seinillä oli pieni omaisuus.

Kotimökin jouluihin ei ollut tapana leipoa pipareita. Täti leipoi aina jouluksi uutta, tuoretta ruus- ja vehnäleipää, kakkua,

kuten Kalle sanoi. Pipar-kakkumaistiaisista saatettiin saada naapureilta. Mökin pienuudesta johtuen pikuinen joulukuusi ripustettiin tuvan kattoon, mikä tuohon aikaan oli yleinen käytäntö. Kuusi koristeltiin paperikoristeilla, joista osa oli tehty itse. Kynttilöitä ei laitettu kuuseen lainkaan, vaan niitä poltettiin pöydällä. Tuvan lattialle leviteltiin tuoreita kuusenhavuja, jotka toivat mökkiin hyvän, jouluisen tuoksun. Joulukirkossa ei käyty, koska matka Pitkäjärveltä Someron kirkolle oli pitkä eikä perhe omistanut hevosta. Jonkinlainen perinne oli, että aina joulupäivänä Jakalan emäntä kutsui Riikka-tädin, Janne-sedän ja Kalle-pojan Jakalan suureen tupaan katetulle jouluahterille. Yhdeltä joululta, kun Kalle oli äitinsä luona Kulteissa, hän muistaa joulukirkkoreissun, joka tehtiin Kallion talon rennin Kustaa Jalavan kanssa. Kustaalla oli käytössään talon hevonen.

Halmeen kaupasta kylän lapset saivat joskus tuoreita munkkeja, joita kauppiaan rouva päivittäin paistoi myytäväksi. Kauppiaan Veikko-poika oli Kallen ikätovereita. Kerran munkkeja paistaessaan emäntä kaatoi vahingossa vettä kuumaan rasvakattilaan. Rasvaa roiskahti lähes punaisina hehkuville hellanringeille, ja se hulmahti palamaan. Tuli saatiin jollakin tavalla nopeasti tukahdutettua, ja hyväksi onneksi tulipalo onnistuttiin välttämään. Touhuun osallistuneista kukaan ei polttanut itseään.

Pitkäjärven kylällä oli tuolloin myös toinen yksityiskauppa, Jalmari Similän kauppa. Similällä oli tyttäret Aune, Rakel ja Helvi sekä pojat Arvo ja Niilo. Kauppias Similällä

Pekka Halonen: Hiihtäjät.

oli myös kuorma-auto, jota Arvo-poika vartuttuaan ajoi.

Poikasena, ennen kouluun menoa, Kalle oli ollut töissä läheisellä Kökkön talossa, Hurmeella. Lapset tekivät niitä maataloustöitä joita pystyivät, puutarhatöitä kesällä sekä veden- ja puidenkantoa talvella. Kökkön vesipumppua pyöritti tuulimylly. Pumppu siirsi vettä järvestä navettaan ja säästi suunnattoman määrän lihastyötä. Kesällä lapset ansaitsivat sekalaisista aputyötehtävistä kymmenen markkaa päivässä ja talvella kahdeksan markkaa päivässä.

Vuoden 1920 kymmenen markkaa vastaa vuoden 2009 rahassa ostovoimaltaan 3,70 euroa (21,97 markkaa). Muuntokerroin perustuu arvioon, koska ostovoimaan eri aikoina vaikuttavia tekijöitä on vaikea saada yhteismitalliseksi.

Kerran Kalle oli Kökkön isännän mukana tämän noutaessa hevospelillä taloon uutta muonamiestä tai renkiä.

Väinö Vinha perheineen, vaimo ja noin vuoden ikäinen lapsi, haettiin Vitkan talosta. Vinhan perhe ja heidän vaatimaton irtaimistonsa sekä *garderobi* mahtuivat samalle hevoskärrylle noutajien kanssa. Lienee ollut niin, että rennin tai renkiperheen asuntoon yleensä kuului isännän järjestämänä tietty perusvarustus: ruokapöytä ja tuolit, vuoteet ja jonkinlainen lipasto.

Vinha oli voimakas, riski mies ja kova työntekijä. Kökkön toiset työntekijät, rengit, eivät oikein pitäneet Vinhasta. Liekö rikkonut asetettuja normeja riuskalla otteellaan työhön ja ollut liian ahkera. Vuoden päivät Vinha viihtyi Kökköllä, sitten hän siirtyi Ävikiin. Ävikissäkin Vinha perheineen ei viihtynyt kuin vuoden, minä jälkeen he lähtivät Loimaan seudulle, jonne jäljet katoavat. Todennäköisesti renkien *pestit* vielä tuohon aikaan, 1920-luvun alussa, tehtiinkin vain vuodeksi kerrallaan.

Kalle Listomaan kertomaa

Katkelmia Kalle Listomaan lapsuudesta on kirjoittaja Matti Sjöbergin tekstin toinen osa. Edellinen osa Kallen varhaislapsuudesta ilmestyi Someron Joulussa viime vuonna. Nyt seuraamme, mitä tapahtui Kallelle tämän kouluvuosina.

Kouluun

Kalle Listomaa aloitti kansakoulun 1920, vuotta ennen varsinaisen oppivelvollisuuslain voimaantuloa. Oppivelvollisuuslain myötä ratkesi Suomessa lopullisesti alkuopetuksen antamisen muoto ja suunta. Käytännössä kunnallisten alkukoulujen perustaminen oli tehty mahdolliseksi jo 1913, jolloin valtiopäivät ensi kertaa myönsi varoja tarkoitusta varten. Oli toki lapsille sitä ennenkin annettu opetusta monessa eri muodossa, viimeksi kiertokoulujärjestelmän puitteissa.

Koitti Kalle-pojan ensimmäisen koulupäivän aamu. Pojan vatsassa tuntui lentelevän pieni parvi perhosia, kun hän pitkin aamua oli katsellut tuvan seinällä raksuttavan kellon hidasta etenemistä. Riikka-täti oli lähtenyt varhain aamulla omiin töihinsä. Lopulta Kalle-poika totesi hetken koittaneen ja ponkaisi ylös tuoliltaan. Kellon viisarit osoittivat muutamaa minuuttia vaille yhdeksän. Poika työnty ulos mökistä. Ovi narahti kuin hyvästiksi. Hän ylitti reippaasti kotimökin ja koulun välissä kulkevan Hämeen Härkätien ja saapui koululle.

Koulurakennus sijaitsi pienellä kumpareella. Toisia lapsia ei näkynyt, ei ulkona eikä sisällä eteisaulassa. Perhosparvi vatsassa tuntui suure-

nevan. Kalle kierteli eteisaulan ovia hengitystään pidätellen ja kuuli yhden oven takaa puheensoriaa. Vetäytyttyään ovelta, samalla kääntyen, hänen kaksi numeroa liian suuret saappaansa kop-sauttivat ovea. Valtava kain jatkama kolahdus täytti Kallen mielestä koko eteisaulan. Kaiku tuntui pyörivän tilassa loputtomiin. Perhosparvi vatsassa läpsytteli siipiään ja pyrki lentoon. Välittömästi, kun kolahdus oli asettunut, sisältä kuului rauhallisella äänellä lausuttu kutsu: "Sisään." Kalle astui ovesta luokahuoneeseen, jossa opettaja, pieni hentoinen silmälasipäinen mies, muutta mutkitta toivoti uuden oppilaan tervetulleeksi. Hän kertoi jo ihmetelleensä, mihin Kalle on jäänyt. Samaan hengenvetoon opettaja totesi Riikka-tädin kellon jättävän melko reippaasti.

Opettaja Santakari osoitti paikan Toini Hurmeen viereltä. Kalle sovittautui pulpettiin. Toini, joka oli jo neljännellä luokalla, sanoi: "Kyllä minä sinut, poika, tulen kurissa pitämään." Näin alkoi Kalle-pojan koulutaival. Lähes kaikki oppilaat olivat hänelle entuudestaan tuttuja, mutta ensimmäinen koulupäivä oli siitä huolimatta melkoisen jännittävä.

Lukemaan Kalle oli oppinut ennen kouluunmenoan. Sitä oli opettanut

samalta kylältä jo aikuisiän saavuttanut "Santran Iita". Oppiaineista Kallen mieleen jäivät lukeminen, laskento, raamatunhistoria ja historia. Raamatunhistoria kaikkine kiehtovine tarinoineen oli kuin jännityskertomusta.

Kerran Kallen kansakoulun aikana, 1920-luvun alkuvuosina, Pitkäjärven koululaiset saivat komennuksen mennä istuttamaan metsää Längsjön kartanolle. Tehtävänä oli istuttaa kuusentaimia. Palstalle marssittiin vähän kuin armeijan muodossa, hyvässä järjestyksessä, opettajan tiukassa komennossa. Rengit tulivat he-

ta lautaselle perunakeittoa ja palan leipää. Juotavaksi sai maitoa tai piimää. Voi oli puristettu annospaloiksi, voinapeiksi, joita sellaisiin tottumattomat lapset hämmästelivät. Tuskin kukaan heistä oli voinappeja ennen nähnyt.

Oppilaskäytössä olevien koulutilojen siivoamisen hoitivat oppilaat opettajan ohjauksessa. Jouluksi tehtiin normaalia suurempi siivous ja lattiat pestiin vedellä. Tyttöjen tehtävänä oli lattian pesu ja poikien piti lämmittää ja tuoda kuuma vesi koulun saunasta sisälle. Jo varhain aamulla poikien saunapadan alle sytyttämä tuli oli saa-

"Kyllä minä sinut, poika, tulen kurissa pitämään"

vosilla. Rattailla kulkivat työkalut ja puulaatikoihin pakatut kuusentaimet. Pojille annettiin kuokat ja tytöille ämpärit, joihin laitettiin taimet. Pojat kulkivat edellä ja he löivät kuokallaan viillon maahan ohjeen mukaisin välein. Tytöt asettivat taimen ja polkaisivat maanviilekkeen kiinni jalallaan. Puolilta päivin lapsille ja muulle väelle tarjottiin ruokaa kartanon yhteydessä aikaan toimineen puutarha-oppilaitoksen ruokasalissa. Lapset asettuivat jonoon ja keittäjäemäntä antoi salliin avautuvasta luukus-

nut veden porisemaan padassa ja kaikki oli valmista sisään kantamista varten. Tulikuuma vesi kauhottiin ämpäriin, ja sangan alitse laitettiin puuseiväs. Poika seipään kummassakin päässä lähdettiin viemään vesiämpäriä. Kallen ollessa kantovuorossa kuumaa vettä täynnä oleva ämpäri pääsi heilahtamaan ja tulikuuma vesi ryöpsähti hänen kenkäänsä. Nahkaiset varsikengät olivat uudet, hiljattain saadut. Nämäkin kengät olivat pari numeroa liian suuret. Tädin opastuksella oli valittu kengät, joissa on kasvuvaraa,

Jumalan sana keskellämme

Someron viljavat pelot, vihreät metsät, jäyhä savi ja läpi virtaava vesistö kuuluvat maisemaamme. Kotiseutu on rakas. Elämme Suomen vilja-aitan sydämessä.

Keskellämme on Jumalan sana kaikunat vuosisatoja. Lukemattomat sukupolvet ovat saaneet elämän leipää ja sielun ravintoa paikkakuntamme kirkkoissa, niin Someron kuin Somerniemienkin. Tänä vuonna Somerniemien kirkolla on 200-vuotisjuhla. Sukupolvet ovat kokeneet niin ilon kuin surunkin hetkiä.

Somerolla on pidetty myös ruotsinkielisiä jumalanpalveluksia. Ävikin lasitehtaan väen joukossa oli paljon ruotsinkielistä väestöä. Tarvittiin äidinkieliä jumalanpalveluksia.

Häntälässä on rukoushuone, vihitty käyttöön 27.10.1929. Siellä on

pidetty monenlaisia kokoontumisia. Esimerkiksi tänä vuonna 4.9. pidimme siellä korpikirkon.

Kyläläiset olivat ennen kokoontuneet Jumalan sanan ääreen kodeissa, kuten on kirjoitettu: "Silloin, kun ei vielä mitään varsinaista kokoontumispaikkaa ollut pidettiin kuuleman mukaan evank. juhlat ja hartaushetket Lindströmin uskovaisen isäntäväen kodissa. Samoin saatiin vapaasti kokoontua myös Mäkisen talossa lukemattomia kertoja.---

Kylälle perustettiin Häntälän Nuorisoliitto, jonka perustava kokous oli Mäkisellä. Säännöt tulivat hyväksytyiksi "maaliskuun 5 p:nä 1907".

Heräsi ajatus omasta toimipaikasta. Ryhdyttiin toimiin rukoushuoneen saamiseksi. Aikaa kuitenkin kului. Vuonna 1929 päästiin tositoimiin.

Vihtori Elomaa lahjoitti tontin. Piirustukset teki rakennusmestari Hulmi. August Tuomela toimi rakennusmestarina, urakkasumma 90.000 mk tuolloista rahaa. Keräyksiä tehtiin. Suurimmat summat lahjoitti K.R.Mäkinen, toki kirjoihin piti merkitä "tuntemattomalta lahjoittajalta".

Historiikissa 1949 sanotaan: "--- olemme tänne kokoontuneet --- sanaa kuulemaan ja kiitosta Karitsalle (= Jeesukselle) laulamaan. Herran työtä on tehty ---. Herra yksin tietää ja näkee, mitä hedelmää se on kantanut."

Meille kaikille sopivat historiikin sanat: "Vasta kun sytytämme valon, huomaamme kuinka pimeä oli ennen sen sytyttämistä. Vasta kun saamme kokea rikkautta Herrassa, ymmärrämme kuinka köyhää elämämme

ennen oli. Sillä vain se joka elää hänen kanssaan voi sanoa kuin Israel. Niin monta vuotta on Herra nyt ollut minun kanssani eikä minulta ole mitään puuttunut.

Jumala koettelee lapsiaan, sillä tavalla hän rakkaudessaan heitä kasvattaa. Mutta aina hän vapauttaa heidät heidän hädästään. Joka päivä on Herra kanssamme vieläkin. --- Kiitetty olkoon Hänen nimensä."

Rohkaskoot nämä sanat meitä kaikkia. Siunatkoon Jumala Someroa ja seurakuntaamme, kaikkia täällä asuvia ja täällä käyviä.

Lähde: Kyllikki Seppälän kirjoittama historiikki 1949.

Häntälän rukoushuoneessa pidettiin syyskuussa korpikirkko.

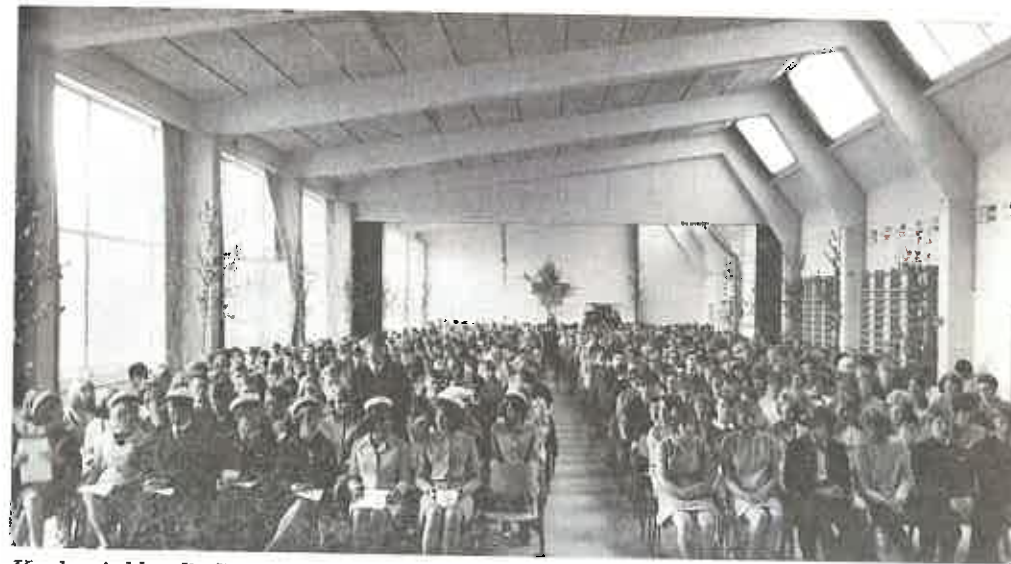
Heikki Kari

Jälleenrakennuskauden koulusuunnittelun valoisa airut

Kirsti Sivén painottaa Kiiruun koulun merkitystä ainutlaatuisena oppimisympäristönä.

Someron yhteiskoulu, nykyinen Kiiruun koulu, on ollut 1950-luvun Somerolla poikkeuksellinen hanke. Kasvaville oppilasmäärille tarvittiin uusi, iso koulu, mutta ei tyydyttykään ihan tavalliseen. Haluttiin rakentaa uuden ajan koulu jälleenrakennuskauden niukassa, mutta optimistisessa ilmapiirissä. Rehtori Joel Vilkki oli tuonut Someron yhteiskouluun uusia kasvatustajuuksia ja opetusmetodeja, joita uusi koulurakennus kuvasti. Joel Vilkin osuus siihen, että suunnittelijaksi hankkeeseen valittiin koulusuunnittelua tuoloin voimakkaasti kritisoi-va ja omassa työssään sitä uudistava arkkitehti Aarne Ervi, on ollut merkittävä. Yksityisessä hankkeessa tarvittiin kuitenkin myös iso joukko muita, jotka uskoivat koulurakennuksen voivan olla enemmän kuin sarja käytännöllisiä luokahuoneita tiukasti mitoitettun pimeän käytävän varressa.

Uusi koulurakennus ei ollut monumentaalinen vanhan koulukasvatuk-

Koulun juhlasali ylioppilaspäivänä, Someron yhteiskoulu 1927–1967.

sen tyyssija, vaan uuden ajan optimistinen ilmaus. Näen tuon arkkitehtuuria arvostavan ilmapiirin myös osana sitä 1950-luvun suomalaisen muotoilun kultakautta, josta ovat ponnistaneet Somerolta muun muassa Kaija Aarikka ja Liisa Vitali.

Ervi suunnitteli 1940-luvun lopulta 1960-luvun alkupuolelle kaikkiaan 12 koulurakennusta. Someron yhteiskoulu on ensimmäisiä ja puhtaimpia edustajia siitä 1950-luvun ”erviläisestä” koulutyypistä, jossa toistuu pyrkimys saada rakennuksiin mahdollisimman syvälle luonnonvaloa erilaisin katto- ja yläikkunaratkaisuin sekä avoimien näkymien avaaminen ympäristöön. Valokatteinen avara käytävä ja luokahuoneet, joihin tulee luonnonvaloa kahdelta pitkältä sivustalta, ovat vielä tänäänkin ainutlaatuista, edistyksestä ja hyvin käyttökelpoista oppi-

misympäristöä.

Ervi oli sekä tilojen suunnittelijana että materiaalien käyttäjänä innokas kokeilija ja edellä aikansa. Kiiruun koulu on viime vuosikymmeninä kokenut kovia, mutta mikään pintojen kuorutus tai tökerö talotekniikkaremontti ei ole kyennyt tuhoamaan sitä optimistista ja valoisaa kouluympäristöä, jonka Ervi onnistui luomaan yksinkertaisin keinoin sodanjälkeisessä niukkuuden ja säästäväisyyden ilmapiirissä. Arkkitehtuurikeskustelussa tuon ajan tyylistä on käytetty nimitystä MoMo, modest modernity eli vaatimaton modernismi. Tilojen ryhmittely luonnonvalossa kylpevän väljän keskikäytävän ympärille on Kiiruun koulun alkuperäinen ja kantava erityispiirre. Perusopetus-tilat ovat edelleen varsin samanlaisia kuin Ervin aikaan: vuorovaikutuksen tiloja, jotka on varustet-

tu aina aikansa resurssien mukaisesti parhailla apuvälineillä.

Kiiruun koulun arvokain osa on L:n muotoinen aulan, luokkasiipien ja salin muodostama osa. Se on nykyisten koulusuunnitteluperiaatteiden mukaan tilasuunnittelultaan edelleen käypä. Valokatteisen käytävän varrella olevat luokat ovat varustelultaan helposti saatettavissa tämän päivän vaatimusten mukaisiksi. Ne ovat muodoltaan ja mitoiltaan nykyisiä luokkatiloja vastavia ja korkeus on riittävä uusittavan ilmanvaihdon tarpeisiin. Sähkön ja tietotekniikan varustelun lisääminen selkeämuotoisiin luokkiin on helppoa. Runsas päivänvalo on tänä energiansäästöön sitoutuvana aikana arvossaan.

Somerolaista kulttuuri-perintöä

1960-luvulla Someron yhteiskoulu tarjosi hyvän op-

Pihakoivu

Mukaelma Koivu ja tähti -sadusta

Siitä on nyt reilut kaksi vuotta, kun se tapahtui. Koivujupakka.

Oli hellekesä ja luonto kauneimmillaan. En mitenkään osannut aavistella, että jostain ikävää oli tekeillä, aivan asuntoni pihapiirissä. Sattumalta sain kuulla, että pihakoivu aiotaan kaataa, pihan ainoa puu. Aluksi en uskonut koko asiaa, miten nyt joku selasta voisi edes suunnitella. Sain selville, että on ollut joku kokous, on äänestetty ja että ”koivun puolue” oli hävinnyt. Koivu oli kuulemma laho. Minua ei oltu informoitu, koska asun vuokralla. Se on näköjään paha virhe ainakin tässä rivitaloyhtiössä.

En heti masentunut, vaan ajattelin että jotain voisi vielä tehdä. Kirjoitin Somero-lehteen, ja yritin näin vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen. Olin kylä sitä ennen jutellut lähinaapurien kanssa, mutta kaikki olivat neuvottomia. Lehteen alkoi kuitenkin ilmestyä kannustavia ja ”tsemppaavia” tekstiviestejä.

Kului jonkin aikaa. Oli hiljaista kuin myrskyn edellä. En pystynyt keskittymään mihinkään. Ajattelin jopa kahlita itseni koivun valkoiseen runkoon. Jotain telepatiaa lienee ollut ilmassa, sillä Heikki Paakkasen upea piirros ilmestyi Somero-lehdessä pian tämän jälkeen. Se ilahdutti ko-

vasti, leikkasin sen talteen. Ihan viimeiseen asti kuvittelin, että joku ihme tapahtuisi vähän niin kuin saduissa tai vanhoissa elokuvissa.

Lapsena olin lukenut Topeliuksen satuja. Niissä oli aina onnellinen loppu. Varsinkin tarina lapsista, jotka sodan kurimuksessa pitkään vaellettuaan löytävät takaisin kotiinsa. He tunnistivat vanhan koivun, johon iltatähti loisti. Lapsena ajattelin, että jos joskus joutuisin vieraille maille kuten sadun tyttö ja poika, löytäisin kyllä kotiin. Olihan meidän pihalla Hirsjärvellä valtaisa koivu, tuuhealattainen ja paksurunkoinen, sellaista ei ollut missään muualla.

Koivun tilalle jäi pyykkinaruinstallaatio

Joutuinkin sitten vieraille maille, mutta lapsuuden koivua oli aina ikävä. Palasin Suomeen ja moninaisten vaiheiden jälkeen löysin tieni takaisin Somerolle. Olin ikionnelinen kun löysin asunnon ja löysin myös koivun, joka ihan ikkunan takana vuodesta toiseen kasvoi ja komistui. No, sitten kävi niin kuin kävi, koivua ei enää ole. Tässä tarinassa on surullinen loppu.

En malta vielä lopettaa, vaikka pääasia tuli jo kerrotuksi. Moni varmaan ajattelee, ettei koivu nyt ole niin harvinainen puu

Suomessa, mutta kyllä tämä koivu oli. Se oli tämän pihapiirin ainoa puu. Sen takia on ollut vaikea käsittää, miksi se piti hävittää. Entä mitä nyt on jäljellä. Ei enää paljon mitään, tai jotain sentään. Mammuttimainen, ruma pyykkinaruinstallaatio, jossa naapuruston lakanat, paidat ja kalsarit liehuvat tuullessa aivan ikkunani alla.

Nyt riittää ruikutus. Otan itseäni niskasta ja lähdän etsimään uutta kotia, missä voin unohtaa tämän typerän episodin. Ei kai se mahdollista ole, otan mallia vanhasta sadusta. Toivoa on, kunhan ei lannistu. Käänän selkäni pyykkinarupihalle ja lähdän matkaan. Olen varma, että jossain odottaa koivu ja ehkä tähtikin.

Kannattaa lukea satuja, niistä voi saada voimia ja elämänuskoa.

Heikki Paakkasen oivaltava kommentti koivujupakkaan ilmestyi Somero-lehdessä 9.9.2011.

”Ajattelin jopa kahlita itseni koivun valkoiseen runkoon.”

Epilogi:

Kun koivu oli kaadettu, menin tutkimaan runkoa. En löytänyt siitä mitään vikaa, se oli täysin terve puu. Se ei ollut uhka ympäristölleen. Mutta miksi joku homo sapiens -suvun jäsen onnistui saamaan puolelleen enemmistön. Pelottavia ajatuksia nousee mieleen, kun vähän raapaisee ihmiskunnan mikrohistoriaa. Tuntuu, että mitä hyvänsä voi tapahtua.

Voi olla, että otin liian raskaasti tämän koivujupakan. Toivon nyt hartaasti, että joku tai jotkut alkavat istuttaa puita tälle tylsälle alueelle. Jo 20 vuoden kulluttua paikalla voi olla mitä viehättävin piha.

Arkkitehti Aarne Ervi.

Rauhallista Joulua ja
Onnea vuodelle 2014!

Puhelinnumeromme ovat muuttuneet 17.9.2013

OP-Isännöinti 010 256 1312 OP-Kiinteistönvälitys 010 256 1312

OP-Taloushallinto 010 256 1317

Kajaani Ismo	010 256 1292; 044 729 7171	ismo.kajaani@op.fi
Järnala Seija	010 256 1293; 044 729 7172	seija.jarnala@op.fi
Ahola Eija	010 256 1294	eija.h.ahola@op.fi
Eino Elina	010 256 1295	elina.eino@op.fi
Hamäläinen Aila	010 256 1297	aila.hamalainen@op.fi
Ketola Kirsi	010 256 1290	kirsi.ketola@op.fi
Käsivinen Anne	010 256 1299	anne.kasivinen@op.fi
Mäkinen Outi	010 256 1298	outi.makinen@op.fi

Fax 010 256 1409

ISANNOINTI- KIINTEISTÖNVALITYS- KIRJANPITOPALVELUT

Joensuuntie 13
31400 Somero
Toimisto avoinna
arkisin klo 8.30–16.00

www.toritupa.fi Hyvää Joulua
ja Onnellista Uutta Vuotta 2014

Autoilija KAI AALTONEN

☎ 0400 721 427

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Autokorjaamo- ja maalaamo Ilpo Lemberg Ky

Kulmatie 5, (02) 748 5395

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Shell Somero

Autopalvelu Lemberg Oy

Joensuuntie 3, (02) 748 5821

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

P. 748 6688, Somero

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Hautakivihuolto HELLSTEN ay

Pappilantie 30, Puh. (02) 748 5228

pimisympäristön luovasta tekemisestä kiinnostuneelle oppilaalle sekä hyvien opettajien että hienon arkkitehtuurinsa ansiosta. Valo, avaruus ja hienostuneet yksityiskohdat tuli väistomaisesti pantua merkille, ja aulan viinipunaiset pyöreät pilarit viileänvaaleassa aulatilassa olivat minusta hyvin vaikuttavia. Aulan ja valokäytävän mukavuudesta ei kuitenkaan välitunneilla saanut nauttia, vaan ulos oli mentävä säällä kuin säällä, ja oppilasjärjestäjä huolehti siitä, että luokkien ikkunat avattiin välitunnilla tuuletusta varten.

Olin ekaluokkalaisharjoittelijana järjestäjänä, kun meillä sattui äidinkielen tunnille hyvin nuori sijainen, jonka joku tunnisti "Oraksen Nummisen pojaksi". Nuori sijainen jäi välitunnilla luokkaan, koska opettajainhuoneeseen menno ilmeisesti tuntui hankalalta ja jutustelu pienen oppilaan kanssa oli mukavampaa. Olin hyvin ihastunut ja pidin sijaisopettajaa erityisen komeana. Kun Nummisesta sitten tuli kuuluisa M. A., ihm-

"Kiiruun koulun säilyttäminen ja korjaaminen olisi samanlainen ajan arvojen ilmaus kuin sen rakentaminenkin aikoinaan on ollut."

mettelin tarkkanäköisyyttäni.

2010-luvulla on hoidon laiminlyönnin ja taitamattomien remonttien vuoksi jouduttu tilanteeseen, jossa Kiiruun koulu herättää osassa somerolaisia suorastaan vihaa ja se halutaan ehdottomasti purkaa, vaikka korjausvaihtoehtoa ei ole edes tutkittu kunnolla eikä uutta kokonaisuutta suunniteltu. Uusi koulu ei synny hetkessä sillä, että vanha rakennus puretaan.

Vanhan rakennuksen arvokkaimman ydinosa säilyttäminen ei ole myöskään esteenä sille, ettei uutta Kiiruun koulua voitaisi sijoittaa nykyiselle paikalle niin, että peruskorjattua vanhaa osaa voidaan käyttää uuden kokonaisuuden osana. Kun hävitetään korvaamaton pala somerolaista kulttuuriperintöä ja rakennushistoriaa, syntyy myös konkreettisesti rai-

mettelin tarkkanäköisyyttäni. 2010-luvulla on hoidon laiminlyönnin ja taitamattomien remonttien vuoksi jouduttu tilanteeseen, jossa Kiiruun koulu herättää osassa somerolaisia suorastaan vihaa ja se halutaan ehdottomasti purkaa, vaikka korjausvaihtoehtoa ei ole edes tutkittu kunnolla eikä uutta kokonaisuutta suunniteltu. Uusi koulu ei synny hetkessä sillä, että vanha rakennus puretaan.

Vanhan rakennuksen arvokkaimman ydinosa säilyttäminen ei ole myöskään esteenä sille, ettei uutta Kiiruun koulua voitaisi sijoittaa nykyiselle paikalle niin, että peruskorjattua vanhaa osaa voidaan käyttää uuden kokonaisuuden osana. Kun hävitetään korvaamaton pala somerolaista kulttuuriperintöä ja rakennushistoriaa, syntyy myös konkreettisesti rai-

nossapito laiminlyödään. 1980-luvun taitamattomat lämmityksen ja ilmanvaihdon remontit sekä huonosti suunniteltu ja rakennettu laajennusosa ovat runnelleet Kiiruun koulua, mutta vahinko ei ole korjaamaton. Laajennus tulisi purkaa, ja 1980-luvun talotekniikka olisi joka tapauksessa jo korjauksen tarpeessa.

Kiiruun koulu on sodanjälkeisen jälleenrakennusajan uuden koulusuunnittelun valoisia auitteja. Se on myös korvaamaton pala somerolaista kulttuurihistoriaa. Kiiruun koulun ympärille on syntynyt kirjaston ja liikuntarakennuksen keskittymä, josta on mahdollista kehittää elävä kulttuurikeskusta ajallisine kerrostumineen hyödyn-
tämällä Kiiruun kouluun tarvittava mittava panostus viisaasti ja vastuullisesti.

Kiiruun koulu 1967.

SOMERON
YMPÄRISTÖHUOLTO OY

- Jättekuljetukset ja astiat
- Vaihtolavat
- Likakaivojen tyhjennykset
- Paperin ja pahvin keräykset

P. 0400-823 405, 02-748 5314
www.someronymparistohuolto.fi

Hyvää Joulua!

Someron Yrittäjät ry

Hyvää Joulua
ja
Onnekasta Uutta Vuotta!

sporttikone

Ruunalantie 5
31400 Somero
puh. (02) 748 9300
Fax (02) 748 9320
info@sporttikone.fi

www.sporttikone.fi

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta

asiakkailleen toivottaa

SÄHKÖ ERKKI Oy

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Taksi Juha Tähtinen

Puh. 0400 405 641

SÄÄSTÖ- PANKISTA

toivotetaan

Hyvää Joulua
ja
Onnellista
Uutta Vuotta

Säästöpankki

Auttaa aina

www.saastopankki.fi/someronsp

myrskyä noussut. Kuulin, että naisväellä oli ollut osuutta asiaan. He valistivat vanhaa isäntää: poika voi lähteä pois, sillä hänelle löytyy töitä joka talosta. Vaikka ääntä ei pidettykään, hiljaisuudessa voi tapahtua mitä vain, niin kuin tässäkin tapauksessa. Päiväpalkkani oli kuusi markkaa. Isäntä pidätti minulta itsenäisyyspäivän palkan. Se oli uuden sahanterän hinta. Minulle se olisi ollut tarpeen, mutta ehkä se oli tarkoitettu minulle muistutukseksi siitä, että tilan työkaluja on käsiteltävä huolellisesti. Karvas maku tästä jäi. Mitä olisi tapahtunut, jos minun ajaessani metsässä hevonselältä olisi katkennut jalka? Olisinko minä ollut korvausvelvollinen?

Teuraskarja reessä

Tilalla kävi teurastamon ostomies. Myyjän piti toimittaa teuraat teurastamolle. Myyntiin luovutettu karja siirrettiin korkealaitaiseen heinärekeen. Isommat vasikat ja lehmä kiinnitettiin riimulla kaiteeseen kiinni. Pieni vasikka laitettiin säkkiin; vain pää jäi näkyviin. Vanhaa isäntää ei voinut ajatellaakaan moiselle matkalle, vaan se jäi päiväpojan tehtäväksi.

Kauppalaan johtava tie oli liukas, ja kaarrepaikoissa reki pyrki luistamaan poikittain. Tien toiselta puolelta toiselle ei arvanut ajaa, sillä joitakin autoja kulki ohi. Oli jo hämärää, eikä autoissa ollut valoja vihollisen lentokoneiden vuoksi. Hevonen oli huonossa talvikengässä ja luisteli kuin kissa liukkaalla jäällä. Kaatumisen vaara oli tarjolla joka het-

ki, sillä seisovat eläimet horjahtelivat kaidetta vasten reen pienestäkin sivuliikkeestä. Mitä on tehtävä, jos reki kaatuu? Reen kaiteeseen riimulla kiinnitetyt eläimet kaatuvat päällekkäin ja kuristuvat. Onhan minulla puukko, joten saan köydet poikki, mutta silloin eläimet karvaavat talviseen yöhön. Kyllä siinä tuli monenlaisia mieleen yksin pimenevässä illassa. Tie oli auto ja tyhjä – onneksi ainakin autoista.

Sain kuitenkin eläinkuorman onnellisesti teurastamolle. Ostomies jo odotteli siellä. Talutimme eläimet sisälle ja annoimme niille vettä ja kuivaruohoa eteen. Yltäni putosi kuin kuorma. Nyt ei ole vastuuta kuin hevosesta. Kunpa saisin sen vielä onnellisesti talliin ja itseni kotiin, sillä koti se oli minulle aina ollut, niin lämmiä ja turvallinen.

Ajaessani kauppalaan kivikatuja pimennosta hypäsi humalaiselta vaikuttava mies. Hän kehotti pysäyttämään, jotta hän pääsisi kyytiin. Hän yritti ottaa hevosta riimusta kiinni. Ehdin kuitenkin vetää ohjaksista hevosen pään toiseen suuntaan ja sain samalla vauhtia. Mies kaatui katuun selälleen. Jotain taisi jäädä reen alle; kovin se ainakin kallistui mennessään. Ellen oli-

si saanut otetta kaiteesta, olisin ollut miehen seurana kadulla. En nähnyt kunnolla, sillä pimeä oli jo tullut. Kauppalassa oli pimennysmääräys. Sinne jäi mies kiroilemaan.

Hevonen kulki melkoista ravia. Se säikähti äskeistä, ja ainahan hevoset talliaan kohden tulevat reippaammin. Reki ei enää painanut sen jälkeen, kun kauppalaan kivikadut päättyivät. Niihin kiinni ottaessaan reen jalakset aiheuttivat melkoista kipinäntä pimeässä. Pelkäsin, sillä viime aikoina oli kerrottu kahden miehen ryöstäneen hevosen ja ajelleen sillä naapurikaupalaan. Epäiltiin, että siellä on desanttien tukikohta.

Paluumatka sujui suoremmita häiriöttä, sillä hevonen kulki reippaasti ilman kehotusta. Sitä oli päinvastoin pidäteltävä, sillä vanha isäntä voisi aamulla todeta, että hevonen on ajettu hieken, ja siitä ei kiitoksen sanoja tarvitsisi odotella. Sää oli melko kirkas, ja tuuli heilutteli

pensaita. Pakkanen paukutteli metsässä aivan kuin joku olisi saapunut. Sain hevosen onnellisesti talliin ja vettä sekä heiniä sen eteen.

Kotiin oli vielä kilometri. Äiti ei ollut saanut vielä unta nuorimpaansa odottaessaan. Kaksi hänen vanhempaa poikaansa taisteli isänmaan vapauden puolesta: vanhempi Summassa, jossa haavoittui sataprosenttisesti, toinen Kollaun suunnalla, jossa kaatui 1.2.1940. Tytär oli samalla suunnalla hoitajana kenttäsairaalassa. Enkelit olivat läsnä, kun kaatuneen Ilmari-veljen päätöntä ruumista tuotiin kenttäsairaalaan lähetettäväksi kotiseudun multiin. Aili-sisko oli vastaanottamassa siellä hoitajana. Onneksi toiset hoitajat huomasivat tilanteen ja työnsivät Ailin viime hetkellä muihin tehtäviin. Joskus sodassa on varjelustakin.

Erään maalaispojan talvisota

Kirjoitus perustuu Aarre Heimon 14-vuotiaana tekemiin muistiinpanoihin.

Talvisodan syttyessä perheeni, äiti, isä ja minä perheen nuorimpana, vielä kotona olevana, asuimme kylässä, jossa oli kymmenen viljelystila, suurempia ja pienempiä. Olin silloin 14-vuotias ja työskennellyt jo kahdellakin tilalla vuoden ajan.

Tilalta, jossa nyt olin, isäntä oli kutsuttu ylimääräisiin kertausharjoituksiin ja sieltä edelleen syytneeseen talvisotaan kuten kaikki Suomen asekurtoiset miehet. Tilan johto oli jäänyt vanhan isännän huoleksi. Hän oli jo iäkäs ja sairaalloinen. Monelle tilalle ei ollut jäänyt miestä lainkaan. Sellaisilta tiloilta isännältäni pyydettiin: "Ehtisikö se teidän päiväpoika ajaa meidänkin maitovuoron, itsellä kun ei ole lähtijää?" Lypsykarjaa oli silloin joka tilalla, ja jokaisen oli vuorollaan ajettava koko kylän maidot meijerille.

Aamupäivä kului meijerimatalla. Iltapäivä taas... Kenellä oli karjanrehu lopussa, heinät niitetyladossa, viljat myllytetty, polttopuut vähissä tai pilkkomatta. Olisin käyttänyt mieluummin vaihtuisen työpaikkani hevosta. Hevoset ovat kovin erilaisia tavoiltaan niin kuin me ihmisetkin: jokainen käyttäytyy omalla tavallaan. Hevonen, jolla ei ole ajettu moneen päivään, vaikka vanhakin, on kuin nuori varsa ennen kuin tottuu ohjastajaan ja ohjastaja siihen. On selvää, että jokainen halusi minun käyttävän juuri heidän hevostaan – se tarvitsi liikuntaa monen päivän tallessa olon jälkeen. Ihmeen hyvin sentään sopeuduimme, vaikka alkuun olin

vieras hevonen joka matkalla. Onneksi autot olivat vähässä vallitsevan sotatilan vuoksi.

Maitotontkien kanssa oli vaikeuksia. Ne olivat raskaita 14-vuotiaan nosteltaviksi. Eräällä tilalla oli 60:n litran tonkka. Se ei ollut halkaisijaltaan sen suurempi kuin 40:n litran-kaan, vaan huomattavasti korkeampi. Keskenkasvuksen oli tosi vaikeaa nostaa sitä rekeen, kun nostokahvatkin olivat nostajan vyötärön korkeudella. Sitä sanottiin "rippikoulupojaksi".

Kerran oli käydä huonosti. Olin juuri saanut tonkan uurtteen reen syrjälle, kun hevonen liukautti rekeä. Siitä seurasi, että tonkka ja nostaja matkähitivat tälle pitkälle. Todennäköisesti pehmeän lumivallin ansiosta tonkan kansi ei auennut. Sain tonkan nopeasti pystyyn. Hetken mietin, mitä tehdä. Uutta nostoyritystä en pystyisi tekemään, sillä kädet ja jalat vapisivat niin, ettei uudesta yrityksestä tulisi mitään. Kuuntelin ja katselin, tulisiko mistään auttavaa kättä. Tallista kuului muutakin ääntä kuin hevosen aiheuttamaa. Siellä oli tilan tallimies valmistamassa hevosia päivän töitä varten. Sanoin hänelle: "Tulisitteko auttamaan? Rippikoulupoika heitti minut ja itsensä tälle pitkälle." Miehen suu venähti auki. Hän ei kuitenkaan kysynyt mitään vaan tuli auttamaan. Saatuaamme yhteisvoimin tonkan rekeen hän kehotti minua seuraavalla kerralla ennen yritystä tulemaan tallille. Tähän aikaan hänet löytäisi sieltä. Monesti tuli mieleen, olisinko joutunut

*"Nyt ei ole vastuuta kuin hevo-
sesta. Kunpa saisin sen vielä on-
nellisesti talliin ja itseni kotiin,
sillä koti se oli minulle aina ollut,
niin lämmin ja turvallinen."*

korvaamaan, jos kansi olisi auennut ja 60 litraa maitoa olisi valunut tielle.

Karvas kokemus

Erään tilan isäntä käytti suutupakkaa ja tuotti siitä maitokuskilla meijerin luona olevasta kaupasta. Pientä hiivapalaa muistutava paketti ei todennäköisesti riittänyt kovin monta päivää, koska se oli ainakin minulle jokakertainen ostos. Kauppaostoksista tuli puhetta erään toisen isännän kanssa. Kävisikö hänenkin ostotensa hoitaminen? Sanoin hänelle, ettei minulla ollut kuin se jokakertainen suutupakan haku. Isäntä pyysi tuomaan hänelle isomman paketin, ettei tarvitse käydä kaupassa joka kerta saman asian vuoksi. Minua oli harmittanut suutupakan haku jo pitkään. Olin valmis tekemään niin kuin vanhempi mies neuvoi. Tavarat ostettiin laskuun, jonka asianosaiset kävivät maksamassa.

Kerran olin järvenrannassa hakkaamassa rantalepistä halkoja. Olin kaatanut puun jälle ja sahasin siitä metrin ptkiä. Tävaalta alkoi kuulua vähitellen voimistuvaa jyrinää, ja näin paljon lentokoneita, jotka olivat tulossa kohti. Säikähdin tavattonmasti, sillä oli puhuttu, että ne voivat ampua konekivääreillä. Irrotin otteeni

puuhun jo sahatusta sahasta. Olin juuri lähdössä kiven taakse piiloon, kun saha kallistui puunrungolle ja terä paukahti poikki. Oli kova pakkanen; se varmaan auttoi terän katkeamista. Se oli minulle niin kova isku, että lentokoneet unohtuivat täysin. Miten selitän tämän vanhalle isännälle, joka oli mielestäni hyvin saita kaikessa? Mietittyäni hetken asiaa muistin, että isällä on vanhoja hylättyjä sahanteriä vajan seinällä. Haen sieltä yhden ja kokoan sahan kuntoon!

Olin jo lähdössä, kun huomasin, ettei se niin vain käy. Katkenneet terän pätkät eivät lähde irti jäätyneestä puusta; ne on ensin sulatettava. Siihen menee niin paljon aikaa, etten ehdi päivälliselle. Tytöt tulevat etsimään, enkä olekaan työmaallani. Toiseksi: vaikka isäntä onkin vanha, kyllä hän viimein havaitsee, että terä on vaihdettu. Syyttää minua varkaudesta – että olisin ottanut hyvän terän ja vaihtanut sen loppuun viilattuun. Ei ollut pojalla muuta mahdollisuutta kuin ottaa hajonnut saha kainaloon ja lähteä isännän juttusille.

Matkalla askel oli raskas. Olisivat ne lentokoneet edes ampuneet, että olisi voinut sanoa luodin osuneen sahan terään. Ei siitä sentään pahempaa

Kaija Parko. äidinkielen lehtori, emerita, Forssan yhteislyseo, YTL:n apujäsen, sensori vuodesta 2001

Laudaturista lubenteriin

*Lokakuinen sunnuntai 27.10. klo 15.00.
Tämän syksyn sensorointi valmis.
Kuuutisensataa kokelasta arvioitu. Tavan-
omainen tulos. Syksyllä osa todella hyviä,
useimmat korottavat tai kokeilevat onneaan.
Keväällä uudestaan.*

*"Opettajalle kuin kokelaalle
ei ole selvinnyt, mistä
tekstitaidossa on kyse."*

Ylioppilaskirjoituksissa kaikkien kielaiden on osallistuttava äidinkielen kokeeseen. Se on kirjoitusten ainoa pakollinen aine. Kaiken muun saa valita. Ylioppilaaksi selviää neljällä aineella, jos niin haluaa; monet kirjoittavat enemmän.

Keväisin ja syksyisin järjestettävässä äidinkielen kokeessa on kaksi erilaista osiota: tekstitaidon koe ja esseekoe. Tekstitaidon koe mittaa erilaisten tekstien lukutaitoa, jota lukion kurssilla on harjoiteltu. Nykyään onkin osattava aika tavalla. On tunnettava eri tekstilajien, esimerkiksi kolumnien, pääkirjoitusten, runojen, novellien, mainosten ja kriittikkien piirteitä tai kyettävä erittelemään tekstin argumentointikeinoja – kaikki tämä tarvittavia kirjallisuuden ja kielen käsitteitä käyttäen.

Tekstitaidon koe on hyvä koe, sillä se erottelee heikot, keskinkertaiset ja hyvät kirjoittajat tehokkaasti. Se näyttää, mitä lukiossa on opittu vai onko ollut parempaa tekemistä! Kokelaiden kirjoituksia jo yli kymmenen vuotta korjanneena sensorina minua harmittaa, jos kohdalle sattuu suoritus, josta heti näkee, että opetusta ei

ole haluttu ottaa vastaan. Joskus on myös niin, että opetus ei aivan täytä nykyaikaisia vaatimuksia: sen paremmin opettajalle kuin kokelaalle ei ole selvinnyt, mistä tekstitaidossa on kyse. Näin onneksi tapahtuu enää perin harvoin.

Esseekokeen moni varmaan tuntee nimellä ylioppilasaine. Sen tehtävissä on perinteisiä otsikoita, mutta yhä useammin mukana on jokin aineisto, jonka kanssa kokelaan oletetaan seurustelevan. Esseen näkökulman voi usein silti vapaasti valita. Itse asiassa kirjoittajan kypsyuden näkee jo otsikoinnissa: hyvin laadittu otsikko kertoo heti, millaisen näkökulman aiheeseen kirjoittaja avaa.

Miten nuoret sitten kirjoittavat? Essee tuntuu olevan nykynuorelle vaikea laji. Se paljastaa kielitaidon, ajattelutaidon, maailmankuvan ja jopa huumorintajun. Kirjoitetun kielimuodon hallitsemisessa on suuria ongelmia, sillä puhekielisyys tunkeutuu niin sana- kuin virketasolle. Sensorina en ole kovin tiukka-piipoinen (!) puhekielen sanojen suhteen. Joskus ne sopivat tyyliin; muutamat muoti-ilmaisut kyllä saavat minut epäilemään kokelaan tyyliä, esimerkiksi us-

konnosta puhuttaessa *lop-pupeleissa* ei kerta kaikkiaan sovi. Aivan viime vuosina olen havainnut sanojen merkityksien ymmärtämisessä olevan vaikeuksia: *nuorukainen* on edelleen vain miespuolinen henkilö ja *lapsenomaisen* ei merkitse samaa kuin *lapsellinen*. Tällaiset epätasällisyydet voivat olla huolimattomuutta, mutta ne myös kertovat merkityksien hämartyimisestä.

Mielipiteitä nykynuorilla sen sijaan on! He eivät todellakaan pelkää ilmaista ajatuksiaan asiasta kuin asiasta. Joskus heidän asiantuntemuksensa häikäisee, esimerkiksi hevi-

musiikin syvin olemus ei olisi ilman kokelaita sensorille avautunut. Muunkinlainen tietämys nanoteknologiasta ekologiaan kukkii ylioppilasesseissä. Kolikon nurja puolikin toki esseissä näyttäytyy: monet tekstit eivät ole kaukana ns. vihapuheesta, sillä kirjoittamisen malleja otetaan toki muualtakin kuin koulusta. Sosiaalisen median jälki näkyy äidinkielen kokeessa niin hyvänä kuin pahana. Onneksi sensorin tehtävänä on arvioida tekstiä, ei mielipiteitä.

Kielisammakoita

”Kaikkihan suomea osaavat.” Tämä lausahdus kuvaa yleistä kielikäsitystä, jonka mukaan äidinkieli on luonnonlainomainen itsestäänselvyys, joka opitaan lapsena ja jota osataan hamaan hautaan asti. Kielen opiskeleminen ja opettaminenkin ovat täydellistä ajanhukkaa ja yhteiskunnan varojen haaskausta.

Eduskunnan entinen apulaisoikeusasiamies Pirkko K. Koskinen on toista mieltä. Hän sanoi haastattelussa viime vuonna: ”Sen tärkeämpää ainetta kuin äidinkieli ei ole. Ja itse asiassa äidinkieltä pitäisi opettaa kaiken muun opetettavan ohessa ja yhteydessä. Sehän on välinen kaikkeen. Se on kommunikation ja oppimisen, työn tekemisen ja ajattelun väline. Mitä rikkaammin ja monipuolisemmin sitä puhuu, sen paremminhan ihmisen pärjää. En hyväksy ollenkaan, että kieltä laiminlyödään niin, ettei välitetä, miten sitä puhutaan ja minkälaisella sanastolla. Eli äidinkielen tunteja jumaliste lisää!”

Tarkastelen muutamia kielikäytön esimerkkejä lehdistä, kirjoista, radiosta, televisioista.

Aluksi näyte arvostetusta naistenlehdessä Kotiliedestä 18/1961:

On eduksi hankkia itselleen väljät kumihansikkaat taloustöihin. Niiden alla käytetään silloin tavallisia sormikkaita. Se on terveellistä ja miellyttävää iholle, säästää hansikkaiden ikää ja käteen vetäminen sujuu näppärästi.

Monitulkintaisuus on kielen peruspiirre. Monet kielenkäytön ilmiöt perustuvat sanojen moni-

merkityksisyyteen. Esi-merkiksi kaunokirjallisuus ja sanallinen huumori perustuvat usein tähän.

Monet tekstit tuppavat naurattamaan siksi, että niihin on tahattomasti valittu väärä tai monimerkityksinen sana, tai sanat ovat sattuneet hassuun järjestykseen:

Aidit kertovat, millaisia he olivat pojankoltiaisina. Toinen kuolleista hakeutui itse sairaalahoitoon, toinen löydettiin kuolleen kotiaan.

Jollei haudasta oteta yhteyttä, hautaa hoidetaan 25 vuotta veloituksetta.

Suurin huoleni juuri nyt on, että ampuminen kadulla loppuu.

Kiitos kaikille, jotka auttoitte auton ojaan ajossa. Tällä lahjakortilla saa syödä kaksi ihmistä oman vallinnan mukaan.

Kiitos asiakkaat luottamuksesta. Tuhannes keittiökalustetoimitus meni rikki.

Poliisi lopetti viinanpolton. Kunnanjohtaja selviää juhannukseksi.

Erilaisissa liikennevahinkotapauksissa täytyy tehdä vakuutusyhtiölle vahinkoilmoitus, ja niissä monissa kieli kukkii:

Auto hyppäsi hirven eteen. Jalankulkijalla ei ollut tietoaakaan minne mennä, joten ajoin hänen yli.

Jalankulkija osui minuun ja meni autoni alle.

Tullessani kotiin ajoin väärään taloon ja törmäsin puuhun, jota minulla ei ole. Maan hallituksessa on kuuluneen vuoden aikana puhuttu, keskusteltu ja väiteltä terveydenhoidosta ja sen kustannuksista. Yksityinen potilas taas on lähinnä kiinnostunut sii-

tä, että pääsee lääkäriin, saa diagnoosin ja reseptillä lääkkeitä. Takavuosina lääkäri saneli sanelukoneelle, usein vaillinaisin lausein, potilaan epikriisin ja osastosihteerin kirjoitti sen myöhemmin puhtaaksi. Tällaisia selvityksiä potilaskansioista voi poimia: Ohessa resepti, jonka pyydän ystävällisesti syömään. Potilas muuttanut Vaasasta Turkuun. Muuten terve. Kotiutetaan pitkässä kipsisaappaassa.

Potilaamme kulkenut paristolla vuodesta -75 lähtien.

Potilas hakeutui TYK-Sin ensiapuklinikalle, jossa kertoi tulleensa ammutuksi niskaan.

Eräissä tapauksissa käyttöohjeiden laatijat ovat pitäneet tavaroiden ostajia lähestulkoon idiootteina:

Kameran ohjeessa: Tämä kamera toimii vain, jos siinä on filmiä.

Moottorisahassa: Älä yritä pysäyttää käsin.

Juomapullossa: Avattuasi pullon pidä se pystyasennossa.

Rattilukossa: Ota lukko pois, ennen kuin ryhdyt ajamaan.

Nukahtamislääkkeessä: Saattaa aiheuttaa uneliaisuutta.

Leivänpaahdittimessa: Tärkeää huomata: leivänpaahdittimen sisäpuoli kuumenee käytössä.

Pähkinäpussissa: Avaa pussi, syö pähkinät.

Erilaisiin haastatteluihin joutuvat – tai pääsevät – poliitikot tai muut isokenkäiset yrittävät saada siinä mikrofonin edessä miettimisaikaa puhuakseen sitten niin totta kuin osaavat, ja niinpä he usein tarvitsevat alkusanoja, joil-

la itse asian kanssa ei ole mitään tekemistä, ne eivät vie aihetta eteenpäin, vaan ovat kuin vauhdinottosanoja. Näitä ovat:

No...

No, ensinnäkin...

Elikkä...

Sanotaanko, että...

Öööö... tota...

Nythan on niin, että...

Nyt pistit pahan...

Se on hyvä kysymys...

Palataanpa takaisin kouluun. Petteri, 8 vuotta, istuu luokassa, tekee tehtäviä, kuuntelee opettajaa, viittaa ja vastaa kysymyksiin. Hän laskee, lukee, laulaa, ja saattaapa hie- man hälistäkin kavereiden kanssa. Mutta kun opetusviraston päällikkö muotoilee Petteriä koskevaa tekstiä tämän isälle, lukee kirjeessä:

Pojaltanne näyttäisi puuttuvan selkeään tulevaisuusvisioon ankkuroituva tahtotila, poikanne motivaatiossa ei näyttäisi olevan fataalia vajetta, mutta vaistoon hänessä määrätietoisen sitoutumisen puutetta. Kodin taholta tuleva tulossuuntautuva tavoiteohjaus on avainasemassa, kunhan vain sekä materia- alinen että emotionaalinen resurssipainotus pysyy sovitussa tasossa.

Tämä on hyvä esimerkki virastoissa ja valtion laitoksissa, esimerkiksi Kelassa, pesivästä kapulakielestä, byrokraattisilla sanakiemuroilla kuorutetusta tarpeettoman vaikeatajuisesta virkakielestä, jonka kanssa painivat yhtä lailla vanhat ja nuoret. Kapulakieli on tavallinen vallankäytön väline, josta hallintoalainen – sinä ja minä – ei juuri mitään ymmärrä. Toimittaja Kimmo Ok-

Someran Suojeluskuntatalo tuhoutui tulipalossa 24.4.1940. Sodan aikana lotat valvoivat talon tornissa ilmapalvon-tatehtävissä. Palon syyksi epäiltiin alokkaiden huolimattomuutta. Tulisijaa oli lämmitetty valvomattomasti ja sieltä lennähtänyt kekäle sytytti palon.

töksellä.

Ilmeisesti ruokavarauksia lieene ollut enemänkin. Äitini on ker-tonut, miten lypsettyä maitoa oli hävinnyt ja kermaa kuorittu yöllä. Sodan aikana kulkijoita riitti ja ruokatavaraa hävisi yön aikana, joten kyseinen desantti Kiikalasta ilmeisesti Lautelan, Terttilän ja ehkä Kaskiston kautta kulkiessaan ei kaikkia varauksia suinkaan tehnyt. Sotaa paossa olleet metsäkaartilaisetkin saalistivat osan talojen ruuista.

Sitä paitsi Lounais-Hämeen suojeluskuntapiirin kenttäoikeus totesi 1942, että Someron ja Ypäjän pitäjien ympärillä olevilla alueilla on tehty maan-petollista toimintaa ja tuhotöitä. Olihan useita liittynyt Suomen-Neuvostoliiton rauhan ja ystävyyden seuraan. Jotkut seuran jäsenistä ryhtyivät auttamaan vihollista ja tekemään tihutöitä.

Kyseisen Lebedewin asiapapereissa on toisenkinlainen versio. Heinäkuun 16. päivä klo 1.40 Someron Joensuun kylässä siltavartiomies havaitsi erään miehen tulevan joen vartta kohti siltaa. Vartiomies luuli ensin uittomiehen tulevan, kunnes tulija puhui venäjää. Heti vartiomies käski nostamaan kädet ylös. Mies antautui. Kuulusteluissa Lebedew kertoi olevansa lentäjä, jolta suomalaiset ampuivat koneen alta. Muut lentäjät kuolivat, mutta hän jäi eloon pyrkien Ruotsiin. Kenttäoikeus ei uskonut selitystä, koska häneltä löytyi niin paljon tavaraa, että se viittasi desanttiin. Kuolemantuomio tuli. Lebedewin kaveri Feig pidätettiin 2.7. Kiikalassa ja tuli teloitetuksi jo 17.7. Nopeaa oli toiminta.

Samaisena kesänä 1941 syyskuun 24. päivänä putosi majuri Leonovitsh Polikarpov I-16

hävittäjällä tultuaan Vi-rosta Saarenmaalta. Majuri pelastautui laskuvarjolla pudoten Someron Pajulan kylään. Hän piileske-li metsissä ja 27. 9. yöllä hänet pidätettiin Somerniemen ja Pajulan rajalla. Michen aikomuksena oli mennä Venäjälle jollakin konstilla. Majuri sai kuolemantuomion 20.11.1941 ja teloitus pantiin täytäntöön heti.

Desanttien eräs tärkeä tehtävä oli havaintojen, tihutöiden ja tarkkailujen ohella ottaa selvää suomalaisten mielialois-ta. Esiintyikö masennus-ta ja toivottomuutta, sota-väsymystä vai oliko heillä isänmaallinen rohkea mie-liala? Mitä surkeampi oli suomalaisten mieli, sitä parempi Neuvostoliiton kannalta. Mielialojen va-koilu näyttää olleen monien desanttien tehtävänä muitten tehtävien ohella.

Ypäjän seurakunnan pitkäaikainen kirkkoherra Risto Ahti, 24.3.1942–20.7.2013, kirjoitti vuosikymmenten aikana suuren määrän tekstejä Someron Jouluun. Somero säilyi hänen muistoissaan aina, sillä hän syntyi Somerolla maanviljelijäperheen poikana, ja kirjoitti ylioppilaaksi Someron yhteiskoulusta 1962. Rovastin arvon hän sai 1992. Kirjoittaminen oli Risto Ahdille mieluinen harrastus. Monet kirjat ja artikkelit syntyivät hänen ajatuksistaan ja kokemuksistaan matkailun, hiihdon ja juoksun parissa. Hän noudatti kirjaimellisesti Raamatun kehoitusta ”mennä teille ja aitovierille”, sinne missä ihmiset ovat.

Risto Ahti

Desantteja Somerolla

Risto Ahti kuvailee desanttien toimintatapoja ja kohtaloita.

Desantit olivat vihollisen selustaan pudotettuja laskuvarjosotilaita, joiden tehtävänä oli vakoilla ja tehdä kaikenlaista tihutyötä.

Talvi- ja jatkosodan vuosina 1939 - 1944 venäläiset desantit olivat kirjava joukko vaatetuksensa, tehtäviensä ja aseistuksensa suhteen. He olivat monesti taustaltaan huonosti koulutettuja työmiehiä, mutta joukossa oli myös opettajia, teknikoi- ta ja jopa naisia. Ehkä yhteistä kaikille oli tottumus ulkona liikkumiseen. Monet desantit olivat suomalaisia, aikanaan Neuvostoliittoon muuttaneita tai

mukaan kaikkiaan 785 desanttia teloitettiin, surmattiin tai tuomittiin elinkautiseen kuritushuone- rangaistukseen. Ilmeisesti luku on suurempi; kaikkia lopullisia tuomioita ei tunneta. Syksyllä 1944 rauhan tultua vapautettiin välirauhansopimuksen mukaisesti vankilasta 501 Suomen kansalaista ja 192 Neuvostoliiton kansalaista. Suomalaisia oli vangittu sodan aikana avunannosta desanteille. Myöhemmin vapau-

eivät paljastuneet, ja kerrotaan, että monen lentokentän läheisyydessä nähtiin outoja hiippareita, joita ei saatu kiinni. Sodan päätyttyä Helsingistä löytyi paljon vakoilijoita.

Piileskelyä ja ruokavarkauksia

Vaikka rajaseudulla desantit saattoivat liikkua jopa kävellen tai suksilla, he tulivat tavallisesti lentokoneella ja hyppäsivät laskuvarjolla pommiluukun

västä ei tullut mitään eikä harhailua nälkäisenä voinut jatkaa kovin kauan. Edessä oli kiinnijoutuminen ja usein teloitus.

Ilmeisesti suurin osa desanteista jäi kiinni. Näin uskotaan. Kenttäoikeudet päättivät desanttien kohtalosta. Oikeusistunnossa piti olla paikalla kolme jäsentä, puheenjohtajana oikeusoppinut. Suojeluskuntien yhteydessä oli oikeusistuin, joka varsin usein ja nopeasti päätti tuomiosta, useimmiten teloituksesta.

Lapsena muistan kerrotun desantista, joka lieene kulkenut myös kotitaloni Lautelan Rauhalinnan ohi. Tällainen tapaus oli kesällä 1941 jatkosodan alussa. Alexander Lebedew oli Tallinnasta kotoisin oleva opiskelija, joka kaverinsa Viktor Feigin kanssa piti pudottaa 30.6. vastaisena yönä Tampereen seudulle. Koneen lentäjät eivät osanneet suunnistaa, vaan Lebedew pudotettiin Kiekalaan. Lebedew piileskeli metsissä aina 16.7. saakka, kunnes antautui ruoan loputtua Someron Joensuuun. Hän ei pystynyt suorittamaan tehtäviään, mutta sai silti vakoilusta kuolemantuomion. Tuomionsa yhteydessä hän sai ruoan näpistämistä nälkäänsä kolmen kuukauden vankeuden ja sotapetoksesta kahdeksan vuotta kuritushuonetta, mutta teloitus tuli 11. 8. 1941 pää-

sanen kertoo, miten Kelalta tulossa rahaa vai pitäisikö sille maksaa. Helppoa ei ole ottaa selvää seuraavastakaan Päivi Istalan mainitsemasta esimerkistä työpaikan ilmoitustaululla: "Menemme reaaliopijaisesti substanssiraajojen yli driving forcen ajamina kohti globaalia virtuaalikampusta, jossa supertuottavuus ja radikaalit innovaatiot kohtaavat." Ymmärsitkö, että firma on joutumassa selvitystilaan, ja työntekijä maantielle?

Liikemaaailman käyttämä konsulttisanasto koreilee mielellään vierasperäisillä käsitteillä. Näin taloudellisen taantuman aikoina yhtiöiden korkeasuhdanteessa tohinalla laatimat arvot, missiot ja visiot ovat surkuhupaisaa luettavaa. Katteettomat korulauseet ja tehokas henkilöstöpolitiikka tulevat yhtiölle aina halvemmaksi kuin työpaikkojen säilyttäminen huonoina aikoina. Tehtaan suljetaan, ihmiset irtisanoitaan ja tuotanto siirretään Aasiaan. Ei auta itku markkinataloudessa. Jokaisen yrityksen ainoa arvo on raha, missio tehdä sitä paljon ja visio tehdä sitä vielä enemmän.

Alkuvuodesta herätti kiihkoa polemiikkia ja hämmennystä valtakunnan hovifilosofi Pekka Himasen

Sininenkirjaeli tulevaisuus- selonteko. Jo vuosikymmeniä sitten presidentti Kekkonen ja ulkoministeri Karjalainen totesivat, että ennustaminen on vaikeaa, varsinkin tulevaisuuden ennustaminen, eikä se ole nyt sen helpompaa vaikka nykyinen pääministeri Katainen niin luulee teettämällä Pekka Himasella tällaisen tulevaisuuspohdinnan. Valtioneuvoston tilaamalta raportilta soi- si odottaa teorioiden ilotulitusta, ristiriitaisia näkemyksiä ja valtavirran totuuskien monitahoista kyseenalaistamista – ja omaa kokemuseräistä tutkimusta tämän pohjaksi. Näitä ei kuitenkaan saatu, vaan saatiin teennäisen itsevarmaa ja mahtipontista, retorisella filosofialla maustettua tekstiä. Tuntuu siltä, että Himanen istuu filosofisissa mietteissään aidosti norsunluutornissa, että hän on unohtanut, mikä palvelee lukijaa. Näin kirjan varsinainen sanoma hämääntyä lukuisiin teeseihin ja teemoihin. Kirjassa on kestävä hyvinvointia, kestävä taloutta, kestävä ekologisuutta, kestävä sitä ja tätä. Tämä käsitteellinen viidakko ja sekamelska estää ihmisiä paneutumaan kirjan sanomaan, mikä se sitten onkaan.

Himannen on suurten linjojen ystävä. Hän on vain unohtanut, että suuret linjat koostuvat pienemmistä asioista, ja niipä hän jättää visionsa konkretisoimatta. Visiolla voi heittää vesipääskyä, ellei ole olemassa konkretiaa, jolla visio saavutetaan. Tosiasiassa Himanen visiot ovat selkokielellä sanottuna itsestään selvyyskysymyksiä: hyvinvointiin on panostettava, lama on

Pekka Ahtala

saatava loppumaan, mielen terveyteen on kiinnitettävä enemmän huomiota. Lukija olisi odottanut selkeitä kehitysehdotuksia siitä, mitä julkishallinnon pitäisi nyt tehdä. Olisi tarvittu tavoitteet ja toimintatavoitteita pienessä mitataavassa – siis yksilöille, yrityksille ja yhteisöille. Ankaraa kritiikkiä lehdistössä aiheutti se, että Himasen selonteko tilattiin ilman hankintapäätöstä ja kilpailutusta. Mutta vielä ankarampaa arvostelua ovat saaneet aikaan – tosin vain asiantuntijoiden piirissä – raportin kammottava kapulakieli, suoranainen siansaksa, ja kirjan sisällön onttous, vai mitä sanotte tästä, näyte sivulta 17: Käytännöllinen jäsenitys tarvittavista strategisista toimista: käytännön toiminnan isoimpien potentiaalien kohtien identifiointi, tarvittavan toiminnan pääkohdat, yhteistyössä tarvittujen osapuolten intressien ja disintressien osoittaminen toiminnan sopimuk- selle.

Ei siis ole ihme, että Himanen sai kimppuunsa kaksi moiseen kapulakieleen suivaantunutta naista. Teoksen tarkasti lukeneet

toimittaja Minna Lindgren Suomen Kuvalehdestä ja tietokirjailija Katleena Korteso Internetissä mukaroivat kirjan tuhannen pareiksi. Lindgreniä riepovat tekstiin pesiityneet: toistot, liioittelevat termit ja sekavat lauserakenteet. Korteso lisää löylyä ja toteaa Himas-kielen: löysäsi, salailevaksi ja hyödyntämiskelvottomaksi. Kortesoita harmittaa Himasen kiertelytekniikka: jos pitää kirjoittaa tietynmittainen teksti eikä sa- nottavaa ole, niin asiaa pyöritellään ja jahnataan puolelta toiselle, jolloin tuloksena on löysää jarrittelua. Valtion tilaamis- sa tutkimuksissa täytyy olla jokin laatuvaatimus, ei pituusvaatimus. Ostajan pitää vaatia tekstiltä selkeyttä ja konkretiaa. Kortesoita hämmästyttää – niin kuin meitä kaikkia muitakin – moisen teke- leen, "horoskoopin", hinta: 700.000 euroa. Mutta on hyvä muistaa: tyhmä ei ole se joka pyytää, vaan se joka maksaa.

Lähteet seuraavalla sivulla.

"Desantit ottivat selvää suomalaisten mielialoista tihutöidensä ohella"

heidän suomenkielisiä jälkeläisiään. Toki joukossa oli myös Neuvostoliittoon tulleita amerikansuomalaisia siirtolaisia. Rajaseudun väkeä värvättiin desanteiksi ja jopa asepalvelukseen kelpaamattomia laitettiin vakoilijoiksi. Näyttää myös siltä, että venäläiset pitivät tärkeämpänä desanttien suurta määrää kuin desanttien laatua. Päämääränä oli pudottaa mahdollisimman paljon desantteja Suomeen.

2012 ilmestyi Minervan kustantamana Atso Haapasen kirja *Viholliset keskellämme. Desantteja Suomessa*. Siinä kirjoittaja pyrkii puutteellistenkin lähteitten avulla selvittämään Suomeen pudotettujen desanttien kohtaloita. Virallisten asiakirjojen

tettiin vielä enemmän väkeä vankiloista.

Desanttien motivaatiossa oli suurta vaihtelua. Usein heitä ja heidän perheitään oli uhkailtu: jos desantti antautuu ja hänet palautetaan sodan jälkeen Neuvostoliittoon, hänet teloitetaan ja perhe viedään pakkotyöhön. Tietenkään desantti ei halunnut jäädä kiinni, sillä suomalaiset kuulemma kiduttavat, jopa puhkovat silmät ja leikkaavat kiv- ket.

Desanteilla oli kirjava vaatetus. Joillakin saattoi olla päällään yhtä aikaa suomalaista, venäläistä ja saksalaista vaatetusta. Tietysti tällainen desantti saattoi heti paljastua suomalaiselle vastaan tulijalle. Läheskään kaikki desantit

kautta kohteeseensa. Jotkut kertoivat, että luukku saattoi aueta yhtäkkiä ja desantti putosi alas varoit- tamatta. Hyppy kylläkin onnistui, koska laskuvarjo avautui pakkolaukaisimilla. Usein tavattiin maassa suutareina tulleita hyppä- jii: varjo ei ollut auennut.

Yksinäinen yöllä lentänyt kone viittasi desanttien pudotukseen tai heidän huoltoonsa. Suomalainen kotirintama osasi olla varuillaan, kun yöllä kuultiin yksinäisen lentokoneen ääntä. Osattiin varautua mahdolliseen desanttijahtiin. Monesti desantti pudotettiin tarkasti kohteeseensa, mutta usein pudotus epäonnistui ja desantti joutui kauas tarkoitetusta kohteesta. Tällöin annetusta tehtä-

Täydellisen tasa-arvon epäyhtälö

Paras ylioppilasaine Someron lukiosta 2013.

Tasa-arvo on yksi suomalaisten suosikkisanoista. Se on lähes Nokian veroinen brändi, jolla maattamme markkinoidaan suuressa maailmassa. Ulkomaalaisten annetaan kovin usein ymmärtää, että Suomi on poikkeus yleisestä normista, jonkinlainen ihmemaa keskellä kylmää ja kovaa todellisuutta. Me suomalaiset uskomme itsekkin tähän myyttiin, jonka nimi on sukupuolten välinen tasa-arvo. Me todella uskomme olevamme värilläiskä ankeuden seassa, häivähdys iloista keltaista harmaalla taustalla. Meidän opetetaan jo lapsesta asti, että Suomessa jokainen, sekä mies että nainen, on yhtä arvokas - toisin kuin niissä muissa maissa siellä jossain kaukana. Suomi on tasa-arvon edelläkävijä, todistaahan sen jo naisille aikaisin myönnetty äänioikeus. Mielipidesteidenkaaren toisessa päässä ovat puolestaan ne, jotka pyrkivät parhaansa mukaan nostamaan esille yhteiskuntamme epäreiluiden ja epätasa-arvoisuuden. Tasa-arvo on suomalaisten lempilapsi, minkä vuoksi se herättää aina taasisin väliajoin keskustelua ja eripuraa.

Anu Nousiaisen kokoomassa tilastoaineistossa "Murskatappio" (HS kuu-kausiliite, 10/2011) todellisuus tulee esiin lukujen muodossa. Tilastossa luetellaan miesten ja naisten lukumäärä erilaisia ryhmiä tarkasteltaessa, eivätkä luvut ensisilmäyksellä vaiku-

Wera Stenberg.

ta naisnäkökulmasta järin lohdullisilta. Miehet vievät ylivoimaisen voiton kaikissa korkeimmissa viroissa, kun niissä naisten lukumäärä on joko nolla tai yksi. Tilastoa on tarkasteltava melko pitkään, ennen kuin löytää ensimmäisen ryhmän, jossa naisten lukumäärä on suurempi kuin miesten. Tämän ryhmän muodostavat kevään 2011 uudet ylioppilaat.

Sukupuolten välisestä tasa-arvosta puhuttaessa lähes jokaiselle tu-

lee ensimmäisenä mieleen työelämän tilanne, josta Nousiaisen tilastoikin vahvasti muistuttaa. Kaikkein korkeimmissa viroissa miehiä on aina naisia enemmän, olipa kyse sitten Saksan liittokanslereista tai Helsingin yliopiston rehtoreista. Tilannetta perustellaan usein perinteisillä arvoilla ja historialla, sillä vaikka maailma muuttuu ja naisten työssäkäynti on pikemminkin sääntö kuin poikkeus, koetaan edelleen, että naisen on lopul-

kappalaisena 1899–1918. 1929 kysyttiin taas, kenelle hautausmaan hoito kuuluu. Silloin todettiin, ettei tehtävä kuulu ainakaan Someron seurakunnalle (Forssan Lehti 26.4.1929).

Hautausmaan historia toistaa itseään. Unohtunut, luonnon haltuunsa ottama hautausmaa pantiin kuntoon 1900-luvun alussa. 80:n vuoden kuluttua 1900-luvun lopussa olttiin taas tilanteessa, että hautausmaa oli täysin unohtunut ja hoitamatta. Oli ilkeävaltaa, sähkölinja- ja tietyöt uhkasivat tuhota alueen, soraakin oli taas otettu. Onneksi hautausmaa saatiin nyt aidattua. Sinne on myös pystytetty puinen risti muistuttamaan maan povessa lepäävistä vainajista. Alue on nyt kuitenkin paljon pienempi kuin alkuperäinen hautausmaa.

Lähteitä:
Esko Aaltonen (toim.):
Someron historia I – II.
1949 ja 1958.

Arto Arvonon: Krimin sodan vaikutukset Somerolla 150 vuotta sitten. Somero 7.3.2006.

Harry Halen: Viaporin pommitus 1855 ja sen ubrit sekä Santahaminan miinarajähdyksessä 1905 kuolleet. Unholan Aitta 29. 2009.

M. S.: Pozabytyja mogily nashih voinov, pavsib v sostatsbnuju voinu 1854–55 gg. v Finljandij. Zhurnal Imperatorskovo Russkovo voenno-istoritsheskovo obshestvo No 2, 1914.

Kansakoulun kuusijuhla

Eila Leppänen kuvailee joulujuhlaa, joka valaisi niukkuuden aikaa pikku yllätyksineen.

"Samettileninki oli harvinaisuus ankeiden lumppujen aikana."

Oli nelikymmenluvun loppupuoli, ehkä vuosi 1948 tai 1949. Kuusijuhla oli odotettu tapaus kouluvuodesta. Ohjelmia oli harjoitettu jo pitkään. Näytelmänä oli Aleksis Kiven Lea. Tahdoin kovasti vanhempia tulemaan kuusijuhlaan, koska olin mukana näytelmässä. No, tiesin, miten siinä käy: kumpikaan ei tullut. Syynkin tiesin: heille riittivät almanakka, Somero-lehti ja virsikirja.

Opettaja valmisteli kuusijuhlaa huolellisesti. Niinpä hän esitti oppilaille, että kukin toisi kotoaan tarvikkeita: leivottaisiin jokaiselle pulla pukiin pussiin. Oli korttiaika ja elintarvikkeita sai vain sen määrän, minkä sai. Jauhoja toi moni, margariinia samoin. Sokeria ei tuonut kukaan, ei tietenkään. Olihan margariinikin kortilla, mutta sen makua vierastettiin yleisesti, joten sitä jouti. Jauhoja oli omastakin takaa, kun kerran maaseudulla elettiin. Mahtoa saatiin kai keittolasta tai ehkä joku toi. Ainekset kasattiin ja opettajan rouva ryhtyi puuhaan. Kaikki tehtiin niin kuin pitikin, mutta taikinan koostumusei ollut sen nousemiselle edullinen. Margariinia oli aivan liikaa, sokeria taikinassa ei ollut. Pullista tuli tiiviitä ja margariinin makuksia.

Kuusijuhlaan varustet-

tiin lahja jokaiselle oppilaalle. Se sisälsi pikkupullan ja pari karkkia. En muista, oliko mukana omenakin. Jokainen söi pullansa. Mieltä hiveli, että jokainen sai pullan ja vielä yhtä suuren. Pukin henkiloisuus tuli selville ennen kuin hän sai lahjat jaettua, mutta mitäs siitä.

Muutamille äideille oli kunniakysymys saada tyttärelleen uusi leninki kuusijuhlaan. Tehtiin vähän mustan pörssin kaupaa, ja kyllä maasta löytyi niin sanottua vanhanajan kangasta. Hinta oli melkoinen. Toki kauppoistakin löytyi kangasta, mutta se oli lumpusta jatkettua ja ankean oloista. Eräs äiti oli saanut tyttärelleen viininpunaisen samettileningin. Samainen tyt-

tö luki ohjelmassa jouluevankeliumin. Opettaja oli vaatettanut hänet kylpypyyhkeellä itämaan tietäjäksi. Kun ohjelmanumero oli ohi, hänen äitinsä sanoi kuuluvalla äänellä: "Mitäs opettaja on tommosen ison hantuukin laittanut? Mein Railil olis ollu niin nätti leninkikin." Sitteen hän sanoi vieressä istuvalle hiljaisemmalla äänellä: "Miten paljon hänen on täytynyt trokata ennen kuin kankaanpala on irronnut kauppiaalta."

Todistukset jaettiin. Ilta oli jo pimennyt, kun lähdettiin kotiin. Lumi antoi valonkajoa, että näki hiihtää. Kuusijuhla antoi kivan katkon arkiseen koulunkäyntiin.

tanut maanomistaja Nikolai Harjulta 100 ruplalla. Hautausmaan ympäri oli rakennettu puinen aita, josta nyt (1910-luvulla) ei ollut enää mitään jäljellä. Rajat oli merkitty kivikasoilla, jotka ovat vielä löydettävissä. Hautausmaa-alueen ympärysmitta oli noin 150 metriä, sivut 34 ja 57 askelta. Osa hautausmaasta oli muuttunut santakuopaksi. Hautoja oli jäljellä yksi 2 metriä pitkä ja 0,5 metriä korkea veljeshauta sekä 23 pienempää hautakumpua (2 x 1 m). Veljeshaudalla oli aikoinaan ollut yksinkertainen puuristi, jonka otsalautaan oli merkitty vainajien sukunimet. Risti oli aikoja sitten kaatunut ja lahonnut, nimilauta oli kadonnut.

Enää ei muistettu, mistä joukko-osastosta vainajat olivat, mutta kerrottiin, että Somerolla olevia joukkoja komensi kenraalimajuri Aleksandr Jakovlevitsh von Wendt, Palikaisten kartanon haltija. Palikainen on hautausmaan lähiseudulla. Suomen kaartin historia kertoo, että kaartista lähdön jälkeen hänet nimitettiin 22. jalkaväkidivisioonan 2. prikaatin komentajaksi. Voi olla, että tässä yhteydessä perustettiin ko. joukko-osastot (linjapataljoonat).

Pastori Levänen lähetti tiedon hautausmaan tilanteesta Hämeenlinnan sotilaspiirin päällikölle everstiluutnantti Beloville. Tämän anomuksesta kenraalikuvernööri myönsi vuonna 1911 hautausmaan kuntoon laittamiseen 530 markkaa. Toimeenpano ja työn johtaminen annettiin kollegioreistraattori Nikiforoville. Kaikkiaan hautoja siistittiin noin 50. Veljeshaudalle pystytettiin suuri puuristi ja hautausmaan ympäri tehtiin 3-hirsinen puuaita. Nyt

hautausmaa on kunnossa. Valitettavasti yrityksistä huolimatta vainajien nimiä ei saatu selville. Ehkä 22. jalkaväkidivisioonan papeista löytyy jotain tietoa.

Nyt on jo kaksi vuotta kulunut, nimilaattaa ei vielääkään ole. Tarkoituks-

Haavoittuneita Somerolle

Edellä selostetussa sotahistoriallisen seuran aikakauskirjassa on paljon sellaista tietoa, mikä poikkeaa muista, yleisesti tiedossa olevista lähteistä. Artikkelin mukaan venäläistä sotaväkeä oli Some-

vainajat ovat rannikon taisteluissa haavoittuneita, jotka oli tuotu Someron lasaretteihin hoitoon.

Krimin sota Suomen alueella käytiin Englannin laivaston ja venäläisen tykistön välillä. Englantilaiset pommittivat rannikon pattereita, jotka kärsivät tappioita. On ollut perusteltua evakuoita haavoittuneet sisämaahan rauhallisemmille seuduille. Edellä mainittu Vitsandin taistelu Tammisaaren lähellä englantilaisen laivasto-osaston ja venäläisen tykistön välillä käytiin toukokuussa 1854.

Vainajien kokonaismäärästä ei ole juuri esitetty tietoja. Artikkelin mukaan heitä oli noin sata. Yllättävältä tuntuu tieto, että Somerolle olisi haudattu Puolassa saatuihin haavoihin kuolleita vielä vuonna 1863. Artikkelin kirjoittajalla on täytynyt olla tietoja tekstinsä pohjaksi. Luultavaa on myös, että kirjoittaja, josta artikkelin lopussa on vain alkukirjaimet M.S., on käynyt Somerolla tutustumassa paikkoihin.

Venäjän sotavoimille hautausmaapaikan myynyt Nikolai Harju on sama mies, joka tunnetaan Someron historiassa Niilo Pekanpoikana (1809 - 1868), myöhemmin Harjun rantakartanon rouvan kanssa naimisiin mentyään rusthollari Nils Petterssonina. Hautauksiin osallistunut pastori Johan Adolf Lindström toimi Somerolla armovuodensaarnaajana 1855-1857.

Someron venäläinen sotilashautausmaa on historiansa ajan ollut heitteillä. Kukaan ei oikein ole ottanut vastuulleen alueen hoitamista.

1900-luvun alun kunnostustöiden alkuunpanossa huomio kiinnittyy pastori Juhana Oskar Leväsen aktiivisuuteen. Hän oli Someron

близ, примыкающей к Гельсингфорскому почтовому тракту! История его такова: В 1854—55 гг. в окрестностях в. Сомеро, а именно в д. Юенсуу были расквартированы войска (линейный батальон), там были военный лазарет и большой продовольственный магазин, сохранившийся и до наших дней. Были лазареты и в других деревнях, близких к Юенсуу, — в д. Палла и Пяттиари, но сегодня их уже не осталось.

Фаворин, Флессе (Favorin, Flesse) и другие, имена которых неизвестны.

Отделение совершал, кроме священников, проживавших в д. Юенсуу, также и лютеранский пастор Лиде-стрем. Полагают, что он отбывал каторжные работы.

У этого под кладбище было куплено в свое время Военным ведомством у местного землевладельца Николая Харжу за 100 рублей, коими была устроена

Кладбище в бору Лампи, близ в. Сомеро, Гельсингфорсской губернии, на котором погребены офицеры и нижние чины, павшие во время Восточной войны 1854—55 в Польском сражении 1855—56 гг.

Раненых привозили сюда из г. Эко-неса, Ганге, м.м. Порккала и Хельсинки. Хоронили, по словам староженов, по 3—4 человека в день и общее число погребенных определялось из 100 численности чинов. Здесь же похоронены сплывавшие от раз, полученные при усмирении Польского мятежа, отправленные на высылку в Финляндские госпитали и лазареты.

Из офицеров, похороненных в 1854—1856 гг.: полковник Гольд (Holl) и майор Билуцкий (? (Bielusky), а во время восстания в Польше (7-го февраля 1863 г.) —

также деревянная ограда, от которой теперь не сохранилось уже никаких следов. Границы кладбища были обозначены грудками камней, походящими на камни на своих местах. Величина его в окружности около 150 метров, а по сторонам — по одну 34 м, а в другую 57 м. Над могилой сохранилась (часть) кладбища, как я уже говорил, обращенной в пешеходную яму: одна бывшая братская (2 м. в длину и 1/4 м. в ширину); над ней стояла прежде простой деревянный крест с доской, на которой обозначены фамилии погребенных,

Kuvateksti suomennettuna: Hautausmaa Lammin nummella lähellä Someron kirkkoa Hämeen läänissä. Tähän on haudattu upseereita ja miehistöä, jotka kaatuivat itämaisen sodan 1854–55 ja Puolan kapinan 1863–64 aikana.

ta varten saadut rahat on loppuun kulutettu. Pastori Levänen, joka edelleen on huolissaan hautausmaasta, suree kovasti sitä, että nimitalou puuttuu, ja lupaa auttaa hankinnassa, kunhan vain joku kertoo otsalaudan tekstin.

Kirjoituksen lopussa kerrotaan vielä lyhyesti Vähäkyrön sotilashautausmaasta Vaasan läänissä, toisesta unohdetusta Krimin sodan aikaisesta hautausmaasta

”Tyttöjen maine on monissa tapauksissa parempi kuin poikien.”

ta aina valittava joko perhe tai ura. Huonoiksi äideiksi leimataan ne, jotka valitsevat molemmat ja yrittävät sitten tasapainoilla kodin ja työn välillä. Lastensa suhteen kompromisseja tekevä nainen on auttamatta kelvoton äiti, mutta toisaalta ura ei aina odota kaikissa vanhempainloissa ravaavaa unelma-äitiä. Naiset, jotka onnistuvat ratkaisemaan tämän paradoksin, päätyvät usein naistenlehtien kansiin hehkuttamaan suurta ja yliluonnollista saavutustaan. Näillä onnistujanaisillakin on kuitenkin epäilijänsä, jotka päivittelevät lähikaupan lehtitiskillä kylmiä uraohjuksia ja laiminlyötyjä lapsiparkoja.

Muutama päivä sitten lehdessä oli artikkeli siitä, kuinka vastoin odotuksia Kiinassa onkin suhteessa eniten naispuolisia johtohenkilöitä. Artikkelissa pohdittiin samalla myös sitä, miksi niin monissa korkean elintason maissa naiset jäävät toistuvasti miesten jalkoihin kilpailussa työelämän korkeimmista rappusista. Kyseisen artikkelin mukaan syy on ennen kaikkea naisten itsensä, sillä he eivät luota omiin kykyihinsä. Syytä tähän itsetuottamuksen puutteenseen voidaan etsiä niin kotoa kuin koulustakin. Minun mieleeni on painunut se, kuinka yläasteen yhteiskuntaopin tunnilla opettaja selitti, miksi työnantajat valitsevat mieluummin miehen kuin naisen ja miksi naisen eu-

ro on lähes aina miehen euroa pienempi. Asenteet eivät synny tyhjiössä, vaan ne opitaan ympäröivästä maailmasta.

Nousiaisen tilastosta käy ilmi, että suomalaisnaisten koulutusaste on korkeampi kuin miesten. Naisilla on enemmän sekä tohtorintutkintoja että muita yliopistoissa suoritettavia tutkintoja, minkä lisäksi kevään 2011 yliopilaista suurempi osa oli naisia. Tästä huolimatta miehet hallitsevat korkeimpien virkojen lisäksi myös palkintotilastoa viemällä suurimman osan niin Oscar-, Nobel- kuin Finlandia-palkinnoista.

Lisäksi Ateneumin kokoelmista löytyy enemmän miespuolisten taiteemaalareiden teoksia. Miehet omistavat suurimmat yritykset ja ovat naisia rikkaampia. He saavat työstään ja saavutuksistaan useammin kiitosta kuin naiset, mikä jälleen kerran osoittaa, että tasa-arvon saavuttamiseksi riittää vielä tehtävää.

Tasa-arvo on kuitenkin paljon tätä moniulotteisempi käsite. Vaikka Nousiaisen tilasto antaakin ymmärtää, että miehillä menee työelämässä naisia paremmin, ovat monet tilaston kohdista miehenkin kannalta karua luetavaa. Miehet nimittäin vievät voiton selkein numeroin esimerkiksi sellaisissa ryhmissä kuin alkoholiin kuolleet, sepelvaltimotautiin kuolleet, henkirikoksen uhrin ja tie-

liikenneonnettomuuksissa kuolleet, kun taas naisista ylivoimaisesti miehiä useampi elää yli 80-vuotiaaksi. Näin ollen elintasoakaan ei jakaudu täysin tasa-arvoisesti, vaan tilaston mukaan naiset elävät miehiä pidempään, terveempinä ja turvallisemmin. Miehillä väkivaltainen tai ennenaikainen kuolema on merkittävästi yleisempi, mikä alentaa miesten keskimääräistä eliniänodotetta. Miesten ongelmat muun muassa alkoholin kanssa tuntuvat heijastuvan naisiinkin, sillä turvakotien asukkaista on Nousiaisen tilastossa naisia 989 mutta miehiä vain 91.

Tilaston valossa miehet elävät lyhyen ja joskus jopa vaarallisen elämän, mutta onnistuvat sen aikana kahmimaan itselleen runsaasti mainetta, kunniaa ja mammonaa. Naiset puolestaan eivät syystä tai toisesta kurkottele urapuun korkeimmille oksille, mutta hankkivat itselleen korkean koulutuksen ja elävät pitkään. Molemmat menestyvät elämässä, joskin eri osa-alueilla, minkä lisäksi naisten hieman arkiemmät saavutukset jäävät usein itsevarmojen miesten urotöiden varjoon. Tilasto ei kuitenkaan ota huomioon tasa-arvon ja sen puutteen kaikkein arkiempia ilmenemismuotoja, kuten muun muassa ihmisten asenteita. Usein nostetaan esille naisten selkeä väheksyminen ja usein kuultavat, joskus jopa tahattoman sovinniset kommentit sekä naisiin

kohdistuvat odotukset. Samalla muun muassa kouluissa opettajat katsovat usein sormiensa läpi tyttöjen rikkeitä mutta passittavat helposti pojat jälki-istuntoon. Tyttöjen maine on monissa tapauksissa parempi kuin poikien.

Ehkä täydellisen tasa-arvon ihmemaa onkin vain utopiaa, erilaisten ihmisten erilaisten ihanteiden yhteensulautuma, jonka soveltaminen oikeaan elämään on lähes mahdollista. Tasa-arvo ei ole yksiselitteinen haave, jonka voi toteuttaa nappia painamalla, vaan sillä on lukuisia kääntöpuolia, joita kaikkia ei aina osata edes ajatella. Täydellisen tasa-arvon epäyhtälössä on vielä toistaiseksi enemmän muuttujia kuin osaamme ratkaista, mutta toivoo on niin kauan, kuin maailmassa riittää ihmisiä, jotka jaksavat etsiä oikeaa vastausta, olivatpa he sitten naisia, miehiä tai jotakin siltä väliltä.

Kailaspyyn isäntä

- seitsemän vanhana maailmalle

Juho Janne Nestor Laaksonen syntyi 1895 Somerolla. Hänen äitinsä oli Sofia Andersintytär ja isä oli Vihtori Virtanen, joka oli lähtenyt Amerikkaan ja äidin ja pojan oman onnensa nojaan.

Äiti meni naimisiin Laaksosen kanssa, joka otti pojan omiin nimiinsä. Kutsumanimeksi oli vakiintunut Janne.

Jannen varhaislapsuus on jäänyt hämärän peittoon. Epävarmojen tietojen mukaan perhe on asunut muonamiehenä Hirsjärven Seeterissä, Saarentaan Lamminperässä ja Hirsjärven Suorannassa.

Mitä perheelle oli tapahtunut, että Janne oli joutunut huutolaiseksi? Huutolaisuus tarkoitti, että kunta myi kodittomat lapset ja vanhukset huuto-kaupalla hoidettaviksi. Joka pienimmällä hinnalla lupasi hoitaa, sai holhokin kotiinsa. Hoito taloissa ei aina ollut hyvä.

Janne on kertonut lapsilleen, kuinka hän nukkui yöt paljaalla lattialla penkin alla. Ollessaan seitsemänvuotias hän huomasi, että parempiakin oloja voisi löytyä, ja karkasi yöllä.

Janne tuli Suulingille Aino ja Aku Koivulan taloon. Pariskunta otti hänet hoiviinsa ja Janne pääsi nukkumaan oikeaan sänkyyn. Se oli Jannesta ihmeellistä.

Hän arvosti Suulingin taloa loppuikänsä. On kerrottu, että Suulingin pelolla kyntäessään Janne oli löytänyt Ruotsin vallan aikaisen rahakätkön. Hän toimitti löytönsä isännälle ja rahat päätyivät myöhemmin jonnekin kokoelmiin.

Hilma ja Janne Laaksonen saivat 13 lasta.

Hän viihtyi Suulingilla aikuisikään asti ja ihastui lähellä asuvaan Frankbergin tyttäreeseen, Hilmaan.

Hilma ja Janne menivät naimisiin ja asettuivat asumaan Mettärannan paikkaan. Janne oli ahkera ja taitava töissään. Hän osasi sekä maanviljelyn että rakennustyön, tuohon aikaan tehtiin muun muassa makasiineja.

Kun perheessä oli jo viisi lasta, Janne osti Lautelasta Kailaspyy-nimisen tilan, jonka kokonaispinta-ala oli 30 hehtaaria. Taloon hankittiin lypsylehmiä ja kanoja. Hilma hoiti lasten avustamana karjan ja isä hankki talvella lisätuloja metsätöillä. Hän oli hevosen kanssa "souvissa" ja oli viikon ajan yhteen menoon poissa kotoa silloin kun työmaat sijaitsivat kauempana.

Sodan aikana, jolloin autot liikkuvat puukaasulla, Janne oli helsinkiläisen Hiili ja Koksi -nimisen liikelaitoksen palveluksessa. Laitos toimi Terttilässä Rainummen talon lähellä. Tuotantoon tarvittiin paljon työntekijöitä.

Jannen perheeseen syntyi kaikkiaan 13 lasta. Kun vanhimmat lapset kykenivät töihin, heistä seitsemän oli samaan aikaan tehtaalla.

Hiilenpoltoon tarvittiin halkoja, joita tuotiin Terttilään Pajulasta asti ja myös Rainummen metsistä. Puut ladottiin isoon uuniin ja sytytettiin. Uuni muurattiin niin, että ilmansaanti saatiin pieneksi. Polttoaikaa seurattiin tarkkaan. Jos halot hiiltyivät uunissa liian pitkään, ne paloivat tuhkaksi.

Puutavaraa tuotiin eri puolilta Someroa ja varmaan myös Rainummen metsistä. Jannella oli sellainen kone, jolla hiilet pienennettiin paloiksi, jonka jälkeen ne säkitettiin ja kuljetettiin suurimmaksi osaksi Helsinkiin. Kevyempää työtä laitoksella oli hiilien kantaminen, jota teki 15-kesäisenä Jannen tytär Eeva. Toivo Salminen ja Urho Kaipainen olivat Jannella tuuraajina. Hiili oli kysyttyä tavaraa, mutta kun sodan jälkeen bensiniä alkoi jälleen saada, Hiili ja Koksi lopet-

ti toimintansa.

Sodan jälkeen Janne keksi uuden tulonlähteen kattotiilien tekemisestä. Oli vilkas jälleenrakentamisen aika ja Janne teki kattotiiliä poikiensa kanssa Kailaspyyssä. Läheisellä yksityiskauppialla oli kuorma-auto, jolla tiiliä kuljetettiin rakentajille kotiin. Tytärtä ihmetytti isä-Jannen laskupää. Kun tilaaja oli sanonut katon mitat, oli Janne saman tien sanonut tarvittavien tiilien kappalemäärän, samoin tilaajan piti tiilistä maksaa. Jannen päässä laskutaito oli erinomainen. Hän ei tarvinnut avukseen paperia eikä kynää.

Janne kuoli 1956. Itse en Janne Laaksoseen tutustunut, sillä kun tulin Lautelaan mieheni Aimon kanssa hoitamaan Oraksen kauppaa, mies oli silloin jo elämäntyönsä tehnyt. Kuulin vain hänestä paljon puhuttavan. Käsitin, että hän oli hyvä isä suurelle perheelleen.

Lamminnummen venäläinen sotilashautausmaa

Somerolla Lamminnummella, nykyisen Salontien ja Helsingintien risteyksen lähellä, on vanha venäläinen sotilashautausmaa, joka on ollut käytössä 1800-luvun puolivälissä. Itämaisen eli Krimin sodan aikana 1853-1856 Somerolle oli sijoitettuna venäläistä sotaväkeä.

Tästä on kerrottu muun muassa. Someron historian ensimmäisessä osassa. Sota tunnetaan myös Oolannin sodan nimellä. Arto Arvonen kirjoitti Somero-lehteen artikkelin sodan vaikutuksista, kun rauhanteosta oli kulunut 150 vuotta (7.3.2006). Sotilashautausmaa on nykyään aidattu ja sitä hoidetaan. Historiansa aikana se on pariinkin otteeseen ollut vailla huolenpitoa ja päässyt melkein unohtumaan.

Historian tutkija Harry Halen, joka on selvittänyt Suomessa olleen venäläisen sotaväen vaihteita eri aikoina, on vuonna 2009 ilmestyneessä julkaisussaan Viaporin pommitus 1855 ja sen uhrin kertunut Krimin sodan aikaisista sotilashaudoista Suomessa. Someron haudoista kirjoittaessaan hän viittaa lähteenään yhteen 1900-luvun alussa ilmestyneeseen artikkeliin. Tämä kirjoitus itämaisesa sodassa kaatuneiden unohdetuista haudoista oli Pietarissa ilmestyneen Keisarillisen Venäjän sotahistoriallisen seuran aikakauskirjan (Zhurnal Imperatorskovo Russkovo voenno-istoritsheskovo obshestvo) numerossa 2 vuonna 1914. Kirjoitus käsittelee melkein kokonaan vain Someron hau-

tausmaata, josta lehdessä on myös kuva.

Artikkeli kannattaa ottaa esille, koska siinä on mielenkiintoista, hyvin vähän tunnettua tietoa Lamminnummen haudoista. Myös ennen ensimmäistä maailmansotaa otettu valokuva hautausmaasta lie-nee harvinainen.

Pastori Oskar Leväsen merkitys

Artikkelin alussa kirjoittaja valittelee venäläisten välinpitämättömyyden suhtautumista esi-isien muistoon. Muun muassa jotkut itämaisen sodan aikaiset haudat ovat kokonaan unohtuneet ja uhkaavat hävitä kokonaan. Venäläisten häpeäksi täytyy sanoa, että suomalaisten joukossa oli henkilöitä, jotka eivät voineet enää huomaamatta seurata tilannetta, vaan kiinnittivät venäläisten huomiota asiantilaan. Ennen muuta on mainittava Someron seurakunnan pastori Oskar Levänen. Ilman hänen henkilökohtaista asiaan puuttumistaan hautausmaa olisi ollut pian pelkkää metsää. Yhtä leväperäisesti hoidettua luterilaista hautausmaata ei ole.

1 ½ kilometriä Someron kirkolta Hämeen läänissä Lammin metsikössä on vanha itämaisen sodan aikainen, kauan sitten hy-

Vanha sotilashautausmaa sijaitsee Helsingin- ja Salontien risteyksessä.

lättö hautausmaa, johon aika on jo lyönyt leiman. Ilman huolenpitoa se kasvoi jo metsää, ja seudun talonpojat olivat tehneet Helsingin postimaantietä tien hautausmaan läpi vieressä olevalle santakuo-

palle. Hautausmaan historiasta kerrotaan, että vuosina 1854-1863 Someron seudulle Joensuun kylään oli sijoitettu sotajoukkoa (linjapataljoona). Siellä oli sotilaslaseetti ja suuri muonavarasto, joka on säilynyt meidän päiviimme asti [1914]. Joensuun lähellä Pajulan ja Pitkälän kylissä oli myös lasaretit, joista ei ole enää mitään jäljellä.

Tänne tuotiin haavoituneita Tammissaaresta ja Hangosta sekä myös Porkkalasta ja Vitsandista. Vanhojen asukkaiden

mukaan päivittäin laskettiin hautaan 3 - 4 vainajaa, kaikkiaan arvellaan haudatun noin 100 miehistön jäsentä. Täällä lepää myös vainajia, jotka ovat kuolleet Puolan kapinaa kukistettaessa saamiinsa haavoihin, ja jotka oli lähetetty toipumaan Suomen hospitaaleihin ja lasaretteihin.

Krimin sodan upseereista tänne on haudattu eversti Holl ja majuri Bielysky (Bjelutski), Puolan kansannousun ajoilta (7. helmikuuta 1863) Favorin ja Fleege, ja muita, joiden nimiä ei tiedetä. Ruumiinsiunauksia toimittamassa oli Joensuuhun sijoitetun oman papin lisäksi luterilainen pastori Lindström. Luultavasti hän siunasi katolilaisia.

Hautausmaan alueen Venäjän sotalaitos oli os-

Jatkuu sivulla 14.

HYDRO-OSA
Finland Oy

Toivottaa
Rauhallista Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta

Hyvää Joulua ja
Onnellista
Uutta Vuotta

KUISMA

LÄHITAPIOLA
Vakuutukset, pankki ja sijoittaminen

SOMERON UIMAHALLI
LOISKE

www.someronuimahalli.fi

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

metsänhoitoyhdistys
SALOMETSÄ

Kolatun Juustola

Jouluiiloa & onnea
vuodelle 2014

kolattu.fi

Rauhallista Joulua ja
Hyvää Uutta Vuotta 2014!

Lounaismaan OP

Rakkaus runoihin saa runomummot liikkeelle

"Meille runous on silta toiseen ihmiseen"

Mummojen puutarha -runoklubi palaa intoa, jota on hauska katsella. Syksyisenä iltana ryhmä pohti yli viiden vuoden yhteistä taivaltaan, tulevia ja menneitä esiintymisiä sekä itselle läheisiä joulurunoja. Puhetta pulppuaa niin, että sitä täytyy toppuutella. Paikalla on klubi kokonaisuudessaan: Aili Järvinen, Anja Känkänen, Elvi Ainalinpää-Mattila, Riitta Lehtinen, Mirja Honkanen ja Eija Komu. Alkuaikojen aktiivi Laila Laurila puuttuu. Hän ehtii mukaan enää harvakseltaan muutettuaan pois paikkakunnalta.

Someron ensimmäiseen kulttuuripäivään tarvittiin kesällä 2007 runoja. Aili Järvinen, Laila Laurila ja Mirja Honkanen kokosivat Karjala-aiheisen runosikermän.

Olin miettinyt runoryhmää, mutta en tuntenut ketään, joka olisi ollut kiinnostunut. Kulttuuriläjäyksestä ryhmä rupesi rakentumaan, Mirja Honkanen muistelee.

2009 runoklubi oli koossa ja valmiina yleisön eteen. Täpötäysi Kii-ruun talon sali sai nauttia runoista ja musiikista. Siinä et muista samoja asioita kuin minä -esityksen nimi oli Risto Rasan runosta.

Pekka Leppälä, Antti Toukkari ja Pentti Koskimaa ovat alusta asti olleet tärkeässä osassa esityksissä. Pari ensimmäistä kertaa mukana oli mieskuoron kvartetti.

Idea klubin nimeen tuli Inge Löökin Mummojen puutarhassa -kirjasta.

Runomummon ei oikeasti tarvitse olla mummo, vaan yhdistävä tekijä on rakkaus runouteen.

Kirjan filosofia, että jokainen saa olla se mikä on, otettiin ryhmän ohjenuoraksi. Hyvin sopi myös kirjan mummojen elämäniloinen asenne ja ajatus, että onnen salaisuus on vapaus ja vapauden salaisuus on rohkeus.

Rohkeutta ja innostusta on riittänyt. Yksi asia on johtanut toiseen. Esi-merkiksi pari vuotta sitten ryhmä sai lehtikolumnin ansiosta runokirjoja Eija Komun hyllystä ja kirjojen lahjoittajasta saman tien taiteellisen johtajan.

Olemme kokoontuneet toisemme kodeissa ja hyvin paljon myös kirjastossa. Aina on tila löytynyt ja runokirjat ovat lähellä. Juodaan kahvit, rupertel-

laan vartti ja perehdytään vaikkapa kyseisellä hetkellä esillä olevien runoilijoiden tuotantoon kuten tänä vuonna Aaro Hellaakoskeen ja Aale Tynniin, Mirja Honkanen sanoo.

Runoharrastus on kulkenut klubilaisten matkassa läpi elämän. Takana on esiintymisiä äitienpäiväjuhlassa, koulujen henkisiä kilpailuja, nuorisoseuran lausuntakursseja, kansanopistoajkojen runokuoroja ja monenlaista muuta runoihin liittyvää. Osa kirjoittaa runoja itsekin.

Nyt he painavat hatun kutreilleen ja kiittävät ilahduttamaan ihmisiä yksin ja ryhmänä sinne, missä runoja halutaan kuulla, tai he järjestävät itse tapahtumia.

Meno on ollut kaikkein kiivainta tänä vuonna, kun on valmistettu ohjelmat

muun muassa laskiaisjuhlaan ja yhteisvastuutapahtumaan. Suuritoisin oli Somerniemen seurakunnan 200-vuotisjuhlan runotapahtuma.

Tuttujen runojen lomaan sijoitetaan aina irtiottoja, kuvailevat klubilaiset runopolitiikkaansa. Kuulijalle pitää jättää löytämisen ilo ja tilaa oivaluksiin. Mitä siitä tulisi, jos vastaanottaja tietäisi puhjeta itkuun parin ensimmäisen sanan jälkeen.

Rakkaus runoihin ja talkoohenki vievät eteenpäin. Ryhmä on runomummojen mielestä nyt sopivan kokoinen. Kootkaa muutkin sydämenne runoille menettäneet omia ryhmiä!

Mummojen puutarha: (ylh. vas.) Eija Komu, Riitta Lehtinen, Elvi Ainalinpää-Mattila, Aili Järvinen, Anja Känkänen ja Mirja Honkanen.

Salli Lehtinen

45-vuotias Helsingin Somero-Seura ry

”Somerolaisen kaveri on toinen somerolainen”, oli vuosien takaisen lehtikuvan teksti Somero-lehdessä. Kuva liittyi artikkeliin Helsingin Somero-Seuran 20-vuotisjuhlien vietosta Helsingissä. Tämän vuoden syyskuussa ohitettiin 45 vuoden virstanpylväs toiminnassa. Seuran perustamisen aikoihin epäiltiin, voisiko kotiseutuseura todella kestää aikaa myöten? Mikä saa samalta seudulta kotoisin olevat ihmiset säilyttämään keskinäisen yhteydenpidon? Voivatko yhteinen kasvuympäristö, tutut paikat ja tutut henkilöt aiheuttaa yhteenkuuluvaisuuden tunteen, josta syntyy sama aaltopituus? Tätä pohti jo seuran ensimmäinen puheenjohtaja Matti Soini Someron Joulussa vuonna 1969. Entä onko sillä merkitystä, että puhutaan samaa murretta tai että on käyty samoja kouluja? Vastauksia voimme vain arvailla. On myönnettävä, että jonkin yhteisen tekijän nämä pääkaupunkiseudun somerolaiset ovat löytäneet. Mutkaton yhdessäoloa on seuran jäsenten kesken jatkunut vuosikymmeniä.

Keskeinen toimintamuoto koko 45 vuoden ajan on ollut yhdessäolotilaisuuksien järjestäminen. 5–6 kertaa vuodessa on kokoonnuttu tapahtumiin. Seuraan kuulumaton puoliso tai ystävät ovat myös olleet tervetulleita jäsenille tarkoitettuihin tilaisuuksiin. Joka vuonna, yleensä touko-kesäkuussa, on tehty päiväretki, jonka kohteina viimeisen 11 vuoden aikana ovat olleet paitsi Somero ja Somerniemmi, myös Tammela, Forsa, Koski, Loimaa, Lohja, Porvoo, Kirkkonummi ja

Salo. Pääkaupunkiseudulla on järjestynyt vierailuja joihinkin firmoihin ja laitoksiin, jos vastaanottajalla on ollut somerolaistausta. (Varpu Honkakoski: Sinooperi, Jorma Tuominen: Deloitte, Sirpa Mansner: Beautyhair Sirpa Mansner, jne.) On käyty teattereissa, konserteissa ja museoissa. Vuosikymmenten saatossa on kuultu somerolaislähtöisten tiedemiesten sekä ansioistaan muuten kuuluisuutta saaneiden henkilöiden esitelmiä. Myös muutamat seuran jäsenet ovat esitelmöineet työstään tai asumisestaan ulkomailla.

Talkootyö ei entisille somerolaisille ole ollut vierasta. Huomattavan suururakan tekivät vuonna 1999 silloinen puheenjohtaja Pekka Raitanen ja hänen työryhmänsä rehtori Joel Vilkin satavuotispäivän kunniaksi. Aikaansaannoksena oli juhla Kiiruulla, muistomerkin paljastus sekä kirja ”Joel ja Suoma Vilkki aikalaisten-

Musiikkitalossa 2011 edestä lukien: Ritva ja Reima Ruuhonen (ent. pj.), Heikki ja Tuula Kujala, Hilka ja Väinö Rantio (ent. pj.), tuntematon henkilö, Voitto Seppänen (ruskeassa takissa kääntyneenä kameraan päin.)

sa muistelemina”. Seuran 40-vuotispäivän juhlassa julkaistusta historiikkista vuonna 2008 vastasivat Jouni Tamminen, Päivi Hovila sekä allekirjoittanut.

Myös perinteisiin siivoustalkoihin ovat seuran jäsenet osallistuneet. Edesmennyt kaupunginvaltuuston puheenjohtaja

Mauri Salo kutsui seuran 40-vuotisjuhlassa Helsingin somerolaiset Somerolle tekemään pihasiivouksen Kiiruun tilan ympäristössä lounaspalkkiolla. 16 henkilöä otti kutsun vastaan. Samoihin aikoihin seura hankki kaupunginjohtaja Leo Haltosen ehdotuksesta sohvakalusteet Kulttuuritalon

Helsingin Somero-Seura vieraili Aira Samulinin luona 2010. (vasemmalta) Marja-Liisa Ruuhonen, Ritva Laakso, Tuula Miekkaavaara.

Lehtimäen kansakoulun oppilaskuva vuosilta 1930 - 1931. Kuvattu sisäänkäynnin vierestä. Opettaja Jenny Älli. Eturivissä Saima Vaha, Elma Hurme, Kalle Pajunen, Leo Takila, Kustaa Heikinaho, Uuno Jokinen, Eino Uusitalo. Toinen rivi: Arvo Suonpää, Helvi Palomäki, Annikki Kotimäki, Erkki Palomäki, Aarne Jaakkola, Kaino Suonpää, Into Vainio, Ahti Vaha, Martti Pajunen. Takarivi: Hulda Pajunen, Elma Heinonen, Toini Jaakkola, Kyllikki Heinonen, Saima Norrby, Signe Vaha, Vilho Hakamäki, Pentti Kauppi, Matti Heikinaho.

terveelliseltä. Vähitellen sairaus alkoi rajoittaa isän työntekeä ja kartanoon haettiin uutta muonamiestä. Perheen olo Kurissa kävi epävarmaksi. Tuli vuosi 1934, jolloin isälle sanottiin, että alkaisi katsella uutta asuntoa ja että vanha asunto annetaan uudelle muonamiehelle. Isä ha-

kikin asuntoa Tammelan Sukulasta. Samaan aikaan pehtoori Haukkamaa kävi ilmoittamassa äidille, että työmiehet kantavat Jaakkoloiden tavarat navettaan. Osa isän työkavereista kieltäytyi, mutta jotkut alkoivat kantaa huonekaluja navettaan. Navetassa asuminen kesti muutamia

päiviä. Syksyllä 1934 Jaakkolat saivat Sukulasta asunnon ja muuttivat sinne. Suurin osa tavaroista tuotiin kuorma-autolla, mutta lehmä tuotiin metsäteitä pitkin kävellen. Metsäteitä käytettiin sen vuoksi, että lehmän sorkat eivät olisi kestäneet kovalla maantiellä kulkemis-

ta. Jaakkolan vanhimmist lapsista Toini jäi Kärilän Mattilaan palvelukseen ja Terttu jäi asumaan muonamies Järviselle jouluun saakka käydäkseen koulua syyskauden loppuun.

LVI-alan ammattilainen

- Helppo kodinhuolto
- Mukava lämpö
- Varma vesihuolto
- Miellyttävä hygienia
- Hyvä sisäilma
- Uima-allas kemikaalit

VESIJOHTOLIIKE **ONNEKSI ON**

PUTKI-SAARINEN

Urheilutie 37, Somero. Puh. (02) 748 7291, info@putkisaarinen.fi

ILMALÄMPÖ-

VILART

PUMPPUASENNUS

Kassatie 3-5, 31400 Somero, Puh. 040 510 8906

kananmunat.

Muutto Kuriin tehtiin kahdella kartanon hevosella. Parirekiin laitettiin tavarat ja äiti lasten kanssa. Silloin oli marraskuussa lunta maassa ja hyvät rekikelit. Kurissa oli pehtoorina Kalle Kauppi. Kuri kuului Lahden kartanoon, jonka omisti Ossian de Pont, mutta hän myi - tai pula-ajan vuoksi joutui myymään - Kurin Maatalouskiinteistö Oy:lle, jonka pääomistaja oli toijalalainen Arola. Uudeksi pehtooriksi tuli Haukkaa. Muita Kurin muonamiehiä olivat Forsström, Ranki, Vainio, Hurme, Jussi ja Feeli Järvinen, Salminen, Leino ja Siikjärvi. Karjakkona oli Virtanen ja tallimiehenä Davidson. Jaakkolan perheen vanhimmat lapset Antti, Toini ja Aarne olivat jo kouluikäisiä kartanon perunapellolla perkaustöissä ja syksyllä perunannostossa.

Jaakkolan perheen käy-

tössä ollut muonamiehen asunto on edelleenkin pystyssä Kurin pihapiirissä. Asunto-osa käsittää yhden huoneen, joka on tehty hirrestä. Huoneessa oli kaksi ikkunaa. Lämmityksenä oli tiilestä muurattu leivinuuni ja hella. Lisäksi pohjoispäässä on laudasta tehty porstua (eteinen) ja konttoori eli ruokavarasto, molemmat lämmittämättömiä.

Talvella Lahden kartanon metsistä ajettiin tukkeja Jokioisten Vaulamille Loimijoen rantaan. Tukkitie kulki Kurin pihan läpi pehtoorin asunnon Jaakkolan käytössä olleen muonamiehen asunnon välistä. Se yhtyi Lehtimäkeen johtaneeseen tiehen. Tukki- en ajo oli "yhden reissun ajo" eli yksi kuorma päivässä. Ajomiehet poikkesivat Jaakkolan asunnossa juomaan pullakahvit. Aimo Jaakkolan äiti oli keittänyt kahvin ja leiponut

"Samaan aikaan pehtoori Haukkaa kävi ilmoittamassa äidille, että työmiehet kantavat Jaakkoloiden tavarat navettaan."

pullat. Ajomiehet maksoivat tarjoilusta, mikä lisäsi perheen toimeentuloa. On ihmeellistä, miksi tukkeja ajettiin Lahden kartanon metsistä melko kauas Loimijoen rantaan, sillä lähempänä Someron Silanpäässä oli saha - ehkä puun hinta ratkaisi.

Jaakkolan perheen käytössä olleen muonamiesrakennuksen luoteispuolella oli toinen asuinrakennus, johon olivat majoittuneet tallimiehet. Niiden pohjoispuolella on vieläkin pystyssä oleva lato, jossa säilytettiin tahkoja, lautoja ja muuta tavaraa. Nykyisen käytöstä poistetun muuntajan eteläpuolella oli pehtoori Kaupin käy-

tössä ollut navetta (purettu 1950-luvulla). Muuntajan pohjoispuolella oli vanha Jaakkolan käytössä ollut navetta (lähellä pellon reunaa). Kaupin navetan lähellä oli yksilappeinen kaluvaja sekä Jaakkolan uusi navetta, joka oli ainut uudisrakennus. Näiden eteläpuolella oli talli, sen pohjoispuolella rehuvaja ja pohjoispäässä kaluvaja, johon mahduttui kahdeksan parirekettä. Nämä muodostivat yhtenäisen rakennuksen. Tämä kokonaisuus purettiin vuonna 1965 ja paikalle rakennettiin kuivuri (mineriittilevypintainen). Tallin ja navetan välissä ei ollut matalaa niin sanottua välikköä, vaan se on rakennettu vuoden 1934 jälkeen. Navetta oli yksikerroksinen ja se on korotettu vasta 1930-luvulla. Vellikello oli alkuaan pehtoori Kaupin rakennuksen pohjoispäässä, mutta se siirrettiin tallimiesten asunnon pätyyn myöhemmin. Valokuvista näkyy selvästi, että se ei ole alun perin kuulunut tallimiesten asuntoon.

Vuonna 1931 syntyi Jaakkolaan poika, jonka nimeksi tuli Aimo. Samana vuonna isä sairastui keuhkohaavaan, jonka on arveltu johtuneen siitä, että hän joutui syöttämään viljaa puimakoneeseen talviaikaan, silloin kun oli kovia pakkasiakin. Kartanossa oli paljon puimatonta viljaa ja puinnit jatkuivat vielä talvellakin. Puimakoneessa oleva kela ja remmit aiheuttivat kovan vedon, mikä varsinkin talvella tuntui hyvin epä-

siniseen kulmahuoneeseen. Vastalahjaksi saatiin nimikkohuone Helsingin Somero-Seuralle.

Osallistujamäärä tapahtumissa on vaihdellut 10-30 henkilön välillä. Myös hauska "olen hengessä mukana"-ilmaisu on "ilmoittauduttu". Osa jäsenistä on säännöllisesti maksanut jäsenmaksun, mutta ei ole osallistunut tapahtumiin. Kiitos heille mielenkiinnosta seuraa kohtaan.

Seuran tarkoitus ja toiminta-ajatus on kirjattu kattavasti sääntöihin. Kulttuuriperinnön vaaliminen ja Someron kaikenpuolinen kehittäminen ovat seuran keskeisiä tavoitteita, samoin Someron tekeminen tunnetuksi matkailukohteena. Ote säännöistä: Tarkoituksensa toteuttamiseksi seuran tulee: • suorittaa ja edistää Someroa koskevaa tutkimus- ja suunnittelutyötä sekä Someron paikallisperinteeseen, historiaan,

Vierailu Museotila Hevossiltaan Forssaan.

luontoon ja muihin maisemallisiin kohteisiin kohdistuvaa inventointi- ja tallennustoimintaa, • harjoittaa edellä mainittuja toimenpiteitä koskevaa julkaisu- ja informaatiotoimintaa, • järjestää kokouksia, juhla- ja keskustelutilaisuuksia sekä retkeilyjä, • pitää kiinteää yhteyttä Somero-Seuraan.

Sääntöjen edellyttämää toimintaa ovat monet seuran jäsenet tehneet, kuten historiantutkimusta tai luontokuvausta. Yleisesti ottaen seuran ansioksi voitaneen nykyään sanoa sen pr-arvo. Missä tahansa seuran jäsenet ryhmänä liikkuvat, he edustavat Someroa ja kysyttäessä jatkavat tietoa entisestä kotiseudustaan.

Seuran jäsenten lukumäärässä ei ole tapahtunut äkkinäisiä muutoksia, paitsi vuonna 1987, jolloin kampanjoitiin jäsenmäärän kartuttamiseksi. Lukumäärä nousi 55:stä 130:een, mutta ei jäänyt pysyväksi. Viimeisen 10 vuoden aikana luku on laskenut 63:sta 53:een, joten hiipumista on havaittavissa.

Jäsenten keski-ikä nykyään on korkea: luultavasti tänä vuonna jokainen seuran jäsen on jo eläkkeellä. 45 vuotta sitten perustajajäsenet olivat työssä käyviä ja opiskelijoita. Siitä huolimatta, että väki on vähentynyt, on useita uusia eläkkeelle jääneitä tulleet mukaan viime vuosina. Ratkaisevaan päätökseen liittymisestä on arvatunkin päädytty siksi, että ystävä tai tuttava on jäsen. Ehkä Helsingin Somero-Seura ry:stä tulee pysyvästi eläkeläisten "kerho"? Siltä näyttää. Olkoon niin sitten!

Toivottavasti somerolaisuus yhdistää pääkaupunkiseudulle muuttaneita myös tulevina vuosina, viimeistään eläkeiässä.

Luonnontieteellisessä museossa 2011 vasemmalta: Esko Uotila, Jussi Ruohonen, Sirkka Lehtonen, Pirkko Aittamaa, sekä hänen ystävänsä.

Ennen Lehtimäen koulun valmistumista kansakoulu toimi Maaniitunkulman Takalassa vuosina 1927 - 1929. Koulukuva Takalan koulusta nähtävästi vuodelta 1929. Opettajana oli Jenny Älli, ovesta katselee Laura Heinonen (Pentti Heinosen äiti). Opettajan edessä seisoo Uno Jokinen, takarivissä ikkunan vasemmalla puolella Kaino Kauppi, eturivissä palmikkopäinen Elma Heinonen, hänen vasemmalla puolellaan Saima Vaha, ruutuhameinen keskellä eturiviä Annikki Kotimäki, eturivissä toinen vasemmalta Aili Vaha, takarivi oven kohdalla keskellä Mirja Kauppi, takarivissä ikkunan kohdalla keskellä Kerttu Salo. Toini Jaakkola keskirivissä ensimmäinen vasemmalta.

HYVÄÄ JOULUA ja
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

Teeriharju
HUVIKESKUS

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

TILITOIMISTO
LYYTIKKÄ
Rengastie 1 SOMERO
Puh. 748 6472
Puh. 040 7486 472

Hyvää Joulua ja
Onnea Uudelle Vuodelle
Veljekset Nuoritalo
puh. 0400 533 739, 0400 321 314

TILI - ISÄNNÄT

Kaikki tilitoimisto- ja isännöintipalvelut käytössänne!

Ali Tuominen 040 576 5428
Virpi Pohjaranta 0400 318 863
Pirjo Haavisto 0500 470 997
Maarit Kankare 050 523 8039

Hämeentie 2, 31400 SOMERO

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Tili- ja isännöintitoimisto
HEIKKI HEINO

Jukolantie 3 p. 748 4995, 050 564 1372

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Tilitoimisto Merja Oras

Tehdastie 4, 31400 Somero
Puh. 044 308 1680
merja.oras@seutuposti.fi

Kaikki LVI-alan työt ja tarvikkeet
veljekset TAMMI
31400 SOMERO PALMA 748 4735

Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta!

toivottaa

SÄLEKÄRIN
Kirjapaino Oy

Muistikuvia Kurista 1920- ja 1930-luvulta

Tammelan Sukulassa asuva Aimo Jaakkola syntyi Someron Kurissa muonamiesperheeseen huhtikuussa 1931. Hän on merkinnyt muistiin sukunsa vaihteita sekä muistamansa että kuulemansa perusteella. Koska hän muutti Kurista pois jo kolmivuotiaana, hän ei henkilökohtaisesti muista siitä ajasta juuri mitään, muistikuvat perustuvat siis vanhempien puheisiin. Vuonna 1990 Jaakkolan veljekset kävivät katsomassa vanhoja paikkoja Kurissa ja muistelivat menneitä. Muistikuvia olen täydentänyt muilla tiedoilla.

Aimo Jaakkolan vanhemmat Vilhelm Reinhold Jaakkola ja Amanta Vilhelmiina Jaakkola (o.s. Mattila, Someron Kärilästä).

Jaakkolan perheen isä Vilhelm Reinhold oli syntynyt 31. 3. 1888 Tammelan Sukulan kylässä. Isän ollessa 10-vuotias hän oli käynyt jossain Someron talossa paimenpoikana. Työpäivät olivat aika pitkiä ja ruoka huononpuoleista. Naapurin pojan kanssa oli sovittu, että illalla kahdeksan aikaan työpäivän päättyessä naapurin poika heilutti merkiksi valkoista pyyheliinaa (hantuukia), että työpäivä oli päätöksessä. Kun isä oli varttunut, hän ryhtyi tekemään kirvesmiehen töitä tammelalaisen Vihtori Muurilan porukassa. He tekivät muun muassa Lahden kansakoulun Somerolla.

Aimo Jaakkolan äiti Amanda Wilhelmiina oli syntynyt Someron Kärilän Mattilasta (syntynyt 20.9. 1889). Hän kävi koulunsa ja rippikoulunsa Somerolla, minkä jälkeen hän lähti Tammelan Torron Keski-Pompulle palvelukseen kesällä 1906. Seuraavana vuonna hän siirtyi Sukulan Humalaiselle. Siellä hän oli vuoteen 1915 saakka: pari vihattiin maaliskuussa 1915.

Someron Kurissa tu-

li muonamiehen paikka avoimeksi syksyllä 1924. Isä teki kontrahdin eli työsopimuksen ja perhe muutti Kuriin marraskuussa 1924. Muonamiehen kontrahtiin kuului vuodessa rahapalkkaa 2500 markkaa, 12 hehtolitraa ruista (hehtokuukaudessa), 50 kiloa vehnää, neljä hehtolitraa kauraa, yhden lehmän laidun, asunto, polttopuut sekä seitsemän nelikon perunamaa. Kurissa oloaikana perheellä oli kaksi lehmää kartanon metsässä laitumella, joka oli aidattu, ja äiti piti kunnossa. Sikoja oli kaksi (joskus kolme), joista toinen myytiin. Vasikat myytiin noin vuoden vanhana. Kanoja oli 15 - 20 sekä kukko. Siat ja vasikat myytiin kotoa. Teurasostaja Viklund kävi kotona tekemässä kaupan: eläinten paino arvioitiin ja hinta maksettiin painoarvion mukaan. Kerran Jaakkola oli ruokkinut sikoja maissijauhoilla, joilla oli mahdollista lihottaa sika nopeammin nätin näköiseksi, mutta lihapaino ei lisääntynytkään vastaavalla tavalla. Seuraavalla kerralla teurasostaja oli huomauttanut, että

kiloja ei kertynyt odotetusti, vaan ostaja oli kärsinyt tappion maissiruokinasta. Maito separoitiin ja kerma kurnuttiin voiksi, jotka myytiin Lahden kylän

kauppaan, joka oli Dahlgbergin omistama mutta jonka uudeksi omistajaksi tuli 1930-luvun alussa Juho Edell. Samoin myytiin

Jatkuu sivulla 10.

Jaakkolan vanhimmat lapset Kurin pihassa 1920-luvun lopulla. Kuva on otettu muonamiehen asunnon lähellä pohjoiseen päin, kuuset ovat nykyisin suuria tukkipuita. Lapset vasemmalta lukien Antti, Aarne, Toini ja Terttu.

Sähköurakointi Reino Aaltonen ky

Sulontie 13, 31400 Somero
0400 825 127

Sydämellinen kiitos kaluneesta vuodesta!

Hyvää Joulun Aikaa ja
Onnellista Uutta Vuotta!

Karkkalan kartan
Soili ja Reino

**HYVÄÄ JOULUA JA
LIIKENNETURVALLISTA
UUTTA VUOTTA 2014**

**SOMERON
AUTOKOULU OY**

JOENSUUNTIE 31, P. 74 86 473 WWW.SOMERONAUTOKOULU.FI

ESAKALLIO
SOMERO

Tilava ja ajanmukainen
kesäpaikka tapahtumille,
konserteille, teatterille ja
perhejuhlille, ym....
Suuri esiintymislava ja
nykytekniikka käytettävissä.

Esakalliolla
tanssitaan
keskiviikkoisin ja
perjantaisin
huhtikuusta lokakuulle.

J. Talikka
Ky

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta*

*Kiinteistöhoito
Talikka Ky*

Kai Linnilän uutuus: kiinnostavaa tietoa
ja yli 200 kuvaa vuosilta 1939–44.

Kuvittajan kynä osuu suomalaisuden
yttimeen. Leeni Tiirakari kokosi yksiin
kansiin Pekka Vuoren parhaat kuvat
viideltä vuosikymmeneltä.

Lisää lahjaideoita: amanita.fi
& facebook.com/amanita.fi

Joulun odotetut
kovat paketit
kirjakaupoista

Uutta Utriolta!
Hupia, jännitystä
ja romantiikkaa

Hyvää joulua!
t. Kirjatalo Amanita

Lapsuuden lasipallossa

Luonto ja mielikuvitusleikit olivat Onerva Sydänmaalle tärkeitä lapsena.

Vietin lapsuuteni ko-
tona Salaman pien-
viljelystilalla, Kulte-
lan ja Kivisojan kylien ra-
jamailla, joka oikeasti kuu-
luu Hirsjärven kylään. Per-
heeseen kuului äiti ja nel-
jä lasta. Vanhimmat lap-
set olivat poikia, minä olin
nuorin ja tyttö. Omalta ti-
lalta saatiin perunat. Nave-
tassa oli yksi lehmä ja va-
sikka. Niiden rehut saa-
tiin omasta pellosta. Jos-
kus oli myös sika ja lam-
mas navetassa. Kanoja oli
munien tuottamiseksi it-
selle. Pellot ulottuivat Vir-
kaanjokeen asti. Joesta saa-
tiin kalaa ruuan särpimek-
si. Äiti ei kylläkään pitänyt
kalan laittamisesta ruuak-
si. Hän saattoi hakata kir-
veellä koko kalasaaliin ka-
nojen ruuaksi. Perhe eli siis
luontaistaloudessa. Oma
ruoka tuotettiin omalla ti-
lalla. Ruoka oli meillä mel-
ko yksinkertaista, peruna-
ja maitovoittoista. Itse
poimittuja marjoja ja sie-
niä oli myös tarjolla.

Leikin yleensä itsekseni. Pojat olivat isom-
pia eivätkä ottaneet mi-
nua leikkeihinsä mukaan.
Leikin yksinäni kotileik-
kiä. "Leikkikoppi" oli vain
maahan piirretty neliö,
jossa oli vanhan akun ke-
hästä tehty hella. Minulla
oli pieni, punainen, kum-
mitäditä saatu kahvipan-
nu. Hevohierakan sie-
menet olivat kahvinporoa.
Leikkilehmäni oli ruk-
ki, jonka alla oli pyöreäk-
si sorvatut tissit. Niistä voi
lypsää. Minulla oli laudas-
ta sahattu nukke. Myö-
hemmin koulussa sain en-
simmäiset ystäväni; siihen
asti leikin yksinäni.

Mielikuvitukseni kyl-
lä kehittyi hyvin ja totuin
olemaan yksinäni. Siitä on
ollut myöhemmin hyötyä,

koska joissain ammateis-
sa edellytetään itsenäistä
päättökentekotaitoa.

Kasvien ihme

Usein kuljeskelin yksin
metsässä ja pelloilla. Ke-
säisin oltiin aina avoaloin.
Tällöin jalat vahvistuivat
ja jaloilla saattoi tuntea
rosoisen kallion pinnan.
Metsässä oli kolme loi-
vaa kalliota, joille saattoi
nousta. Metsässä oli myös
pöytäkuusi, luonnonoikku,
jota ihmettelin. Keskel-
lä koivumetsää oli aukio,
jossa kukki valkoisia ja si-
nisiä akileijoja. Nämä oli-
vat tulleet siihen itsestään.
Tämän näyn muistan hy-
vin vieläkin. Varmasti lin-
nut toivat siemeniä mu-
kanaan. Sinivuokot olivat
metsän reunan kauneim-
pia kukkia. Myös kielo ja
tuomi kuuluivat pihapiirin
kasvustoon. Toisella puo-
lella metsää kukki keväi-
sin kaksi isoa orapihlajaa.
Niitäkään ei kukaan ollut
istuttanut siihen. Metsäs-
sä yksin liikkuessani opin
rohkeaksi.

Kuivina kesinä savi-
maa halkeili niin, että sii-
hen tuli puolen sentin
rakoja. Ihmettelin luon-
non kasveja. Kelloa kat-
soin ketoneilikan kukasta.
Kun sitä käänsi, se näyt-
ti, mitä kello on. Kalliola
kasvoi tervakukkaa, ih-
mettelin sen tervattua
vartta. Vaaleanpunaista
ja valkoista kissankäpälää
oli saunan kalliolla. Sain
myös nähdä vastasynty-
neen kissanpojan pienet
varpaat ja ummessa ole-
vat silmät. Kissanpoikia
oli neljä kissan pesässä.
Silloin oli kiivettävä nave-
tan vinttiin. Ensin nous-
tiin piisarkun päälle, sitten
tervapurkin päältä polvil-
leen katon reunalle. Tiilien

"Metsässä yksin liikkuessani opin rohkeaksi."

reuna poltteli sääriä, kun-
nes oltiin katolla. Katolta
alastulo sujui pieneltä ty-
töltä takaperin.

Karhunsammal oli met-
sässä salaperäisen upotta-
vaa. En tuntenut kasve-
ja nimeltä ja keksin niille
omat nimet. Oli "kukon-
kuusia" ja "pässinpusse-
ja". Myöhemmin koulus-
sa opin jopa latinankieliset
nimet kasveille.

Jokirannalla oli omat,
erikoiset kasvinsa. Kais-
la oli karkeaa. Jokirannassa
uimaan mennessä sai pe-
lätä iilimatoja ja piisamien
kaivamia reikiä. Lumpeen
kukista sain pieniä, keltai-
sia possuja leikkiin. Van-
hoista lumpeen kukista
sain isoja, vihreitä possu-
ja. Sarjarimpi ja keltainen
kurjenmiekkä olivat ran-
nan kauneimpia kukkia.
Matkalla rantaan pellon
ojassa kukki satoja orjan-
ruusuja. Keskikesällä joen
toisella puolen, savikuo-
passa, näin kukkivan val-
koisen lumpeen. Sellais-
ta ei täällä savikolla ollut
missään.

Nykyaikana niin tärkeää
yhteisöllisyyttä en kotona-
ni oppinut, vaan kaikki oli
eriytyvää. Perheenjäsenet
ruokailivat kukin erikseen
kotiin tultuaan. Yhdes-
sä ruokailtiin vain jouluna.
Yhteisistä asioista ei kos-
kaan puhuttu.

Lapsuuteni oli hyvin
onnellinen. Kaikki oli niin
turvallista. Sain ihmetel-
lä ja tutkia luontoa aivan
rauhassa kenenkään kii-
rehtimättä. Opin elävän
kiinnostuksen luontoon ja
kasveihin. Lapsuuteni on
ollut voimavaranani elä-
män matkalla.

Turvallinen koti

Veljeni kiipeilivät puissa ja
leikkivät omia leikkejään.
Muistan kuitenkin, et-
tä olin pari kertaa heidän

Vuoden varrella tapahtunutta

↑ Veljesten Pekka ja Heikki Mäkilän järjestämä Ol Hollin oli jälleen kesän merkittävimpiä perinnetapahtumia Somerolla.

← Torppamuseon tuulimylly menetti siiven Tapanin myrskyssä joulukuussa 2011. Nyt mylly sai kerralla kaksi uutta siipää.

↓ Mikko Paakkonen abersi Hermannina heinäpäivän niittotalkoissa.

Eino Nummisto

markkinointieuroihin.

Kunnallisimagon rakentaminen tuskin kiinnostaa ketään ulkopuolista. Someron imagonrakentajiksi on valittu Unto Mononen ja Rauli Somerjoki. Samassa yhteydessä voidaan muistaa myös Helvi Hämäläisen, Pentti Nikulan ja M.A. Nummisen nimet. Myyvätkö ne jotakin? Tai pitäisikö kysyä: mitä me myymme? Etsimme-

kö paikkakunnalle kesätörinkävijöitä, tanssilavavieraita, ranta-asukkaita vai uusia veronmaksajia?

”Kaikilla mahdollisilla mittareilla punnittuna Someron osasto oli tähän mennessä paras pitäjäesiintyminen messujen historiassa.”

Sauli Kaipainen

Somero Turussa

Somerolaisten näyttämä Turun kirjamesuilla 4.–6.10.2013 ylitti kaikkien odotukset.

Kolmen päivän show oli korkeatasoinen kirjanäyttely ynnä taukoamaton puhe- ja musiikkimylly, josta suuri yleisö jaksoi kiinnostua.

Yleisön joukossa oli ilahduttava määrä somerolaisia messuvieraita. Valtaosa kuulijoista ja katsojista oli kuitenkin hyvää aavistamattomia kirjallisuuden ystäviä eri puolilta Suomea. Erinomaista mainosta Somerolle, jos mainoksen voi ylipäättään hyödyntää.

Olen Turun kirjamesujen kalustoa alusta lähtien. Osallistuin Artukaisten kentän tapahtumiin 22. kerran. Viime vuosina ohjelmistoon on vedetty mukaan kirjallisia pitäjiä muinaisesta Turun ja Porin läänistä. Someroa edelsivät Kaarinan, Laitilan ja Rauman osastot. Messujen erityisteemoihin ovat kuuluneet vuodesta 1997 lähtien valtiotvieraillut. Ensimmäiset teemamaat olivat Viro ja Tšekki, viime vuonna esittäytyi Espanja. Tämän

vuoden kirjallisenä valtiona nähtiin Amerikan Yhdysvallat.

Kirjallisuus liikuttaa Suomessa suuria ihmismassoja. Turun kirjamesut, joka on maamme toiseksi vanhin valtakunnallinen kirjallisuustapahtuma, kokosi tänä vuonna noin 22.000 kävijää. Vanhin, Vammalan (nykyisin Sastamalan) Vanhan kirjallisuuden päivät, täyttävät ensi kesänä 30 vuotta. Menneenä kesänä Sastamalaan vaelsi noin 15 000 kirjallisuuden ystä-

vää. Helsingin kirjamesu- ja on järjestetty vuodesta 2001 lähtien; vierailijoiden joukko ylittää aina runsaaseen 70.000 kävijään.

Someron osasto toimi minimibudjetilla. Esiintyjille ei maksettu lavaesiintymisistä. Siitä huolimatta satakunta pitäjäläistä jakoi innostuneesti kolmen päivän ajan tietoa ja viihdykettä tuhansille messuvieraille. Vanhan ajan maalainen talkoohenki oli voimissaan.

Kaikilla mahdollisilla mittareilla punnittuna Someron osasto oli tähän mennessä paras pitäjäesiintyminen messujen historiassa. Se oli kulttuurihenkisen pitäjän iloinen ja tärkeilemätön tietoisuus. – Tässä ei ole omakehua, sillä en itse osallistunut osaston suunnitteluun tai toteutukseen. Somerolaisena tietokirjailijana ja kustantajana olin vain yksi esiintyjä.

Someron ohjelma tarjosi liikuttavia hetkiä, kun yleisö yhtyi Metka Kööriin laulamaan Satumaahan.

Auditorion täysi huone kuunteli hartaana ja kunioittavasti Risto Rasan runoja Arja Lylyn säestyksellä. M.A. Nummista haastatellessani väkeä oli niin paljon, ettei edes tasavallan presidentti päässyt aivan lavan tuntumaan.

Rauman osasto edellisvuonna oli selväpiirteinen matkailumainos, joka lähes unohti kaupungin maineikkaan kirjallisen perinnön. Someron nurkkaus oli kirjallisuuden – kauno-, tieto-, kotiseutu- ja tutkimuskirjallisuuden – ja musiikin näyttävä ja kuuluva, kodikas keidas messuhälinässä. Osaston kassakone lauloi ahkerasti; sadat messuvieraat lunastivat kassiinsa somerolaisista kirjallisuudesta. Somero poikkesi USA:sta, jonka näyttelyssä ei ollut yhtäkään kirjaa.

Osastomme saattoi olla tehokkaampi matkailumainos kuin yleensä matkailumessuille rakennetut, toistensa kaltaiset rysät.

Suhtaudun epäilevästi kuntien panostamiin

Harjun kiviakasiini tarjoaa runsaat tilat muun muassa vanhoille peltotyökaluille. Talkoopäällikkö Olli Nuotio oli tyytyväinen talkoolaisten panostukseen. Mukana ahkeroi monia maanviljelijöitä traktoreineen, etukuormaajineen ja peräkärryineen.

Olli Nuotio

↑ Talkooväkeä ruokajonossa.

← Somero-Seuran arkisto joutui muuttamaan pois Kiuruun koulun kellarista. Vanhat Someron Joulut pinottiin järjestykseen.

Matti Vieri sahasi perinnemetsäpäivillä puutavaraa.

Somero-Seura ry. Toimintakertomus vuodelta 2013

Seuran hallinto

Somero-Seura ry:n johtokunnassa vuonna 2013 olivat Kalle Alhoranta, Marika Haapala, Sauli Kaipainen, Eija Komu, Armo Kuisma, Ahti Kukkonen, Raimo Lyyly, Olli Nuotio, Soili Suominen-Hurme, Kimmo Talikka, Erja Talonen ja Essi Torkkomäki-Ryhtä.

Puheenjohtajana on toiminut Petri Siviranta, varapuheenjohtajana Olli Nuotio, sihteerinä Marika Haapala ja rahastonhoitajana Aila Hämäläinen/Petri Siviranta. Seuran kirjanpito on hoidettu Someron OP-Kiinteistökeskuksessa. Somero-Seuran tilintarkastajina ovat olleet Teuvo Aaltonen ja Pekka Vaurola. Varatilintarkastaja oli Markku Romu.

Somero-Seuran kunniapuheenjohtaja on Tuula Kämi. Kunniajäseniä ovat Olavi Virtanen ja Voitto Ollonqvist.

Somero-Seuran kevätkokous pidettiin 13.3. kello 18 Uimahalli Loiskeen kokoustiloissa. Kevätkokous käsitteli edellisen vuoden toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen. Kokous myönsi johtokunnalle tili- ja vastuuvapauden.

Somero-Seuran syyskokous pidettiin 24.11. Härkälän kartanossa kello 15. Ennen syyskokousta juhlittiin seuran 60-vuotistalivalta. Johtokunnasta erosivat omasta pyynnöstään Erja Talonen, Armo Kuisma ja Kalle Alhoranta sekä erovuorossa ollut Essi Torkkomäki-Ryhtä. Heidän tilalleen valittiin Eija Komu ja Erja Talonen. Muut erovuorossa olleet Ahti Kukkonen ja Sauli Kaipainen jatkoivat edelleen johtokunnassa. Puheenjohtajaksi vuodelle 2014 valittiin Petri Siviranta.

Somero-Seuralla on 122 jäsentä ja yksi yhdistysjäsen, ainaisjäsenen lisäksi. Seura jatkoi jäsenhankintakampanjaa.

Somero-Seura ry on Suomen Museoliiton, Suomen Kotiseutuliiton, Hämeen Heimoliiton, Varsinais-Suomen Museot -yhdistyksen, Härkätieyhdistyksen sekä Someron Kulttuuri ry:n jäsen.

Seuran museot ja yleisö

Torppamuseosta ja Pelto-työkalumuseosta ovat huolehtineet museomäntänä Marika Haapala, apunaan Marja-Liisa Laaksonen. Talonmiehinä

Vanha tappuri kulkee traktorin vetämänä ja työntövoimin Kai Aaltosen auton lavalle.

toimi Kimmo Talikka.

Sauhutupa Jaatilas-sa on hoitanut Aila Talonen. Kultelan Savenvalajamuseota on esitellyt museomäntä. Koulumuseo on paketissa varastoituna kaupungintalon alakertaan. Kirkkorannassa olevia Pitäjänmakasiineja ovat hoitaneet Olli Nuotio ja Olavi Virtanen.

Aholan tiloissa toimivasta perinnehuoneesta on huolehtinut Someron Sotaveteraanit ry:n puolesta Jorma Ärölä ja Erkki Ylitälo. Perinnehuoneen irtaimiston luetteloinnista on vastannut Olli Nuotio.

Seura teki suuren investoinnin vuoden alussa ostamalla 6.1.2012 entisen Harjun kartanon kivinavetan Arska-Tehtaat A. Käkön Ky:ltä. Someron kaupunki takasi seuran ot-taman pankkilainan investointia varten, joka mahdollisti omalta osaltaan investoinnin. Tilat ovat olleet viimeksi Arska-tehtaiden omassa käytössä. Seuran on tarkoitus korjata ostetusta tilasta uudet toimitilat toiminnalleen. Seura aloitti yhteistyön Someron Omakotiyhdistys ry:n kanssa, jonka seurauksena Omakotiyhdistys on siirtänyt vuokrattavia laitteitaan Harjun toimitilaan.

Varastotiloina museotilojen lisäksi ovat olleet seuran arkisto Kiiruun koululla, Pajulan koulumuseon irtaimisto kaupungintalon alakerrassa sekä 13.4. asti vuokralla ollut makasiini, jonka irtaimisto on siirretty Harjun toimitilaan, kivimakasiiniin.

Torppamuseoon tutustui vuonna 2013 noin 500 kävijää, lisäksi koululaisia ja lapsia noin 400 ja bussiryhmiä noin 10. Savenvalajamuseolla oli kävijöitä jonkin verran, ja viljamakasiineilla kävijöitä on ollut noin 50 henkeä.

Somero-Seuran museota korjattiin jälleen talloilla. Museolla järjestettiin kevätkunnostus kesän tapahtumia varten ja heinäkuun 2013 kutsu Hermaninpäivä. Torppamuseon, Sauhutuvan ja Pitäjänmakasiinien yleisestä siisteystestä on huolehtinut Kimmo Talikka. Savenvalajamuseolla ruohonleikkuusta ja muista talonmiehen töistä on huolehtinut Kultelan kyläyhdistys. Harjun toimitilasta ovat huolehtineet Olli Nuotio ja Someron Omakotiyhdistys.

Seura on tehnyt yhteistyötä Someron Omakotiyhdistyksen, Kultelan kyläyhdistyksen ja Mäkilän

Tervehdys Someron Joulun lukijoille!

Päätoimittajan pyyntö kirjoituksesta tähän lehteen johdatti minut selailemaan julkaisun viimevuotista numeroa. Monet artikkelit henkivät rakennusten – olivatpa ne sitten julkisen, henkisen tai kaupallisen palvelutuotannon tyyssijojä – merkitystä paikallisen kulttuurin ja historian ilmentäjinä. Toisaalta ilman niihin aikojen saatossa kiinnittynyttä yhteisön toimintaa kaikuisivat nämä merkitykset koko lailla ontompina.

Toisen näkökulman somerolaisen kulttuurin olemukseen antoi kaupungin näyttävä esilläolo kuluvaan syksyn kirjamessuilla Turussa. Siellä se näyttäytyi korostetusti henkisinä tuotoksina: kirjallisuutena, musiikkina, näyttämötaiteena ja näiden erilaisina yhdistelminä. Tarjonnan rikas kirjo hämmästytti aidosti kaltaistani tulokasta, mutta arvelen näin käyneen monelle pitkän linjan paikallisellekin.

Varsinkin ennen omaa somerolaisuuttani jotakuinkin ensimmäisenä Somerosta puhuttaessa muodostui mielessäni yhtäläisyysmerkki Paimionjoen, Härkätien ja maanviljelyksen värittämän kulttuurimaiseman välille. Tässä mielessä somerolaisen kulttuuriperinteen voi ajatella määrittävän myös koko termin alkuperäisessä merkityksessä, sillä kulttuurin latinankielisellä alkuperäsanalla on tarkoitettu lähinnä viljelystä.

Edellä mainitut muutamat katsantokulmat Someron Joululehden perusteeseen kielivät kulttuurin monimuotoisuudesta, mutta myös sen luontoon, rakennuksiin ja ihmisiin kytkeytyvistä, alati jatkuvasta muutoksesta. Somero-Seuran ja sen kaltaisten toimijoiden merkitys kotiseututyön sekä kulttuuriperinteen vaalimisessa ja edistämisessä onkin ensiarvoisen tärkeää paikallisen identiteetin muodostumiselle ja jatkuvuudelle. Viimevuotisesta Someron Joulusta kävi myös ilmi, että Somero-Seura kasvaa hedelmällisessä maaperässä.

Omasta ja Someron kaupungin puolesta toivottankin Somero-Seuralle menestystä työssään myös jatkossa!

Sami Suikkanen
kaupunginjohtaja

”Somero-Seuran ja sen kaltaisten toimijoiden merkitys kotiseututyön sekä kulttuuriperinteen vaalimisessa ja edistämisessä onkin ensiarvoisen tärkeää paikallisen identiteetin muodostumiselle ja jatkuvuudelle.”

Oja-aura matkaa Tuomo Kurkikankaan etukusmaajalla sisää Harjun kivimakasiiniin.

Hyvä Someron Joulun lukija

Somero-Seura täyttää tänä vuonna 60 vuotta. On ilo huomata, että kotiseututyö on vuosien ajan kantanut Somerolla hedelmää, joita tänään voimme kaikki katsoa. Ilman sitä kotiseututyötä, joka alkoi kesällä 1953 Somerolla järjestetystä valtakunnallisesta maatalousnäyttelystä, ei meillä olisi esimerkiksi torppamuseota.

Vuoden 1953 näyttelyä varten aktiivit puuhasivat kulkuetta, johon kerättiin pitäjäläisiltä vanhoja esineitä. Tästä keräyksestä Somero-Seuran perustaminen sai lopullisen sysäyksen. Silloisen yhteiskoulun äidinkielen lehtorina toimineella, kansatie-teestä ja kotiseututyöstä innostuneella Tapio Horilalla oli tietoa ja tai-

toa, ja hän oli onneksi valmis käyttämään lahjojaan kotiseutuseuran hyväksi. Horila julkaisi kutsun Somero-Seuran perustamiskokoukseen Somero-lehdessä 21.8.1953. Kyseinen ilmoitus on painettu myös Tapio Horilan kirjaan Lehtori ja hänen syrjähyppynsä. Somero-Seura ry rekisteröitiin virallisesti yhdistysrekisteriin 28.10.1953.

Vaikka aikaa on kulunut vuodesta 1953 jo tovin, ei seuran irtaimisto ja toiminta-ajatus ole hävinnyt mihinkään. Edellä mainitun kulkueen esineet ovat edelleen tallella, tosin ne eivät ole olleet yleisön nähtävillä käytännössä lainkaan kulkueen järjestämisen jälkeen.

Irtaimesta, joka pölyt-tyy varastoissa, ei ole iloa

kenellekään. Tällä hetkelä seuran suurin voimaponnistus on saada seuran valtava esineistö paremmin yleisön nähtävillä. Tätä varten seura hankki 6.1.2012 entisen Harjun kartanon kivinavetan Arska-Tehtailta. Syntyi kivi-navetasta kivimakasiiniksi laajentunut projekti, toimitilahanke, johon seura tarvitsee paljon tukea somerolaisilta, niin talkoo-henkeä kuin rahallista tukea. Voit tukea hanketta tämän lehden ilmoituksen perusteella, jossa on mainittu toimitilahankkeen avustustilinumero.

Maailma muuttuu koko ajan, mutta tulevaisuutta ei voida rakentaa ilman tietoa historiasta. Myös kotiseututyön täytyy mu-kaautua ympärillä olevaan maailmaan, yrittäen vas-

tata ajan mukanaan tuomiin haasteisiin. Tästä hyvänä osoituksena on digikuvaprojekti, joka saatiin valmiiksi kesäkuussa. Leader-projektissa seuran valtavaa, yli 40.000 kappaleen valokuva-arkistoa skannattiin sähköiseen muotoon, jotta kuvat saataisiin yleisön nähtävälle. Projekti onnistui hyvin, ollen yksi Suomen ensimmäisiä tämän tyyppisiä projekteja.

Missä Somero-Seura on seuraavan 60-vuoden kuluttua? Sitä ei tiedä kukaan, mutta yhdessä sinne on mahdollisuus mennä. Olet sydämellisesti tervetullut mukaan Somero-Seuran toimintaan ja rakentamaan tulevaisuuden kotiseututyötä!

Petri Siviranta
puheenjohtaja

Mihin kotiseutujulkaisua tarvitaan?

Kädessäsi on Someron Joulukalenteri, kotiseutujulkaisu. Sen ensimmäinen numero ilmestyi 1964. Somero-Seura viettää 60-vuotisjuhliensa, joten juhluvuonna on syytä juhlistaa myös seuran tekemää kotiseutulehteä.

Alkuaikoina ilmestymisen ei ollut aivan säännöllistä, sillä väliin jäivät vuodet 1966 ja 1968. Tämän lehden järjestysnumero on 48.

Tapio Horila myöntää ensimmäisen numeron pääkirjoituksessa, että lehti ei saa julkaisusta edelläkävijän kunniaa. Ensimmäisenä ehti Jouluviesti, Someron seudun joululehti, jonka julkaisijoina vuonna 1935 olivat Someron yhteiskoulun opettajat ja toimittajana Sampo Haahtela. Ensimmäisen Some-

ron Joulun ilmestyessä seura oli vasta 11-vuotias nuorikko. Alkuvuodet kuuluivat henkisen ja esineellisen kansankulttuurin tallentamiseen ja vaalimiseen. Horila muistutti, että oli kiire ohjata toimintaa aluksi sellaisiin kohteisiin, joita unohdus ja tuho näyttivät pahimmin uhkaavan.

Julkaisutoiminnan tärkeys kuitenkin havaittiin. Ensimmäisen lehden toimitin johtokunnan jäsen, opettaja Unto Koivaara.

Horila näki joulujulkaisun tärkeäksi tavoitteeksi, että yhä useampi saisi tilaisuuden osallistua oman asuinpitäjänsä kotiseututyöhön. Tilaisuuden saivat myös syntymäpäjästään muuttaneet monet somerolaiset, jotka saattoivat rikastuttaa lehden sisältöä kirjoittamalla, vaikka heillä

muihin talkoisiin ei ollutkaan mahdollisuutta enää osallistua.

Horilan toiveena oli kerätä aikaa myöten lehdessä julkaistusta kirjoituksista Someron kirja. Sen julkaisu odottaa vielä, mutta hienoa materiaalia on kertynyt valtavat määrät. Nykyisellään siitä tulisi kirjasarja. Jos kaikki tekstit otettaisiin mukaan, kirjasarjaan kertyisi arviolta 3.000 sivua!

Pari vuotta ensimmäisen lehden ilmestymisen jälkeen Unto Koivaara kirjoitti kotiseutujulkaisun tarpeesta seuraavasti:

Alku jo antaa aavistaa, mitä mahdollisuuksia julkaisulla on. Monet kirjoitukset tallettavat ja valaisevat nykysomerolaiselle kotipitäjän menneisyyttä. Yleisesti tunnustetaan, miten suuri merkitys ihmi-

sen toiminnalle on sillä, että hän tuntee olevan suuren, yhteisen työn jatkaja, eikä vain irrallinen ja samantekevä, hetkisen täällä viipyyvä ”yksityishenkilö”. Somero on maanviljelys-pitäjistä ensimmäisiä. Viljelys on kulttuuria. Ilmestyneet Someron Joulut kertovat tulevillekin polville, että Someron viljelys eli kulttuuri on muutakin kuin maanviljelystä. Voidaan myös päätellä, että lukutaitoa käytettiin ja että kotiseututunne oli voimakas, koska kotiseutujulkaisu tuli lähes jokaiseen kotiin.

Lämpimät kotiseututerveiset lukijoille, iloista hyvänmielen joulua kaikille.

Sauli Kaipainen
päätoimittaja

Traktorimuseon kanssa.

Seuran järjestämät tilaisuudet

Seura järjesti kertomusvuonna paljon tapahtumia. Koululaisten museopäivän toteutti Somero-Seuran yhdessä talkoolaisien kanssa. Ohjelmassa oli näyttelmä, kertomuksia museon rakennuksista ja esineistä, käpylehtiä, koiramäkeläisiä, tietokilpailuja ja elävää musiikkia. Ilalla näyttelmä uusittiin yleisöesityksenä.

Talkoomuonituksista ovat huolehtineet Essi Torkkomäki, Marika Haapala ja Voitto Ollonqvist.

Somero-Seuran tapahtumakalenteri 2013

-talkoot ja muuta toimintaa

- 16.1. Harjun luovutuskatselmus yhdessä Arska-tehtaiden ja Omakotiyhdistyksen kanssa
- 22.1. Varsinais-Suomen Museot ry:n hallituksen kokous Naantalissa
- 5.2. Varsinais-Suomen maakuntamuseossa suunnittelukokous Turussa
- 13.2. Varsinais-Suomen Museot ry:n vuosikokouksen osallistuminen Sagalundissa
- 21.2. Johtokunnan kokouksen suunnittelupalaveri Jussin baarissa
- 24.2. Johtokunnan kokous

Sauli Kaipainen

Postikorttinäyttely oli vuoden 2013 joulun alustapöytäkirjassa Kiiroon talossa.

- 3.3. Harjun katselmuskäynti ja toimitilahankkeen suunnittelupalaveri
- 5.3. Varsinais-Suomen maakuntamuseossa portaalin suunnittelekokous Turussa
- 13.3. Sääntömääräinen kevätkokous uimahallilla
- 14.3. Vuokramakasiinin siirtotalkoiden suunnittelupalaveri vuokramakasiinilla
- 18.3. Kaupungintalolla rakennustarkastajaa tapauksessa toimitilahankkeen liittyen
- 20.3. Varsinais-Suomen maakuntamuseossa portaalia suunnittelemassa Salossa
- 3.4. Varsinais-Suomen Museot ry:n hallituksen kokous Paimion Sähkömuseossa
- 4.4. Otto Aukio 100 vuotta -valokuvanäyttelyn avajaiset
- 5.4. Perinnemetsäpäivä Koiralantiella Terttilässä
- 8.4. Johtokunnan kokous uimahallissa
- 9.4. Malkapuiden tekoa Koiralantiella
- 13.4. Vuokramakasiinin irtaimiston siirtotalkoot Harjun toimitilaan
- 17.4. Harjun katselmuskäynti yhdessä Omakotiyhdistyksen ja MTK Someron kanssa
- 23.4. Harjun toimitilan sähkösovimuksen siirto
- 6.5. Johtokunnan kokous Jussin Baarissa
- 14.5. Torppamuseolla koululaisia
- 17.5. Torppamuseolla koululaisia
- 18.5. Kulttuuripäivä, pop-up -ravintola torppamuseolla sekä Peltotyökalamuseolla, Leeni Tiirakarille luovutettiin Kotiseutuliiton ansiomerkki
- 22.5. Seuran nettisivujen suunnittelupalaveri
- 28.5. Lasten ja koululaisten museopäivä, toteutettiin seuran ja talkoolaisien voimin

- 31.5. Torppamuseolla päiväkotilaisia tutustumassa museoon
- 19.6. Harjun toimitilan sulakekoon pienentäminen
- 20.6. Seuran vakuutusten läpikäynti vakuutusyhtiön edustajan kanssa
- 23.6. Viljamakasiineilla ovet auki 12 - 15
- 29.6. Johtokunnan kokous Seurahuoneella
- 2.7. Yhteislaulutapahtuma Torppamuseolla, Metka Kööri laulatti
- 9.7. Seuran nettisivujen suunnittelupalaveri
- 12.7. Hermannina heinä -tapahtuma Torppamuseolla
- 19.7. Seuran nettisivujen suunnittelupalaveri
- 23.7. Torppamuseolla lasten ja aikuisten näyttelmä Koko kaupungin henkilö V yhteistyössä Kulttuuri ry:n kanssa
- 23.7. Tuulimyllyn siipien korjaus Torppamuseolla
- 10.8. Malkapuiden varastointi museolla
- 10.8. Harjun toimitilan pihalla tappurin varastointi
- 15.8. Varsinais-Suomen Museot ry:n hallituksen kokous Rymättylässä silliperinnekeskuksessa
- 18.8. Someron joulun palaveri Jussin baarissa
- 30.8. Pitäjänmakasiinien irtaimiston katselmus
- 31.8. Kirpputori Torppamuseolla Siivouspäivänä
- 31.8.-1.9. Härkätien autosuunnistus
- 2.9. Johtokunnan kokous Jussin baarissa
- 13.9. Paimionjoki-näyttelyn avajaiset, jossa seuran valokuvia, sahapukki ym. irtaimistoa esillä
- 16.9. Ester Ahokaisen näyttelyn järjestelyt
- 4.10. Turun kirjamessut: Kiiroon koulun oppilaiden kansantarinointa-esityksen järjestelyt
- 5.10. Turun kirjamessut: Helvi Hämäläisen esityksen järjestelyt
- 7.10. Johtokunnan kokous Jussin baarissa

Antti Mäkelä, Ahti Kukkonen ja Pekka Suojoki kuorivat malkapuuta.

- 11.10. Someron joulun suunnittelupalaveri Jussin baarissa
- 21.10. Pajujen keräystalkoot Kiiroon puistoa varten Kulttuuri ry:tä varten
- 23.10. Varsinais-Suomen Museot ry:n hallituksen kokous Turussa ja Torppamuseon penkkien luovutus Kaamoskarkeloihin
- 25.10. Someron Joulun suunnittelupalaveri Somero-lehdessä
- 28.10. Arkiston irtaimiston siirtäminen arkistosta kaupungintalon alakertaan alkoi ja Suvenmaan arkiston läpikäynti
- 29.10. Museovirastolle avustushakemuksen laatiminen, vuosikokouksen valmistelu
- 31.10. Pajuprojekti Kiiroon puistossa Kulttuuri ry:tä varten
- 4.11. Johtokunnan kokous Säästöpankissa
- 10.11. Someron Joulun seuratoiminnan palaveri
- 30.11. Ruokava-messuihin osallistuminen

Harjulla ja museolla talloissa ovat pääasiassa olleet Olli Nuotio ja Voitto Ollonqvist. Torppamuseon hälytyspäivystys on hoidettu talkoovoimin. Hälytyksiin on vastannut Ahti Kukkonen. Hälytysjärjestelmän kanssa on ollut teknisiä haasteita, jonka vuoksi koko järjestelmä pitäisi uusia.

Essi Torkkomäki on

Jatkuu sivulla 82

ylläpitänyt ja täydentänyt Somero-Seuran nettisivuilla olevaa tapahtumakalenteria ja Ahti Kukkonen on hoitanut kuva-aineistoa osoitteessa <http://www.somero-seura.fi>. Sivulla on nähtävissä seuran esinekeräilykokoelma, jossa on lähes 2000 esineen tiedot. Seuran Facebook-sivuja ovat päivittäneet Essi Torkkomäki, Olli Nuotio, Marika Haapala ja Sauli Kaipainen. Soili Suominen-Hurme on ylläpitänyt seuran jäsenrekisteriä.

Someron Joulussa vuonna 2013 tekintekijöitä oli kaikkiaan 43. Lehden päätoimittaja oli Sauli Kaipainen, toimitussihteeri, kuvatoimittaja ja murre-editointi Aila Talonen, muu editointi Sauli Kaipainen, Eija Komu ja Pekka Salminen. Levikin hoiti Marika Haapala. Ilmoitusten myyjänä toimivat Petri Siviranta, Olli Nuotio, Marika Haapala, Kimmo Talikka, Armo Kuisma ja Erja Talonen. Kansikuva oli postikortti Maija Haatajan kokoelmasta. Lehti valmistettiin somerolaisin voimin ja

painatettiin Sälekarin Kirjapainossa.

Seuran leader-digikuvaprojekti päättyi kesäkuun lopussa. Tarkoituksena oli skannata seuran lähes 40.000 valokuvan arkisto sähköiseen muotoon, jossa onnistuttiin. Lisäksi seura jatkoi toimitilahankkeen suunnittelun valmistelua, jonka tarkoituksena on saada seuralle Harjun kivimakasiiniin uudet toimitilat peltotyökalmuseolle, koulumuseolle, arkistolle sekä entisen vuokratun makasiinin irtaimistolle.

Kokoelmat

Seuran kokoelmat karttuvat edelleen. Seuralle on lahjoitettu muun muassa työkaluja, valokuvia, kirjoja, opetusvälineitä ja astioita. Seuran kuva-arkistoa on käytetty Someron Joulun kuvitukseen sekä Lions-Clubin vuosikalenteriin. Seuran kotisivuilla toimii ympäri vuoden kirjoja, Someron Joulukortteja ja muita tuotteita välittävä nettikauppa.

Seuran toiminnasta kertovat lehtileikkeet on koonnut Marika Haapala.

la. Hän on seuran johtaja Somero-lehteä, Forssan lehteä, Seutu-Sanomaa sekä Salon Seudun Sanomaa.

Talous

Someron kaupunki on vuosittain myöntänyt seuralle kulttuuritoimintatukea ja -asetuksen mukaista toiminta-avustusta. Vuodelle 2013 saatu summa oli 5.500 euroa. Avustuksella on osaltaan paljauttanut museonhoitajan kesäksi ja maksettu museoiden ylläpidon kuluja sekä ylläpidetty seuran toimintaa.

Seura ei saanut Museoviraston avustusta kaavalemaansa irtaimiston inventaarioprojektia varten. Seura on hankkinut rahankeräyksen tulevaa Harjun toimitilahanketta varten.

Muut tulot tulivat Someron Joulun lehti- ja ilmoitusmyynnistä, jäsenmaksuista, Ruokamessujen myynnistä, ja myyntiartikkelien myynnistä museolla sekä nettikaupassa. Seuran menot

koostuvat museonhoitajan palkasta, museorakennusten ylläpidosta, varastomakasiinin vuokrasta, vartiointikuluista, nettisivujen ylläpidosta ja seuran muista toiminnasta.

Johtokunnan puolesta
Petri Siviranta
puheenjohtaja

Olli Nuotio
varapuheenjohtaja

Vanhojen joulukorttien lumoa.

Sauli Kaipainen

Sisällysluettelo

Hyvä Someron Joulun lukija Petri Siviranta	4
Pääkirjoitus: Mihin kotiseutujulkaisua tarvitaan? Sauli Kaipainen	4
Tervehdys Someron Joulun lukijoille! Sami Suikkanen	5
Somero Turussa Kai Linnilä	6
Muistikuvia Kurista 1920- ja 1930-luvulta Timo Alanen	9
Lamminnun venäläinen sotilashautausmaa Jouni Tamminen	13
Kansakoulun kuusijuhla Eila Leppänen	15
Desantteja Somerolla Risto Ahti	16
Erään maalaispojan talvisota Aarre Harju	18
Pihakoivu Pirkko Hovila	21
Kalle Listomaan kertomaa Matti Sjöberg	22
Isämme valokuvaaja Otto Aukio Riitta Kallio	24
Äiti, työläisnainen ja pyhäkoulunopettaja Reijo Siltasaari	26
Ester Ahokainen, monipuolinen kirjailija Arja Fonsell	30
Muistovärssyjä ja onnitteluja Naimalle Paula Ahti	34
V.A. Koskenniemen "Maria" Raija Rajala (o.s. Romu)	37
Pelimannimeininkiä Somerolla 1970-luvulla Jouko Pajja	38
Ja keskellä virtaa joki - Paimionjoki ennen ja nyt Ahti Kukkonen ja Sauli Kaipainen	41
Sedimenttitutkimukset tuomassa tietoa Someron muinaisuudesta Erik Haggrén	44
Talvi Anne Kalin	47
Kesällä 1960 Lahden kartanon kesäsiirtolassa Maija Haataja	48
Rööri- ja antennihommii Martti Jokinen	50
Pimeään iltaan piirtey Kirsä Härme	51
Telsolla koverrettiin entisaikaan puuesineitä Olavi Virtanen	53
Leirimuistoja 1950-luvun alusta Heljä Reponen	55
Taideaineita pohjavedessä Kari Luoto	56
Somerolla on kuhinaa ja kulttuuria Marjukka Lampo	58
Mitä jos Kiiruun talossa kummittelee? Marjukka Lampo	61
Jumalan sana keskellämme Tauno Matias Roto	63
Jälleenrakennuskauden koulusuunnittelun valoisa airut Kirsti Sivén	64
Laudaturista lubenteriin Kaija Parko	67
Kielisammakoita Pekka Salminen	68
Täydellisen tasa-arvon epäyhtälö Wera Stenberg	70
Kailaspyyn isäntä Lyyli Honkio	72
Rakkaus runoihin saa runomummit liikkeelle Salli Lehtinen	73
45-vuotias Helsingin Somero-Seura ry Marja-Liisa Ruohonen	74
Lapsuuden lasipallossa Onerva Sydänmaa	77
Vuoden varrella tapahtunutta	78
Somero-Seuran toimintakertomus 2013	80

Somero-
Seura ry

Somero-Seura kiittää yhteistyökumppaneitaan ja talkoolaisia sekä toiminnassa ja yhteisissä tapahtumissa vuoden 2013 aikana mukana olleita ihmisiä.

Vuosi on ollut menestyksellinen ja tapahtumia täynnä, siitä suuret ja nöyrät kiitokset kuuluvat kaikille kanssakulkijoille.

Vuoden 2014 Someron Joulun aineisto, jutut, tarinat, muistelmat ja kuvat sekä ilmoitukset pyydetään lähettämään viimeistään syyskuun loppuun mennessä osoitteeseen: someronjoulu@gmail.com.

Postitse osoite on Someron Joulukortti, Kiiruuntie 1, 31400 Somero.

Rauhallista Joulua Someron Joulun lukijoille!

Somero-
Seura ry

Someron Joulu 2013

TOIMITUSKUNTA

Päätoimittaja	Sauli Kaipainen
Toimitussihteeri	Aila Talonen
Editointi	Aila Talonen, Pekka Salminen, Eija Komu
Ilmoitukset	Olli Nuotio
Taitto	Liisa Salo
Ilmoitusten ja juttujen lähetysosoite	someronjoulu@gmail.com
Kansikuva	Sauli Kaipainen
Painopaikka	Sälekarin Kirjapaino Oy
Painosmäärä	1500

Kotiseutukeräys

Somero-Seuran
toimitilahankkeen
tukemiseksi

Seuran toimitiloiksi kunnostetaan kulttuuri-historiallisesti arvokas Harjun kartanon entinen kivimakasiini.

Ole mukana mahdollistamassa seuran kotiseutu-kokoelmien näytteillepano. Samalla mahdollistat kotiseutuperinteen säilyttämisen jälkipolville.

Keräysaika
26.3.2012-26.3.2014.

Osallistu
keräykseen,
niin varmistat
hienojen perinteiden
säilyttämisen Somerolla!

Keräystilinumerot:

- FI93 4327 0010 0688 96, Someron Sp
- FI69 5434 0820 0980 72, Someron Op

Rahankeräyksen lupanumero on
8420/4/2012.

Somero-Seuran ylläpitämät museot:

- Torppamuseo
- Perinnehuone
- Savenvalajamuseo
- Koulumuseo
- Lainaviljamakasiinit
- Peltotyökalumuseo
- Sauhutupa

Tulevaan toimitilaan siirretään seuraavat kokoelmat:

- Perinnehuone
- Koulumuseo
- Seuran mittavat arkistot
- Peltotyökalumuseo
- Seuran nykyisen vuokra-makasiinin maatalous-koneet, jotka eivät ole olleet yli puoleen vuosi-sataan yleisön nähtävillä

Lisätietoa löydät osoitteesta www.someroseura.net
tai Petri Siviranta, puh. 050 511 8550

SSO
www.sso.fi

Hyvää Joulua!

MARKET

Enemmän kuin edullinen

Rauta

Bonusta jopa 5 %.

S-Etukortilla mak-
saessasi myös 0,5 %
maksutapaetua.

**Kaikki samalta pihalta
Somerolla**

Someron Joulu 2013

Somero-
Seura ry

**60 vuotta
1953-2013**